

Åshild Ubostad Plener

Biblioteket som møteplass for ungdom?

Masteroppgave
Avdeling for journalistikk, bibliotek og informasjonsfag

Temaet for oppgaven er hvilke holdninger og forventninger ungdommer har til biblioteket som en møteplass. Analysen baserer seg på teorier fra og Skot- Hansen, Oldenburg og ulike møteplassteorier. Oppgaven har sitt utgangspunkt i PLACE prosjektet ved Høgskolen i Oslo. Empirien baserer seg på fire fokusgruppeintervjuer med ungdommer i alderen 13 – 18 år. Utvalget var to ulike bydeler, en sentrumsbydel og en drabantbydel. To grupper av brukere ble rekruttert ved hjelp av bibliotekarene ved biblioteksfilialene. To grupper var fra ungdomsrådene i bydelene. Undersøkelsen viser hva ungdommene legger i begrepet møteplass, og hva de betegner som sine møteplasser. Hovedfunnene fra analysen peker i retning av ungdommen har et tradisjonelt syn på biblioteket. De ser på bruken av biblioteket i sammenheng med lesing og læring og ikke som møteplass. Ungdommene kom med forslag til biblioteket på hva som burde gjøres for at det kunne bli en attraktiv møteplass.

Masteroppgave ved Høgskolen i Oslo, Avdeling for journalistikk, bibliotek- og
informasjonsfag
Oslo 2008

Forord

Elena Corradini skriver i ”Teenagers analyse their public library”(2006) at ungdom er nøkkelgruppen for å få tilgang til de faktiske og fremtidige behov for å opprettholde og realisere tjenestene i biblioteket.

The author of this paper, as a librarian, considered teens to be a key user group to investigate in order to asses actual and future needs for maintenance and implementation of services, first of all because adolescents have ”just” developed the habit of coming to the library for studying and cultivating of the pleasure of reading, at the time when they begin to have more responsibility over the future lives and secondly, because they represent the future customers of the library services. (Corradini 2006 s.482)

Hennes arbeid inspirerte meg til å se nærmere på ungdom som bruker av biblioteket. Da jeg deltok ved Ung 3.0 konferansen i 2007 gav det meg et innblikk i ungdommene og deres forhold til medier og den digitale verden. Jeg ønsket at oppgaven skulle omhandle ungdom som brukergruppe, men hvilken vinkling skulle jeg ta?

I studiet ble jeg presentert for PLACE-prosjektet gjennom professor Ragnar Audunson. Selve ordet PLACE står for Public Libraries – Arena for Citizenship. Prosjektet ønsker å undersøke i hvilken grad folkebibliotekene kan fungere som et offentlig sted og en møteplass som styrker den demokratiske og flerkulturelle kommunikasjonen og dermed fremmer den sosial kapitalen i samfunnet. Jeg bestemte meg derfor for å skrive en masteroppgave med tema innenfor PLACE, men rettet mot ungdom som brukergruppe.

Jeg vil rette en takk til alle som har bidratt til oppgaven. Jeg vil takke min veileder Ragnar Andreas Audunson og resten av Place gruppen. En spesiell takk til Sunniva Evjen for å bli med på fokusgruppene. Jeg retter også en takk til bibliotekarene og sekretærene som hjalp til med å rekruttere ungdommer til fokusgruppene, og ikke minst vil jeg takke ungdommene som tok seg tid til å delta.

Oslo, desember 2008

Åshild Ubostad Plener

Innholdsfortegnelse

1.	Problemstilling og disposisjon av oppgaven.....	6
2.	Grunnbegreper og teoretisk innfallsvinkler.....	7
	2. 1 Møter og møteplasser.....	7
	2. 2 Offentlighet.....	11
	2. 3 Sosial kapital.....	12
	2. 4 Oldenburgs tredjested.....	16
	2. 5 Folkebiblioteket som en møteplass i lokalsamfunnet.....	18
3	Forskning om bibliotekets rolle som møteplass og skaper av sosial kapital.....	21
	3. 1 Folkebiblioteket og sivilsamfunnet.....	21
	3. 2 Folkebiblioteket som møteplass.....	24
	3. 2. 1 Den uskrevene regelen om stillhet.....	26
	3. 2. 2 Betydningene av innredning og interiør.....	28
	3. 2. 3 Skolebiblioteket som møteplass.....	29
4	Ungdom.....	31
	4. 1 Ungdom og møteplasser.....	32
	4. 2 Ungdom og sosial kapital.....	36
	4. 3 Ungdom og biblioteket som møteplass.....	39
	4. 3. 1 Eksempler på ungdomstiltak i biblioteket.....	44
5	Oppsummering.....	46
6	Metode: Fokusgruppe.....	48
	6. 1 Jakten på respondenter.....	50
	6. 2 Intervjuguide.....	51
	6. 3 De ulike gruppene.....	53
	6. 4 Pilotintervju.....	54
	6. 5 Gjennomføringen av fokusgruppene.....	55
7	Analyse.....	58
	7. 1 Presentasjon av gruppene.....	58
	7. 2 Bruker og ikke-bruker.....	60
	7. 3 Kunnskap om og bruken av biblioteket.....	63
	7. 4 Ungdommens møteplasser.....	65
	7. 5 Biblioteket som møteplass.....	68

7. 6 Biblioteket som person.....	71
7. 6. 1 Drabantrådet om biblioteket som person.....	71
7. 6. 2 Sentrumsrådet om biblioteket som person.....	72
7. 6. 3 Sentrumsbrukerne om biblioteket som person.....	72
7. 6. 4 Drabantbrukerne om biblioteket som person.....	73
7. 6. 5 Hva bildene kan fortelle oss.....	73
7. 7 Hva er viktig for at biblioteket skal fungere som en møteplass?.....	75
7. 7. 1 Arrangerte møter.....	75
7. 7. 2 Skal det være noe å drikke?.....	76
7. 7. 3 Åpningstider.....	77
7. 7. 4 Beliggenhet.....	78
7. 7. 5 Dataspill i biblioteket.....	79
7. 7. 6 Rom og interiør.....	80
7. 7. 7 Markedsføring.....	81
7. 7. 8 Flere tips til biblioteket.....	82
7. 7. 9 Oppsummering av hva ungdommene ønsket seg av biblioteket som(møteplass).....	83
8 Konklusjon.....	84
Litteraturliste	
Vedlegg: Intervjuguide	

1. Problemstilling og disposisjon av oppgaven

I denne oppgaven ønsker jeg å se på ungdoms forhold til biblioteket som møteplass. Forskningsspørsmålene er

- Hvordan oppfatter ungdom biblioteket som en møteplass?
- Hvordan fungerer biblioteket som møteplass for ungdommer?
- Hva må til for at ungdom ønsker å bruke biblioteket som møteplass?

Synet på folkebibliotekets rolle har variert gjennom tidene. I dag ser man at praksisfeltet er blitt mer og mer opptatt av hvilken rolle biblioteket spiller som møteplass i lokalsamfunnet, noe som avspeiler seg i flere ABM-dokumenter. I St.meld.nr.22. pkt.5.7.4 står det: "Folkebiblioteket er ein sentral møtestad i lokalsamfunnet. Biblioteket skal ikkje berre vera ein arena for lån av bøker og andre medium, men óg ein interessant og hyggelig stad å vera for alle aldersgrupper." Med dette som utgangspunkt blir det aktuelt å forske på temaet biblioteket som møteplass for ungdomsgruppen.

Jeg har begynt med å presentere forskningsspørsmålene mine. I kapittel 2 vil jeg ta for meg grunnbegreper som jeg bruker i oppgaven og teoretiske innfallsvinkler. Jeg går nærmere inn på ulike møter og møteplasser, offentlighet og ulike syn på hvordan sosial kapital skapes. Jeg beskriver deretter hva Oldenburg legger i begrepet "tredjestedet", for så å se på folkebiblioteket som en møteplass i lokalsamfunnet. Her nevner jeg ulike møter som kan skje i biblioteksrommet.

I kapittel 3 gjør jeg rede for forskning på bibliotekets rolle som møteplass og skaper av sosial kapital. Dorte Skot-Hansens tilnærminger til sivilsamfunnet er sentral i henhold til bibliotekets rolle som møteplass. Jeg tar også opp andre forskningsresultater fra blant andre Hilde Ljødal, Greenhalgh et al. og McCabe. Betydningen av innredning og interiør får sin plass i dette kapitlet, samt den uskrevne regelen om stillhet i biblioteket. Til slutt viser jeg til skolebiblioteket som møteplass.

Temaet i kapittel 4 handler om ungdom. Jeg går nærmere inn på ungdom og møteplasser, ungdom og sosial kapital og biblioteket som en møteplass for ungdom. Jeg beskriver også to tiltak i biblioteket som er rettet mot ungdom.

Kapittel 5 er en oppsummering av teoristoffet, samtidig som jeg retter blikket mot forskningsspørsmålene og videre mot analysen.

Kapittel 6 beskriver metoden jeg har brukt for å samle inn materiale. Jeg presenterer teori som går på fokusgrupper med ungdom. Så tar jeg for meg gangen i det, fra jeg begynte med å skaffe respondenter og fram til gjennomføringen av fokusgruppemøtene. Jeg sier litt om erfaringen jeg gjorde underveis.

Analysen i kapittel 7 tar opp det jeg fant var relevant i forhold til forskningsspørsmålene. Her forteller jeg også om hva respondentene sa da de skulle beskrive biblioteket som en person. Mot slutten oppsummerer jeg hvilke forslag ungdommene kom med for at biblioteket skulle fungere som en møteplass.

I kapittel 8 som er siste kapittel, samler jeg noen tanker etter analysen i en konklusjon.

2 Grunnbegreper og teoretisk innfallsvinkel

2.1 Møter og møteplasser

For de fleste er et møte å treffe andre mennesker eller å snakke med noen. Det kan være tilfeldige møter som å støte på naboen i butikken eller organiserte møter som det å dra på en konsert med venner. I dagens samfunn bruker folk privatbil for å komme seg til jobben. Vi kjører for å handle på kjøpesentre der vi får alt fra dagligvarer til klær og støvsugere. Der vi tidligere måtte møte opp personlig, kan vi nå ordne det med å bruke nettet. Vi kan melde oss arbeidsledige på nav.no, betale regninger i nettbanken, flere og flere bestiller varer på nettet og kan få det levert direkte på døren. Bruk av bil og det digitale samfunnet har begrenset mulighetene til spontane møter. Gater og torg var tidligere ofte steder der spontane møter oppsto. Både plasser som legger til rette for spontane møter og plasser som kan brukes til planlagte møter, er begge viktige for samfunnet.

Karen Zahle definerer kulturelle aktiviteter, innbefatted møteplasser som “themes directly related to the inhabitants lifes, in order to draw them closer to each other and thus reinforce their belongings to the place and to a social entity” (Zahle 1994, s. 30, gjengitt etter Carlsson og Persson 2001, s. 14). Hun peker på at de kulturelle aktivitetene kommer av en struktur i menneskenes liv. Det starter med ”Punktet” som er stedet individet går ut fra og som oftest er hjemmet. Så kommer ”Linjen” som er den fysiske kommunikasjonsvei slik som veien eller transportnettet. Tilslutt er det ”Plassen” som er stedet menneskene møter hverandre, som da kan likestilles med møteplass.

Det finnes mange ulike typer møteplasser. Det fysiske ved en møteplass, kan være et rom, et torg, en bygning, eller også en hel by. Noen ganger blir bare stedet gradvis til en møteplass fordi folk møtes der og fortsetter med det. Andre ganger blir møteplassen organisert med at stedet blir planlagt for at det skal fungere som en møteplass. ”Enkelt uttryckt kan en møteplats sagas å vara ett ställe där folk samlas för att traficas, för att uträtta ärenden eller för att utöva aktiviteter tillsammans (Bengtson og Engström 1991 s. 95).”

Møter kan beskrives langs flere dimensjoner, skriver Audunson ([2009?] Upublisert manus). Graden av samhandling som finner sted der mennesker er samlet, er en dimensjon. Når vi ser andre mennesker, fortolker vi atferden deres uten at det trenger foregå noen aktiv samhandling. Men vi lærer trolig noe av situasjonen. Hos barn ser vi dette tidlig. De leker side ved side. Vi kaller det parallell lek. Det er et sted på veien mot en mer komplisert samhandling. Slike møter hvor folk er på samme sted og ser hverandre uten å samhandle, er også en form for sosialt samvær. Lofland (c1998) viser til hva som skjer blant mennesker på gata midt i rushtiden. På overflaten kan det se ut som at det ikke skjer noe mellom menneskene, at det ikke er noen form for møter. Men ser man nøyerer etter, for eksempel ved å se det ovenfra, kan man oppdage det fine, nesten usynlige mønsteret som foregår mellom menneskene. Man kan for eksempel se menneskene flytte seg noen cm i sin bane når det kommer noen i rullestol eller med en barnevogn. De samhandler selv om det ikke virker slik. Denne formen for samhandling kan minne om en dans. Mønsteret i folks aktivitet på gaten tyder på at de har en delt forventning (normer og regler) til hva som skal skje. Samtidig skjer et samarbeid som igjen tyder på ekte og gjensidig påvirkning (Lofland c1998 s. 26).

Hilde Ljødal (2005) gir eksempel på møter i biblioteket der folk sitter side ved side og leser aviser. De kunne lese avisen hjemme i sofakroken, i stedet velger de å gjøre det på biblioteket med andre folk rundt seg. Det kan oppleves som å ta del i et fellesskap når man er sammen med andre og gjøre samme aktiviteten. Å velge å gå på kino i stedet for å leie en dvd hjemme, er et annet eksempel fra Audunson. Det er ikke bare opplevelsen med å se film på et stort lerret som trekker folk til kinosalen, men også det å dele filmopplevelsen med noen, selv om det bare er fremmede i salen. Audunson mener at slike funn er på mange måter oppløftende. Det sier oss at folk vil fortsatt trekke ut av hjemmet for å oppleve følelsen av fellesskap. Andre typer møter hvor det foregår en tett og kompleks samhandling kan være en leksehjelpgruppe som møtes i biblioteket eller venner som møtes på en kafé.

Å se på hvor instrumentelle møtene er, gir oss en annen måte å beskrive møter på. Studenter som sitter på lesesalen ved hver sin pult og leser til eksamen er instrumentelle uten at det foregår noen samhandling. Mens de som sitter sammen i gruppe og driver med en prosjektoppgave, er både samhandlende og instrumentelle. Å sitter på kafé og snakker sammen eller å henge ute på et gatehjørne kan man si er lite instrumentelle møter. Audunsen har satt opp et skjema som gir et bilde de to dimensjonene:

	Instrumentalitet lav	Instrumentalitet høy
Samhandling lav	Parallell avislesing i biblioteket	Parallell lesing til eksamen på lesesalen
Samhandling høy	Å henge ute på hjørnet	Leksehjelpgruppe

Å være sammen med andre som er lik oss selv i interesser og holdninger, oppleves både behagelig og avslappende. Vi trenger ikke forsvare hva vi står for. Men i lengden kan det bli kjedelig hvis ikke noen tilfører oss noe nytt eller utfordrer oss i standpunkt. Slike møter ligger i spenningsfeltet mellom likhet og forskjellighet. Slike møter kan være møter mellom mennesker i som har forskjellige politiske synspunkt. Det kan også være møter i et ungdomsråd i en bydel der ulike organisasjoner er representert. Men for at forumet skal kunne fungere må det finnes en felles plattform som gir en mening i det de holder på med.

En annen viktig dimensjon for mennesker er den betydning bekreftelse av identitet og tilhørighet som møtet har. En gudstjeneste i den lokale kirken gir en følelse av identitet og tilhørighet for den religiøse. Det er viktigere i møter hvor folk treffes ofte og i samme hensikt enn i spontane møter, og det er viktig i møter som har en normativ og verdibasert forankring. Et møte i det lokale bibliotek kan også gi en bekreftelse på å høre til et sted og være del av et fellesskap, i motsetning til å gå innom en bokbuss som står parkert noen timer på torget og så kjører sin vei.

Møter har ulike funksjoner i forhold til å skape sosial kapital. Vi trenger å delta i ulike typer møter. Noen møter er med på å styrke de båndene vi har til familie og nære venner. Det har vist seg å være viktig i forhold til helse og følelse av identitet og tilhørighet. Andre møter

utfordrer oss og gjør at vi må forholde oss til mangfoldet i samfunnet. De får oss til å reflektere og se saker fra nye perspektiver. Audunson har utviklet konseptet høy- og lav-intensive møteplasser. Vi bruker mest tid på høy-intensive møteplasser. Det kan være i familien, jobben, venner eller organisasjoner. Her treffer vi folk som har de samme verdier og interesser som oss. Det bygges opp tett bånd som styrker de som er med, men som kan virke ekskluderende på de utenfor. På lav-intensive møteplasser blir vi utsatt for folk som har andre verdier og interesser. Vi blir på en måte tvunget til å stille spørsmål med våre egne meninger og holdninger ved både å se og akseptere at folk er annerledes enn oss selv. Gjennom å lytte og legitimere andres synspunkter, utvikles toleranse, noe som er viktig i et demokratisk samfunn. Rollen til lav-intensive møteplasser, er å fremme toleranse, skriver Audunson, Vårheim, Dokk-Holm & Aabø (2007). Et flerkulturelt samfunn er avhengige av lav-intensive møteplasser. Tilfeldige møter på biblioteket mellom mennesker som ikke kjenner hverandre, er et eksempel på hvordan biblioteket kan fungere som en lav intensiv møteplass.

En annen som har vært opptatt av samspillet mellom menneskene, er Erving Goffman. Han bruker begreper og synsvinkler fra teaterverdenen når han skal forklare hva som skjer når mennesker møtes. Gjennom begrepene "front-stage" og "back-stage" gir han oss et redskap til å få innsikt i individet og dets omgang med andre. "Front-stage" ønsker individet å formidle et bestemt inntrykk av seg selv. Publikum er til stede og kommer med tilbakemeldinger. Gjennom å være på en bestemt måte, søker den som opptrer støtte hos publikum. Ofte oppnås det en overenskomst mellom den som opptrer "front-stage" og publikum. Når personen så kommer "back-stage", i området bak kulissene der publikum ikke er tilstede, kan holdningene synes å stå i kontrast til det som skjedde "front-stage". "Front-stage" er møteplasser der struktur er viktig, mens "back-stage" er mer uformelle møter. Ofte diskuteres det "back-stage" hva som skjedde "front-stage". Et eksempel er kantina ved Høyskolen (back-stage), der kan studenter sitte sammen og diskutere hva som skjedde under forelesningen (front-stage).

Goffmans "front-stage" og "back-stage" var noe av det Audunson tok utgangspunkt i da han utledet de to begrepene høy-intensive og lav-intensive møteplasser. Audunson sier at de ulike måtene å definere og forstå møteplassbegrepet kan komplimentere hverandre. Et viktig poeng er imidlertid at "back-stage" kan du møte de samme folkene som du møter "front-stage". Det vil imidlertid sjelden skje at du møter de samme personene på en høy-

intensiv som på en lav-intensiv møteplass. Møteplasser som fremmer kommunikasjon og kontakt på tvers av etnisk tilhørighet, generasjoner og verdier, er svært viktige for samfunnet.

2.2 Offentlighet

”Offentlig” kommer av det tyske ordet ”öffentlich” som igjen henger sammen med ordet ”offen” som på norsk står for ordet åpen. Den tyske sosiologen Jurgen Habermas har med sin offentlighetsteori bidratt til å sette søkelyset på studiet rundt offentlighetsbegrepet. I sin bok *Borgerlig offentlighet* analyserer han forholdet mellom den offentlige og den private sfære i den vestlige verden. Han tar utgangspunkt i slutten av det 17. århundre og går videre fram til dagens samfunn gjennom opplysning, kapitalisme og videre til demokrati. Selv forklarer han begrepet ”borgerlig offentlighet” som sfæren for privatfolk samlet til kritisk publikum. Det borgerlige publikum var både deltaker og tilskuer. Han skriver at i den borgerlige offentlighet er det ikke personene som er offentlige, men den kritiske diskusjonen.

Habermas viser til betydningen av uformelle møtesteder som dukket opp mot slutten av 17-tallet. Det var ”coffee houses i England, les salons i Frankrike og Tischgesellschaften i Tyskland. Han påpeker en rekke felles institusjonelle kriterier ved stedene (Habermas 2002 s. 33). Her deltok privatpersoner med ulik rang og status. Det ble stilt spørsmål om temaer som til den tid ikke var sett på som problematiske. Publikum skulle være ”uavsluttet”, dvs ikke en lukket forsamling. Men mange av datidens borgere var ekskludert fra disse samværene, det gjaldt kvinner, men også menn uten eiendom eller utdanning.

Habermas viser til at det han definerer som ”borgerlig offentlighet” bidro til veksten i det sivile samfunn. Han beskrev det som et rom mellom stat og marked. Viktige stikkord var det kritiske resonnement og ”herredømmefri dialog”. I boken *Borgerlig offentlighet* ender han opp med et pessimistisk syn på datidens offentlighet, da han mente at publikum var blitt mer og mer konsumerende i motsetning til kulturresonnerende (Habermas 2002 s. 148). Han grunnga det med at media var blitt underlagt markedsinteresser og førte dermed ikke en ”herredømmefri dialog”. Senere reviderte han sin oppfatning i *Faktizitat und Geltung*. Han mener her at offentligheten som en møteplass for debatt kan være med å sikre rettighetene i demokratiet, hvis debatten har en funksjon av overvåking og kontroll (Vestheim 1997 s.77).

Folkebiblioteket kan ut fra Habermas offentlighetsteori sees på som en offentlig institusjon. “The public library network is arguably the nearest thing we have in Britain to an

achieved public sphere” (Webster 2002 s. 176). Informasjon er tilgjengelig for alle, uten kostnader for den enkelte. Det skal finnes et folkebibliotek i hver kommune. Folkebiblioteket blir finansiert av staten, men er politisk uavhengige. Personalet er profesjonelle bibliotekarere som tilbyr assistanse og råd til brukerne uten å være fordomsfulle og uten å ha skjulte motiver (Webster 2002 s. 176).

Public libraries were formed and developed on the basis of a notion that information was a resource which belonged to everyone rather than being a commodity which might be proprietary (Webster 2002 s. 177).

I boken *Fornuft, kultur og velferd* (1997) skriver Vestheim at offentlighetsfunksjonene til folkebiblioteket har endret seg i innhold og omfang skriver Vestheim (1997 s. 95). Folkebiblioteket har gjennom formidling av kunnskap og kultur, bidratt til at den vanlige borger kan delta i den offentlige debatt. I den senere tid har underholdningselementet kommet sterkere inn. Retten til bare å være tilstede i det fysiske, offentlige rommet som biblioteket er, uten at det dermed stilles noe krav til de tilstedeværende, er en funksjon ved folkebiblioteket som har blitt mer og mer viktig. Antallet og omfanget av offentlige rom og møteplasser i samfunnet har minket i de siste ti-årene, noe blant annet forskningen til Greenhalgh et al. også peker på. Vestheim (1997) skriver på side 95:

I dette perspektivet er folkebiblioteket en kulturinstitusjon som har potensial i seg til å utvikle pluralisme både når det gjelder innhold og form i det materialet de formidler, men også når det gjelder formidlingsformer og organisering av biblioteket som sosial møteplass.

Vestheim legger til at det vil være behov for praktisk tilrettelegging for å sikre dette offentlighetsprinsippet. I begrepet offentlig sted ligger det at stedet skal være åpent og tilgjengelig for alle, noe biblioteket er. Definisjonen av et offentlig sted inkluderer også at stedet blir brukt på en slik måte at ingen føler seg utestengt eller uvelkommen (Lieberg 1992 s. 101) Jeg ønsker i oppgaven å se på hvordan biblioteket fungerer som en offentlig møteplass for ungdommen og hva som eventuelt må til for at de skal oppleve den som en offentlig og fysisk møteplass i lokalsamfunnet.

2.3 Sosial kapital

Coleman og Putnam mener at sosial kapital er en kollektiv ressurs i motsetning til Bourdieu som er av den oppfatning at sosial kapital er en ressurs som er forvaltet av enkeltpersoner og familie for å ta vare på sine egne interesser. Putnam bygger på Colemans

forståelse av sosial kapital, men de avviker noe fra hverandre i behandlingen av sosial kapital og tillit som analytiske begreper (Hansen og Tjerbo 2003). Putnam har definert sosial kapital som:

features of social organization such as networks, norms and social trust that facilitate coordination and cooperation for mutual benefit (Putnam 1995 s. 2).

Definisjonen har en strukturell komponent (nettverk) og en kulturell komponent (normer). Nettverket kan være av uformell karakter som naboskap eller arbeidskolleger, men også nettverk gjennom formelle medlemskap i frivillige organisasjoner. Innenfor sosialkapitalteorien skiller man mellom tykk og tynn tillit. Tykk tillit er den tilliten som finnes i tradisjonelle bondesamfunn med manglende sosial mobilitet og sterke autoritetspersoner. Samfunnet var i besittelse av kontrollmekanismer og alle kjente sin plass. I dagens samfunn finnes det tykk tillit innad i en gruppe. Tynn tillit handler om vi kan stole på de menneskene som vi ikke kjenner så godt. Jo tynnere tillit, jo mindre informasjon og svakere kontroll har vi. Putnam mener at gjennom samarbeid og direkte kontakt utvikles det nettverk som videre fører til gjensidig forståelse og tillit (Hansen og Tjerbo 2003).

Høyintensive møter → Bonding → Tykk tillit

Lavintensive møter → Bridging → Tynn tillit

Forskere har vært opptatt av hvordan beholde og øke den sosiale kapitalen som allerede fins i samfunnet. Høy sosial kapital har mange positive konsekvenser for borgerne og samfunnet som helhet slik som bedre helse, bedre skolerresultater, mindre kriminalitet, en offentlig administrasjon som er mer effektiv, mindre korrupsjon og større økonomisk vekst enn områder med lav sosial kapital. Sosial kapital er nødvendig for å få et samfunn til å fungere. Den blir beskrevet som smøreoljen i et samfunnsmaskineri. Forskning har vist at sosial kapital har betydning på flere nivåer i samfunnet: På individuelt nivå, på lokalsamfunns- eller organisasjonsnivå og på nasjonalt nivå (Halpern 2005). På alle nivåene er sosial kapital en ressurs som må fornyes og holdes ved like, hvis ikke vil den forringes.

Behovet for å differensiere begrepet sosial kapital, førte til at Putnam innførte undergruppene bonding og bridging sosial kapital. Bonding typen er med på å skape tette bånd innenfor homogene grupper, men det kan føre til eksklusjon av andre grupper og individer. Bridging sosial kapital er mer verdifull for sosial bindingskraft siden det har fokus utad og skaper forbindelse mellom grupper og mennesker av ulike etnisitet, religion og sosio-

økonomisk status. "Bridging social capital, on the other hand, refers to inclusive activities that include various people of different origins that work towards a common cause (e. g., the civil rights movement)" (Schaefer-McDaniel 2004 s. 157).

Det finnes ulike perspektiver på hvordan sosial kapital skapes. Jeg vil her ta for meg det institusjonsorienterte og det samfunnsorienterte perspektivet. Staffan Kumlin og Bo Rothstein (2005) vektlegger det institusjonsorienterte perspektivet mens Putnam forholder seg til det samfunnsorienterte der sosial kapital blir skapt nedenfra og opp.

Kumlin og Rothstein (2005 s. 6) mener at velfungerende politiske institusjoner har en positiv effekt på borgeres velvilje til å rette seg etter og samarbeide i samfunnet. Politiske institusjoner og velferdsordninger kan være med å påvirke sosial kapital både positivt og negativt. "Welfare state institutions have a capacity for both making and breaking social capital." (Kumlin og Rothstein 2005 s. 6-7) Men Kumlin og Rothstein påpeker at det er offentlige tjenester og institusjoner som er universelle som er med på å bygge sosial kapital, i og med at det skaper tillit til samfunnet. At en institusjon er universell vil si at alle kan motta det samme uansett etnisitet, inntekt eller status. Forskjellsbehandling der man må vise seg verdig eller der velferdsgoder blir oppnådd gjennom behovsprøving, virker nedbrytende på sosial kapital i et samfunn. Kumlin og Rothstein mener at universelle velferdsordninger kan sees på som investeringer i sosial kapital.

I boka *Better Together* (Putman, Feldstein & Cohen 2003) fortelles det om ulike konkrete prosjekter for bygging av sosial kapital. Blant annet vises det til bygging av et folkebibliotek som omfattet både en velstående og en fattig bydel i Chicago. Biblioteket ble plassert på grensen mellom de to bydelene for å bringe innbyggerne i de to bydelene sammen. I intervju med brukerne kom det fram at bare det at biblioteket ble bygget, ga tillit. Den afroamerikanske fembarnsmoren kunne bruke biblioteket på lik linje med folk med helt annen status og bakgrunn. Folk i området opplevde at noen brydde seg og at de fikk et bevis på at de var inkludert i et fellesskap. Det førte igjen til at de ønsket gi noe tilbake til fellesskapet.

Sosiale nettverk øker tillit og samarbeid og fører til større samfunnsengasjement. Det blir derfor en ressurs for de som deltar, men også for samfunnet som helhet. Putnams samfunnsorienterte perspektiv sier at man får økt tillit ved å delta aktivt i ulike organisasjoner. "A strong , dense, vital civil society where citizens engage in various voluntary associations is

seen as the most fertile ground for the accumulation of social capital” (Putnam 2007 s. 11). I frivillig deltakelse får man tillit til andre og man lærer å overkomme kollektive utfordringer. Han vektlegger at det ikke bare er de individer som er deltakende i interaksjon og nettverk som blir påvirket av dem. Utenforstående og passive medlemmer i organisasjonene nyter godt av den sosiale kapitalen som bygges (Putnam 2007 s. 138). I motsetning til Putnam, mener Kumlin og Rothstein at man ikke kan si med sikkerhet at deltakelse i organisasjoner øker tilliten. De argumenter med at de mennesker som velger å delta i frivillige organisasjoner og interaksjoner kan ha stor tillit på forhånd. Det interessante er ikke bare om disse personene har en viss tillit på forhånd, men hvilken type sosial kapital er det da de har fra før? Dreier det seg om det Putnam kaller bonding sosial kapital eller vil det være bridging sosial kapital? Sannsynligheten er stor for at hvis personene som går inn i organisasjoner har noe tillit fra før, vil det høre inn under bonding sosial kapital.

Arenaer hvor vi blir utfordret på andres meninger og verdisyn, er nødvendige for å skape bridging sosial kapital. Slike arenaer er det Audunson kaller lavintensive møteplasser i motsetning til høyintensive der vi treffer likesinnede. Høyintensive møteplasser har lettere for å oppnå spontant. Det er kjekt å være sammen med folk som støtter en og deler de samme interessene. Ved høyintensive møteplasser utvikles bonding sosial kapital som har positive konsekvenser for livet til menneskene som er innenfor. Bonding sosial kapital fører til inkludering for noen, men ekskludering av andre grupper i samfunnet. I tillegg det å ikke bli eksponert for andres meninger eller måter å leve livet på, ofte føre til intoleranse. Lavintensive møteplasser derimot gir folk mulighet til å treffe nye mennesker og utveksle ideer og synspunkt. Bridging sosial kapital blir dermed avgjørende for utvikling av demokratiet fordi det bygger bruer mellom mennesker med ulike holdninger, meninger og verdier.

Jeg har her vært inne på hvordan forskerne mener at sosial kapital skapes. Putnam og flere med han mener at sosial kapital dannes gjennom uformell kontakt mellom mennesker og deltagelse i organisasjonsliv. Ansikt-til-ansikt-kontakt mellom mennesker utvikler tillit. På den andre siden står de som legger vekt på det universelle aspektet ved institusjonene (Kumlin og Rothstein 2005) (Vårheim, Steinmo & Ide 2007 s. 6). De mener at det er institusjonene som skaper tillit ved å behandle alle likt. Når institusjoner er tilgjengelige for alle, i motsetning til å være behovstestet, skaper det tillit i samfunnet.

Place har vært opptatt av på hvilke måter folkebiblioteket er med og skaper sosial kapital. De mener at biblioteket står i en særstilling i lokalsamfunnet fordi det kommer inn under begge kategorier. Biblioteket bidrar med å skape sosial kapital ved å være en institusjon som tilbyr universelle tjenester. Samtidig er biblioteket med å bygge opp den sosiale kapitalen i lokalsamfunnet ved å skape arenaer der folk kan møtes ansikt til ansikt. Vårheim (2007) mener at det finnes en tredje måte at biblioteket kan skape sosial kapital. Han viser til at bibliotekansatte kan jobbe sammen med frivillige organisasjoner for å øke deltakelsen i organisasjoner og dermed øke samfunnsdeltakelse.

2.4 Oldenburgs tredjested

Slik som Putnam advarer den amerikanske sosiologen Ray Oldenburg (1989) mot forfallet i lokalsamfunnet. Oldenburg peker på hva ”tredjestedene” har å bety for menneskene og hvilke konsekvenser det får når det blir færre av dem. Han kaller hjemmet for ”førstedet” og jobben for ”andrestedet”. ”Tredjestedet” er de uformelle og åpne møteplassene i lokalsamfunnet der folk kan oppholde seg når de verken er hjemme eller på jobben. Det er ofte puber eller små tavernaer som ligger i gangavstand fra hjemmet. I sin bok *The Great Good Place* setter han opp egenskaper stedet må ha for at det skal kunne kalles et ”tredjested”.

1. et nøytralt sted
2. et sted som utjevner forskjeller i rang og status mellom mennesker
3. det er lett tilgjengelig
4. stedet har stamgjester
5. hovedaktiviteten er samtaler
6. man treffer på folk man kjenner
7. stedet har lav profil
8. det fungerer som et hjem utenfor hjemmet

Stedet tjener lokalsamfunnet fordi det inkluderer alle som bor der. Det ligger på nøytral grunn. Ingen er vert. Alle kan komme og gå som de vil. Vi mennesker har en tendens til å velge venner som er like i forhold til rang og interesser. ”Tredjesteder” gir mulighet til å treffe og snakke med folk man ellers ikke ville søkt omgang med. Det kan føre til andre former for kontakt. I tillegg blir man kjent i nabolaget. Uten et ”tredjested” kan man risikere å aldri komme i snakk med naboer, skriver Oldenburg. På ”tredjestedet” kan man få vite hvem som har den eller den kompetansen, så går vannrøret en lørdag kveld, vet man hvem man kan

ringe til for å få hjelp. Men befolkningen i en bydel eller et lokalmiljø har ofte visse fellestrekk. Det kan gå på slike ting som at de har lik sosio/økonomiske bakgrunn eller at de fleste som bor der er etnisk norske eller ikke. På et tredjested møter man sjelden ukjente personer som man aldri har sett før. Tredjestedet må derfor først og fremst kalles en høyintensiv møteplass. Her styrkes båndene mellom menneskene som bor i lokalmiljøet og det skapes mest bonding sosial kapital som kommer menneskene der til nytte.

”Tredjesteder” trenger ikke avvertere sin tilstedeværelse. De finnes der folk bor, fysisk tilgjengelige for alle i området. Det skal ikke være nødvendig å bruke bil for å komme dit. Hvis stedet ligger så langt vekk fra hjemmet at man må bruke bil, kan man risikere at det ikke er kjente der, skriver Oldenburg. Det trenger heller ikke ha fancy møbler eller kleskode. Det holder en lav profil. Man kan komme rett fra arbeid, slå seg ned og delta i samtalen. Temaene som tas opp er alt som rører seg i samfunnet fra politikk og filosofi til historie m.m. Samtalen glir lett, den er engasjerende, livlig, rolig og morsom. Alle kan delta på lik linje. Hensikten er å hygge seg. Folk ønsker å komme igjen fordi de trives. Å bruke ”tredjestedet” blir en del av den daglige rutinen i hverdagen. Det skal være åpent også når folk har fri fra arbeidet.

Oldenburg viser til en tid da barn og unge var en del av foreldrenes sosiale liv. Det var naboer, slektninger og venner av foreldrene som hele familien pleiet omgang med. I dagens samfunn tilbringer foreldre og barn minimal tid av dagen sammen. Det har ikke noe med at foreldre bryr seg mindre om barna nå. Tvert i mot, sier han, foreldre bekymrer seg kanskje enda mer over sitt avkom enn tidligere. Men samfunnet er lagt opp slik at jobben er lokalisert langt unna hjemmet. De voksne dekker sitt sosiale behov gjennom arbeidskolleger. Der er det enklere å finne andre med samme interesser og verdisyn som de selv. Oldenburg er krass i uttalelsene når han beskriver hva som kan skje når ungdom går på egen hånd i områder uten noen form for aktiviteter. ”The devil’s workshop is as likely to be found in a lifeless neighbourhood as in idle hands (Oldenburg 1989 s. 263).”

Har biblioteket noen av de kjennetegnene som beskriver ”det tredje stedet”? Fisher, Saxton, Edwards og Mai skriver i ”Seattle Public Library as Place: Reconceptualizing Space, Community, and Information at the Central Library” at de gjennom undersøkelser kom fram til at Seattle Public Library bare passer inn i noen få av Oldenburgs kriterier. Biblioteket var

et nøytralt sted. Det var inkluderende og ble av brukerne oppfattet som et hjem utenfor hjemmet.

Barbro Østlie og Lise Kjærstad så på Sagene og Torshov bibliotek i forhold til kriteriene til Oldenburg. De kom fram til at folkebiblioteket ble oppfattet som et nøytralt og inkluderende sted. Brukerne følte seg ”hjemme” der. Det var lett tilgjengelig og i tillegg registrerte de stamgjester. De konkluderte med at mangelen av samtale og ønske om stillhet var det som skilte biblioteket fra et ”et tredje sted”. Bibliotekets hovedaktivitet, slik de så det, var lån, studier og lesing (Kjærstad 2006 s. 38). Men Østlie og Kjærstad la også merke til at bibliotekets barneavdeling ble brukt av både ungdommer og voksne når de ønsket å ha en samtale (Kjærstad 2006 s. 31).

2.5 Folkebiblioteket som en møteplass i lokalsamfunnet

Nordmenn har en sterk tilknytning til lokalsamfunnet. Det viser en måling Norstat og det internasjonale meningsmålingsinstituttet KRC gjorde for hundreårsmarkeringen Norge 2005 (Nordmenn har sterkest tilknytning til lokalsamfunnet. 2004, 28. September). Nesten halvparten av innbyggerne i Norge sa at de følte en sterkere tilknytning til lokalsamfunnet enn til nasjonalsamfunnet. Det var en langt høyere prosent sammenlignet med hva befolkningen i andre europeiske land svarte.

Folk i lokalsamfunnene har behov for offentlige møteplasser. Det gjelder både barn, ungdom og voksne. De siste årene har det blitt færre slike rom i samfunnet. Tidligere møttes folk på torget og i butikken på hjørnet for å slå av en prat. Folk haster av gårde til kjøpesentre for å rekke mest mulig på kortest mulig tid. ”Urban cultures need free space as much as they need working space and selling space: the life of towns needs convivial public spaces” (Greenhalgh et al. 1995 s. 12). Gratisprinsippet er et grunnleggende prinsipp i lov om folkebibliotek. Det står nedfelt i § 1 ”Folkebibliotekene skal ha til oppgave å fremme opplysning, utdanning og annen kulturell virksomhet gjennom informasjonsformidling og ved å stille bøker og annet egnet materiale gratis til disposisjon for alle som bor i landet.”

Biblioteket hjelper også til med å bygge broer mellom de ”information rich” og de ”information poor” (Greenhalgh et al. 1995 s. 15). Å skaffe til veie informasjon og materiell som individer i samfunnet ikke har råd til å kjøpe selv, har vært en tradisjonell rolle til folkebiblioteket. Den rollen vil bli enda mer viktig i framtiden med hensyn til all den

informasjonen folk vil trenge på mange ulike felt av samfunnslivet. ”Trading in information is like trading in gold” (Greenhalgh et al. 1995 s. 16). Gjennom å være en institusjon med tjenester som er universelle, det vil si at alle får det samme tilbud uansett status og inntekt, så er biblioteket med og bygger opp den sosiale kapitalen i samfunnet. Et eksempel her er folkebibliotekprosjektet i Chicago som jeg viser til et annet sted i oppgaven.

Folkebiblioteket har tatt på seg rollen å fungere som en åpen møteplass der alle har fri tilgang uansett bakgrunn. I Bibliotekreform 2014 blir det satt fokus på biblioteket som møteplass.

Bibliotekene må framstå som sosiale møteplasser i lokalsamfunnet, med rom for aktiviteter og verdiskaping. God tilgjengelighet, funksjonelle bygg, innhold og tjenester som appellerer til de ulike brukergrupper og bruksmåter er alle svært viktige faktorer for å ha et godt bibliotektilbud (ABM-utvikling 2006a s. 22).

Sunniva Evjen (2007) intervjuet både brukere og ikke-brukere av det gamle Drammensbiblioteket. Brukerne ønsket at biblioteket skulle ha en sterkere rolle som sosialt møtested. Ved å fremme møteplassfunksjonen ved biblioteket, ville det få fram at biblioteket var for alle, mente brukerne. Det gir individer mulighet til å komme i kontakt med de som bor i nærområdet. Selv om brukerne ikke tar direkte kontakt med hverandre, kan bare det å være i hverandres selskap få dem til å føle at biblioteket er et fellesskap. Folkebibliotekene tilbyr individer muligheten til å komme i kontakt med andre i deres nærområde også de med en annen bakgrunn. For de som er isolert betyr biblioteket mye, et gir dem muligheten til å bli mer integrert.

For the isolated, in particular, the library is said to play a hugely important role, providing opportunities for them to make contact with others from their community and become more integrated (Ann Goulding 2005 s. 352)

Anne Goulding (2005) viser til ”Framework for the future” som er et strategidokument for biblioteket den engelske stat står bak. Det fokuserer på bibliotekets mange oppgaver hvor en av dem er rollen som en offentlig plass i lokalsamfunnet. ”public anchors for neighbourhoods and for communities which offer neutral welcoming community space” (Goulding 2005 s. 350). Folkebiblioteket kan framstå som et nøytralt og personlig sted og kan være et alternativ til shopping og kommersiell underholdning. Hun viser til at til at det er sagt at folkebiblioteket kan fremme samfunnsidentitet og samarbeid, men foreløpig vet man ikke nok om det.

As public space, it is said that public libraries are conducive to interpersonal relationships and solidarity, encouraging a sense of belonging and community and, by providing public space for people to share interest, experiences, views, and outlook, it is suggested that libraries can promote and sustain community identity, dialogue and collaboration (Goulding 2005 s. 353).

Folk møtes på mange ulike måter på biblioteket. Det kan være fra å delta på et aktivitetstilbud eller forfatterkveld til å sitte ved siden av et annet menneske å lese avisen. Audunson et al. (2007) har tatt for seg ulike typer møter som kan skje i biblioteket. De har kommet fram til 6 kategorier av møter hvor biblioteket skårer høyt:

Folk møtes på mange ulike måter i biblioteket. Det kan være fra å delta på et aktivitetstilbud eller forfatterkveld til å sitte ved siden av et annet menneske og lese avisen. Audunson, Vårheim, & Aabø ([2009?]) Upublisert manus) har tatt for seg ulike typer møter som kan skje i biblioteket. De presenterer seks kategorier av møter i biblioteket:

1. Torg: Tilfeldige møter med venner og naboer, komme i samtale med ukjente. Avtaler om å møtes på biblioteket og deretter gå et annet sted. Møter med mennesker som er annerledes enn en selv. Biblioteket er her en lav intensiv møteplass.
2. Møte mennesker som er annerledes i en selv. Torgfunksjonen går inn under denne kategorien. Biblioteket er da en lavintensiv møteplass.
3. Offentlig sfære: En offentlig sfære hvor man kan presentere og diskutere politiske og kulturelle ideer. Deltakelse på forfattermøter og politiske møter. Møter hvor man kan finne informasjon som vil hjelpe en til å bli en aktiv og involvert deltaker i samfunnet.
4. Felles aktiviteter: Høyintensive møter. Møter med venner, studievenner og arbeidskolleger for å jobbe sammen eller å gjøre fritidsaktiviteter. En arena du kan leve ut dine profesjonelle eller private forhold med kolleger og venner.
5. Metamøter: Finne informasjon om organisasjoner og aktiviteter i lokalsamfunnet. Man bruker biblioteket for å søke opp informasjon om samfunnsrelaterte temaer.
6. Virtuelle møter: En arena for virtuelle møter.

Ikke alle innbyggere er bevisst møteplassfunksjonen ved biblioteket. Mange ser på biblioteket som et sted der de kan låne bøker og hente ut informasjon. Biblioteket må derfor gjøre seg synlig og profilere sitt tilbud som møteplass. Ved å fungere og synliggjøre biblioteket som et lokalt kultursenter vil biblioteket fremme den lokale integrasjonen. Biblioteket skal fungere som et sted der alle kan møtes uansett alder, kultur eller verdisyn.

Similarly, it is said that public libraries offer individuals the opportunity to engage with others from the locality including those from different background and different social circles to themselves (Ann Goulding 2005 s. 352).

Folkebiblioteket er fysisk til stede i lokalsamfunnet, i motsetning til den digitale verden, da man kan sitte hjemme og snakke med et utall andre personer. Gjennom internett kan man få et nettverk av folk som deler de samme interesser som en selv. Faren er at hvis man ikke blir utsatt for andres meninger og verdier, som er annerledes enn våre egne, så kan man bli usikre på det fremmede. Det kan lett føre til individualisme og segregering.

3. Forskning om bibliotekets rolle som møteplass og skaper av sosial kapital

3.1 Biblioteket og sivilsamfunnet

Sivilsamfunnet blir sett på som et område av samfunnet som skal styrke dannelsen av felles verdier. Begrepet har røtter langt tilbake i tiden, men det er først i de senere år at det dukker opp igjen i kulturpolitisk sammenheng. Man ser at det er mange samfunnsproblemer som verken kan løses av staten eller marked. Kulturpolitikken ligger i spennet mellom stat, marked og sivilsamfunnet. Folkebiblioteket som en offentlig kulturinstitusjon, være med å styrke sivilsamfunnet.

I den teoretiske diskusjonen omkring å definere sivilsamfunnet, har den danske bibliotekforskeren Dorte Skot-Hansen tatt utgangspunkt i tre mulige tilnærminger: det moralfilosofiske, som hun karakteriserer som ”det gode”, det sosiologiske som hun benevner ”det felles” og det politiske som hun gir navnet ”det rettferdige”. Når hun vil se på hvordan biblioteket kan være en del av sivilsamfunnet, tar hun utgangspunkt i disse tre tilnærmingene (Skot-Hansen 2001 s. 55).

Tilnærming til sivilsamfunn	Bibliotekrommet
moralfilosofisk	det moralske rom
sosiologisk	møtestedet
politologisk	debattforum

Når hun skal forklare det moralske rommet, referer hun til kommunitarismen¹ som definerer sivilsamfunnet som familien, fellesskap i nabolag og på arbeidsplassen og ulike organisasjoner og grupper. Dette sivilsamfunnet skal opprettholde de grunnleggende verdier i samfunnet gjennom å sette grenser og gi konsekvenser for uakseptert atferd. Ronald McCabe (2001) er opptatt av samfunnet har et kritisk behov for steder der man kan samles til uformelle og formelle møter. "Providing civic space is vital to the support of civil society" (McCabe 2001 s. 60) Han ønsker å gjøre folkebiblioteket til et medborgersenter i kommunen gjennom at bibliotekarene tar i bruk ideene fra kommunitarismen. Samtidig vil han gi bibliotekene og bibliotekarene tilbake status i samfunnet. Bibliotekarene skal stå fram som kulturelle ledere i lokalsamfunnet. Oppgaven med å distribuere materiell og informasjon er ikke et mål i seg selv for biblioteket, men et middel til å utvikle individer til ansvarlige samfunnsborgere. Skot-Hansen spør om biblioteket i kommunitarismens ånd kan være den "moralske stemme" i samfunnet. Svaret gir seg selv i vårt flerkulturelle samfunn. Folkebiblioteket må stå på nøytral grunn. Det kan ikke fortelle folk hva den rette mening eller de rette verdier er. "Værdineutralitet og pluralisme må være kodeord for bibliotekets virksomhet i et i en større sammenheng multikulturelt samfund" (Skot-Hansen 2001 s. 55). Biblioteket skal ikke prøve å gjenskape kanoniserte felles verdier eller moralske synspunkter, men heller åpne opp for å kunne utforske de verdier som finnes i samfunnet slik det er i dag.

Når det gjelder det sosiale rommet, viser Skot-Hansen til den engelske sosiologen Antony Giddens som ser nødvendigheten av å fremme samarbeidet mellom stat og sivilsamfunn. I møtet mellom disse to skapes positive synergieffekter som bør utnyttes. (Giddens 1998, gjengitt etter Skot-Hansen) Giddens ser på sivilsamfunnet som et potensiale som er med på å utvikle velferdsstaten til å bli velferdsamfunnet. Skot-Hansen stiller spørsmål om biblioteket som møtested er med å styrke sivilsamfunnet gjennom at fellesskap oppstår og næres, og gjennom det at biblioteket er en åpen institusjon som kan gi en følelse av å høre til et sted. Biblioteket som et fysisk rom ser ikke ut til å bli overflødig, tross advarsler fra ulike hold i forhold til følgene av at informasjonsteknologien ble allemannseie. Noe av grunnen er mangelen av offentlige, uformelle og ikke-kommersielle møtesteder. Ray Oldenburg (1989) har tatt for seg betydningen av å ha "tredjesteder" der folk kan møtes uforpliktende på nøytral

¹ **kommunitarisme** (moralfilosofisk), retning som legger vekt på hvordan normer og verdier alltid er knyttet til og har mening innenfor rammen av et gitt fellesskap, og ikke kan ses løsrevet fra dette. Gjerne forbundet med moderne former for dydsetikk, og i motsetning til former for moralfilosofi som legger vekt på universelle normer og verdier (Caplex).

grunn utenfor hjemmet for å samtale og slappe av. Oldenburg nevner ikke spesifikt biblioteket som et "tredjested", men henviser til kaféer og puber. Et trekk ved biblioteket er retten til bare å være tilstede i det fysiske, offentlige rommet som biblioteket er, uten at det stilles noe krav. Både Vestheim(1997) og Greenhalgh et al. (1995) kommer inn på at underholdningsfunksjonen ved biblioteket. Gjennom å stille informasjonsteknologien til rådighet, har nå folk mulighet til å komme for å chatte på nettet eller spille dataspill. Biblioteket har tatt på seg å være en møteplass, og det tilbyr en uforpliktende samværsform. Selv om brukerne ikke tar kontakt med hverandre, kan det å være i hverandres selskap er nok for folk å føle at biblioteket er et felleskap.

Undertaking personal activities in a public setting surrounded by others from the local community doing the same, combines individuality with communality and can promote tolerance, diversity and social cohesion (Goulding 2005 s. 352-353).

I den politiske tilnærmingen og det hun kaller debattforum i biblioteksrommet, tar hun for seg politologen Lars Skov Henriksen som sier at sivilsamfunnet er grunnlaget for den kritiske refleksjonen som er knyttet til demokratiet som en samfunnsform. Habermas kaller det for den "herredømmefrie dialog" der folk kan diskutere uten innblanding fra stat og marked. Sivilsamfunnet blir med andre ord en offentlig sfære hvor vanlige mennesker kan ha en kritisk samtale. Det ideelle er å ha et rom som er åpent og tilgjengelig for alle i lokalsamfunnet, der alle kan møtes på lik linje og kan påvirke den politiske beslutning gjennom en fri debatt, sier Skot-Hansen (2001 s. 49) Spørsmålet Skot-Hansen var opptatt av om folkebiblioteket var et slikt rom som kan styrke samfunnsidentiteten og samfunnsdialogen. En forutsetning for at biblioteket kan fungere som et debattforum, er at det står fram som et offentlig og åpent rom for alle i lokalsamfunnet hvor de ulike meninger og verdier blir møtt med respekt. Bibliotekene står fritt til å arrangere møter der den kritiske debatt står på møteplanen. I følge Skot-Hansen er folkebiblioteket ikke en tydelig faktor i den politiske debatten i det offentlige rom (Skot-Hansen 2001 s. 59). Ser man på de aktiviteter som holdes i biblioteket, er det få som kunne generert en kritisk samtale.

Jeg ønsker å se på om biblioteket kan fungere som en møteplass som styrker ungdommens deltakelse i sivilsamfunnet. Skot-Hansens tilnærming til sivilsamfunnet kan være med å belyse forskningsspørsmålene. Ved å ta for meg de tre tilnærmingene til sivilsamfunnet, ser jeg at biblioteket som det moralske rom ikke vil ha sin plass blant ungdom. Ungdomstiden er den livsfase i livet hvor man er mest i opposisjon til det bestående

samfunn, om det representeres av foreldre, lærere eller andre. Hvis da biblioteket skulle fortelle hva som var rett og galt eller hvilke verdier og holdninger som var høyverdige, ville man skyve ungdommene fra seg i stedet for å trekke de til seg. Biblioteket som en offentlig institusjon i vårt flerkulturelle samfunn kan heller ikke forenes med den moralfilosofiske tilnærming.

Derimot vil den sosiologiske tilnærmingen være den ungdommen mest forbinder med et møtested. Samfunnet i dag har mangel uformelle og formelle møteplasser som er åpne og tilgjengelige. I tillegg er flere møteplasser er stengt for ungdomsgruppen, både på grunn av aldersgrense og at det koster penger å delta. Biblioteket kan fungere som et sosialt sted der de unge kan komme og gå fritt, treffe andre, prate, lese aviser eller bare være til stede uten noen bestemt hensikt. Men det må også legges til rette for at uformelle møter mellom folk fra ulike kulturer og generasjoner kan oppstå, slik at biblioteket er med og skaper sosial kapital av både bonding og bridging typen.

Ungdom engasjerer seg, ofte i enkeltsaker. De liker å bli tatt med på råd og delta i debatten. Å fokusere på at biblioteket er en del av den offentlige sfæren der alle har lik tilgang uansett verdier og holdninger, blir et fundament for at biblioteket kan fungere som et politisk rom i samfunnet. Hvordan biblioteket er tilrettelagt blir i denne sammenheng viktig for at det kan dannes en ramme rundt et debattforum. Å stille biblioteket til disposisjon for eksempel med å låne ut et møtelokale til en ungdomsklubb, vil støtte opp om den politologiske tilnærmingen til sivilsamfunnet. Audunson et al. (2007) har vært opptatt av at folkebiblioteket må være med å skape arenaer der folk kan møtes både til uformelle og formelle møter. Et demokratisk samfunn er basert på at folk deltar i beslutningsprosessen, stiller kritiske spørsmål og utveksler synspunkter. Men for å få til dette til, må der være plasser der folk kan møte treffes og kommunisere. Det er derfor behov for plasser som kan brukes til diskusjon og debatt. Utfordringen for folkebiblioteket er hvordan gjøre dette i praksis.

3.2 Folkebiblioteket som møteplass

Hilde Ljødal (2005) har i sin diplomoppgave tatt for seg folkebiblioteket som en møteplass i en digital tid. Hun så på hvilken betydning folkebiblioteket har som møteplass, hvilke møteplasser som biblioteket har, hvem som kom, hvordan møtene skapes og hvilke utfordringer dette gir biblioteket i lys av den tiden vi lever i. Hennes oppgave er gitt ut som

ABM-skrift nr.18. Ljødal foretok kvalitative undersøkelser ved Majorstua og Torshov bibliotek. Hun så på konkrete tiltak som disse bibliotekene hadde satt i gang, blant annet Jentegruppa og ungdomsrommet i Holmlia-prosjektet som jeg viser til senere i oppgaven. I analysen brukte hun Dorte Skot-Hansens modell og konkluderer med at biblioteket kan være både samtalerommet, det frie torget og debattrommet. I tillegg legger Ljødal inn et fjerde rom, nemlig læringsrommet.

Ljødal kom fram til at biblioteket som et fysisk, sosialt rom har større betydning enn hva man tidligere har antatt. Møtene skjedde både ut fra planlagte tiltak i bibliotekets regi, og de oppsto spontant i det sosiale rommet. Biblioteket som møteplass var demokratibyggende gjennom tiltak der folk fikk ta del i en resonnerende debatt, treffe folk med ulike synspunkt og oppleve en tilhørighet til fellesskapet. Mange tok i bruk biblioteket som sitt andre hjem.

Jocchumsen og Hvenegaard Rasmussen har sett nærmere på hvilken betydning folkebiblioteket har i hverdagslivet til folk. De fant at det var de som brukte biblioteket ofte, som opplevde biblioteket som et lokalt forankringspunkt. Det viste seg at mange av biblioteksbesøkene oppsto spontant, fordi personen var i nærområdet. De som la inn en tur på biblioteket som en del av handleturen på byen, var de som følte seg mest hjemme der. Bruken av biblioteket ble en del av den daglige rutinen og gav dem dermed en opplevelse av lokal identitet. Ljødal fant både høyintensive og lavintensive møter. Ofte skjedde samtaler spontant i tilknytning til bøkene. Det kunne skje på tvers av sosial tilhørighet. I det sosiale rommet kan man selv bestemme om man vil trekke seg tilbake eller delta i samtaler. For Ljødal var det digitale bibliotek ingen trussel, men heller et tillegg til biblioteket. For framtiden måtte brukerne komme på banen og definere hva de ville ha. Den gode opplevelsen ved hjelp av arkitektur, interiør og skaping av en god atmosfære, var viktig for å gi biblioteket en viktig plass i folks hverdagsliv. McCabe (2001) mener at det har i den senere tid blitt vanlig å behandle brukerne av biblioteket som kunder. Det gir brukeren følelsen av å ha rett til å bruke biblioteket, men ingen forpliktelse for utvikling av institusjonen. På den måten får ikke brukeren mulighet til å ta ansvar selv for å støtte biblioteket som en institusjon for utdanning til samfunnsborger. McCabe påpeker at brukere av biblioteket ikke er kunder, men medeiere av en demokratisk institusjon.

Folkebiblioteket har de siste årene opplevd stadige endringer. Det stilles nye krav både til materiell og bibliotekarene som yrkesgruppe. Bibliotekarene må være tidlig ute i å sette seg inn i nye medier i forhold til mange andre yrkesgrupper. I tillegg kreves det kompetanse som

sosial- eller miljøarbeider. Når biblioteket blir tatt i bruk som et være- og møtested, vil bibliotekarene komme tettere inn på personer. Bibliotekaren blir en viktig person, ikke bare en litteraturformidler. Imøtekommenhet, åpenhet og velvillighet er viktige stikkord for at brukerne skal føle seg hjemme og gjøre biblioteket til sitt sted, skriver Ljødal. Hun fant ut at bibliotekarene påvirket bruken av biblioteket som en møteplass. Greenhalgh et al. er inne på frustrasjonen fra enkelte bibliotekarere ved at flere roller nå blir lagt i yrkesutøvelsen. De nevner da sosialarbeider som en av dem. Bibliotekaren i Jentegruppa som jeg senere viser til, sa at hun også hadde rollen som en sosialarbeider. Senere da en person fra barnevernet kom inn, fikk hun avlastning for den delen av jobben. Flere og flere personer lever alene i dag. Noen opprettholder et godt nettverk, men for andre er turen på biblioteket dagens sosiale høydepunkt. Der finner de noen å veksle noen ord med, om det er andre brukere eller bibliotekaren, og de opplever å bli sett. Det krever kompetanse i kommunikasjon hos bibliotekaren og samtidig at det settes av tid i løpet av arbeidsdagen til både veiledning og prat med brukerne. Jochumsen og Hvenegaard Rasmussen har sett på hvilken betydning folkebiblioteket hadde for ulike personer. De viser til at biblioteket betyr mye for de som har bibliotekbesøket som en del av den daglige rutinen. Bruken av biblioteket var ikke en konstant størrelse, men varierte i forhold til perioder i folks liv. Variasjonene knyttet seg som regel til sosiale endringer. Det var spesielt bibliotekets rolle som møte- og værested sammen med et bredt utvalg av materiale, som var med å bygge opp om vanen med å bruke biblioteket (Jochumsen og Hvenegaard Rasmussen 2000 s. 51).

3. 2. 1 Den uskrevne regelen om stillhet

Ljødal tar også opp myten om stillhet som har fulgt biblioteket gjennom generasjoner. Spesielt innvandrerjentene i hennes undersøkelse var skeptiske til prat på biblioteket som de så på som forstyrrende. Greenhalgh et al. viser i boken *Libraries in a world of culturell change* at folk har oppfatninger om at det er mange uskrevne regler som gjelder i biblioteket, blant annet regelen om stillhet. Greenhalgh et al. er tilknyttet den britiske institusjonen COMEDIA. De har siden 90-tallet gjort flere analyser av det økonomiske, kulturelle og sosiale livet i bysentra i Storbritannia. I boken viser de til undersøkelser om biblioteket som institusjon i samfunnet, og den rollen biblioteket spiller blant samfunnsborgere i bymiljø. Ingen bibliotekarere var med i teamet. Forskerne kom fra mange ulike disipliner og ville nyttiggjøre seg erfaringer fra sitt felt når de så på biblioteket fra utsiden (Greenhalgh et al. 1995 s. 5).

Greenhalgh et al. har sett nærmere på de uskrevene reglene og stilt spørsmål hva denne ”libraryness” faktor er og hvor de har sitt utspring. Greenhalgh et al. kom fram til flere kjennetegn på hva folk forbinder med bibliotek:

- en uskreven regel om stillhet
 - individets rett til å vite
 - et upartisk og demokratisk sted
 - oppmuntrer barns leselest som en velkommen inntreden i samfunnet
 - et vindu mot verden gjennom informasjon og litteratur
 - ikke-dømmende og fordomsfritt
 - en porøs institusjon som er åpen for mange typer materiell og medier
 - et fristed, ingen stiller noen krav, man kan føle seg trygg der
 - bibliotekarene kan oppfattes som anonyme med sin nøytrale holdning
- (Greenhalgh et al. 1995 s. 51-52)

Det som de fleste nevnte, var kravet til stillhet i biblioteksrommet. Det var noe man ikke fant i andre offentlige institusjoner. Noe av årsaken kan være at biblioteket opprinnelig ble sett på som en kvasi-hellig plass i og med at de var plassert i tilknytning til kirken (Greenhalgh et al. 1995 s. 51). Hahn og Jackson (2008) tok utgangspunkt i religionspsykologien da de forsket på universitetsbibliotek. Studentene ble presentert ulike bilder og skulle si hva de foretrakk, det tradisjonelle biblioteket eller det nymoderne. Funnene viste tydelig at studentene foretrakk det tradisjonelle biblioteket med bøker i tunge trehyller. Hahn og Jackson skriver at universitetsbiblioteket representerer universitetets misjon og målsetting. Å oppholde seg blant bøkene i det tradisjonelle biblioteket, fikk studentene til å føle seg akademiske og gav dem en følelse av hellighet.

Kommunikasjon mellom mennesker innebærer samtaler. Redselen for å forstyrre folk som leser eller vandrer rundt blant bøkene, legger en demper på folk, og var til hinder for den sosiale interaksjonen, mente Greenhalgh et al. I magisteroppgaven til Carlsson og Persson (2001) kom det fram at både bibliotekpersonalet og brukerne så på kravet om stillhet som det største hinderet for at biblioteket kunne fungere som en møteplass. Ofte treffer man folk man kjenner fra før på biblioteket, man kan da ikke uttrykke sin glede ved et utrop, men må ty til lav hvisking. Noen av skoleelevene som ble intervjuet av Rafste (2001), mente at skolebiblioteket ikke passet så godt til møteplass grunnet kravet om stillhet. I England har tanken om sonedeling av biblioteket vært tatt opp for å løse problemer med de ulike behov

folk har. Noen vil bruke biblioteket som et treffsted og andre vil ha stillhet. Goulding (2005) mener derimot at sonedeling kan føre til at biblioteket får et mindre potensiale som møteplass. En sonedeling vil føre til at de med samme interesse holder seg i en og samme sone. Det vil hindre brukere å treffe på andre i ulike ærend på biblioteket. Cox et al. sier i sin rapport *A safe place to go* at "the need for a quiet space often takes second place to social use" (Cox et al. s. 23). De fant ut at selv om det var et krav om stillhet i biblioteket, var det mer akseptert å bruke mobil i biblioteket enn for eksempel på kino, så lenge man snakket lavt og at det var en kort samtale.

Som nevnt tidligere er retten til å være til stede fysisk uten å ha et spesifikt ærend eller hensikt, en funksjon ved biblioteket. Vestheim skriver også om underholdningselementet som en viktig del av offentlighetsfunksjonen ved biblioteket. Greenhalgh et al. skriver at i mangel av offentlige møteplasser i samfunnet, er det behov for at bibliotek fyller denne funksjonen. De nevner flere egenskaper ved biblioteket som gjør det egnet som møteplass. Først og fremst er det gratis og åpent for alle og man kan være der uten et spesifikt formål. Man kan i tillegg velge om man vil være sosial eller ikke. Biblioteket blir oppfattet som et trygt sted i byens sentrum der folk, spesielt kvinner, kan tilbringe tiden alene.

Det ble i 2007 gjort en større observasjonsstudie ved Stavanger, Oslo, Bergen og Trondheim folkebibliotek for å kartlegge brukeradferden i bibliotekene. De tok for seg de møtene som oppsto i biblioteket der brukerne kom i snakk med hverandre. De oppdaget at brukerne mellom 11 år og 18 år var de som i størst grad kom til biblioteket sammen med andre. De fremmedspråklige kom også flere i følge (ABM-utvikling 2008 s. 26). "I underkant av en tredel av alle fremmedspråklige brukere mellom 0-18 år møter kjente på biblioteket, noe som er en mye større andel enn vi finner blant de norske brukerne (ca 10 %)" (ABM-utvikling 2008 s. 32-33). Selv om brukerne i aldergruppen 15 til 18 år var gruppen som lånte eller leverte minst bøker, brukte de biblioteket til å treffe andre samt til skolearbeid.

3. 2. 2 Betydningen av innredning og interiør

Gjennom interiør og fysiske rammer kan det skapes en atmosfære som innbyr til samtale. Biblioteket som en åpen og inkluderende institusjon har ført til en bred brukergruppe der flere ser på biblioteket som sitt andre hjem. Greenhalgh et al. referer i sin bok til at det ideelle folkebiblioteket må være så åpent som mulig, og interiøret bør være synlig fra utsiden (Greenhalgh et al. 1995 s. 60). Ønsket om åpenhet reflekterer ønsket om å redusere barrierene

til å gå inn. De poengterer at biblioteket er like mye et sosialt sted som et lagringssted for bøker. Moderne bygg og lyst interiør reflekterer ideen om intellektuelle rettigheter, vekten på utdanning i samfunnet og folkebibliotekets rolle i å opprettholde et offentlig rom.

Elisabeth T. Rafste har i sin undersøkelse om skolebibliotek også sett på de fysiske rammene til et bibliotek. Hun sier at de fysiske-materielle rammene til et rom er med på å gi signaler om hvordan bruken av et rom skal være. Den fysiske utformingen og innredningen kommuniserer til oss. Vi svarer på signalene gjennom vår atferd. Det blir en kommunikasjonsprosess (Rafste 2001 s. 122). Interesse og erfaringsbakgrunn er videre med når vi ser muligheter eller begrensninger for handlinger i de fysiske rammene. Materiell slik som medier og teknisk utstyr og hvordan det er plassert i rommet, sier oss noe om en bestemt måte å bruke biblioteket på. Skal biblioteket fungere som et informasjonssenter eller skal det være en møteplass, vil lett kunne signaliseres gjennom innredning og romutforming.

Anne Goulding (2005) sier at mange bibliotek i UK etterlyser muligheten til å lage biblioteket sitt mer innbydende og som et uformelt møtested. Hun viser til at noen har oppfattet biblioteket som sosialt ekskluderende og ikke inkluderende. De må overvinne noen barrierer for å gå inn der. Hun nevner at bygningene kan være en slik barriere og viser til et bibliotek der de satte opp glassvegger slik at folk som var utenfor kunne se inn. Det gjorde folk tryggere på å gå inn når de så hva og hvem som ventet dem der inne. Greenhalgh et al. viser også til at folkebiblioteket må være så åpent som mulig, og interiøret synlig fra utsiden. Nye lokaler, interiør og materiale kan trekke til seg nye brukergrupper. Men det har vist seg at det ikke alltid blir møtt velkomment av de etablerte brukerne.

In trying to accommodate new users within the public library space, therefore, there is a danger that the more established will be driven away, restricting its ability to act as a dynamic meeting place. (Goulding 2005 s. 356)

3. 2. 3 Skolebiblioteket som møteplass

Opprinnelig hadde jeg ikke tenkt å gå inn på skolebiblioteket i denne oppgaven. Men ved gjennomføringen av fokusgruppene nevnte ungdommene flere ganger bruken av skolebiblioteket. Det var tydelig at de hadde et forhold til sitt skolebibliotek. Det er som regel det første biblioteket der barn og ungdom går alene, uten følge av en voksen person.

Skolebiblioteket ligger plassert i skolen som er den institusjonen som barn og unge tilbringer mest tid.

Elisabeth T. Rafste har i sin avhandling *Et sted å lære eller et sted å være?* (2001) sett nærmere på hvordan elever i videregående skole bruker skolebiblioteket og hvilken funksjon det har i elevenes hverdagsliv. Hun tar i bruk begrepene til Goffmann og karakteriserer klasserommet som front-stage og skolegården som back-stage. Front-stage er preget av mer målrettet arbeid slik som undervisningen, mens back-stage er uformelle møtesteder der man kan treffe andre, slappe av, dele gleder og sorger, men også trekke seg tilbake og være for seg selv om man ønsker det. Skolebiblioteket er i en gråsoner og har potensiale i seg til å være både front-stage og back-stage område, sier Rafste. Hun omtaler skolebiblioteket som et ”porøst” rom for ulike aktiviteter. Med sin svake struktur blir skolebiblioteket i fritidsrelaterte aktiviteter brukt som et back-stage område av elevene.

De aller fleste elever hadde brukt skolebiblioteket i forbindelse med prosjektoppgaveskriving. Men det var bare en liten del av elevene som brukte skolebiblioteket jevnlig. I forhold til undervisningen brukte de biblioteket til et sted å gjøre lekser og innhente informasjon. Spisefrikvarteret/midttimen eller fritimer er den tiden skolebiblioteket ble brukt som sosial møteplass, men også før og etter skoletid. Her traff man andre elever på tvers av klasser, årstrinn og studieretninger. Barn og unge tilbringer en stor del av hverdagen på skolen. Dermed blir skolen en viktig sosialiseringsarena. Den uformelle jevnalderssosialiseringen så Rafste på som viktig i forhold til å utvikle sosial kompetanse. Elevene selv framhevet skolebiblioteket som møteplass. Det gjaldt både de som traff venner der, og de som ikke kjente så mange og trengte et sted å være i friminuttene. En liten gruppe elever brukte skolebiblioteket som ”venterom” mens de ventet på at skolen skulle begynne eller på bussen etter skoletid. Rafste kom inn på at enkelte grupper av elever kunne ”okkupere” deler av biblioteket, for eksempel en avisboks. Andre elever vegret seg da for å gå dit bort og lot det heller være.

De som brukte skolebiblioteket mye og som definerte det som ”hjemmeområde”, var de som også tok i bruk skolebiblioteket som en sosial møteplass. Å bruke skolebiblioteket var blitt en del av den daglige rutinen. De av elevene som ikke brukte skolebiblioteket som en møteplass, brukte heller ikke skolebibliotekets andre tilbud. Noen oppfattet biblioteket som et sted de måtte være stille og snakke med dempede stemmer og mente dermed at det ikke passet til å ha omgang med andre. Rafste konkluderte med at for mange elever spilte skolebiblioteket en liten rolle i hverdagen. Men for de elever som brukte skolebiblioteket jevnlig i fritiden,

hadde skolebiblioteket en stor betydning. Det stemmer overens med det Jochumsen og Hvenegaard Rasmussen kom fram til i sin undersøkelse *Gjør biblioteket en forskel?* (2000). De oppdaget at hvor mye biblioteket betyr for en person avhenger av hvor ofte og hvor mye personen bruker biblioteket.

4 Ungdom

Ungdomstiden defineres i dag ofte som en egen livsfase. I det før-industrielle samfunn gikk man direkte fra barnestadiet til voksen. Begreper som ungdom og ungdomskultur fantes ikke. Samfunnsutviklingen i vår del av verden har ført til at ungdommer oppfatter seg som en egen gruppe og definerer sin egen kultur, atskilt fra voksenverdenen.

Ungdomstiden har i løpet av de siste femti årene blitt forlenget i begge retninger. Den biologiske modningen starter tidligere enn før grunnet bedre levevilkår. Markedskreftene har grepet fatt i 12-13 åringene da de er en viktig konsumentgruppe innenfor klær, musikk og film. På den andre siden krever kunnskapssamfunnet lengre utdanningsforløp. Mange ungdommer ønsker også en tid uten forpliktelser før de etablerer seg med familie og bolig. Dermed kan ungdomstiden forløpe over et langt tidsintervall.

Kohortperspektivet på ungdomstiden har fått mer oppmerksomhet de siste årene. Ut fra dette synet blir de kulturelle mønstrene som blir dannet i ungdomstiden, ført videre ettersom de unge blir eldre. Ungdommen blir et speilbilde av fremtiden. Det er derfor viktig at ungdom får mulighet til å utvikle sosiale ferdigheter og trene seg i demokratiske beslutningsprosesser.

Ungdomskulturen blir ofte brukt generelt om de fellestrekk som skiller ungdommen fra den voksne generasjonen. Men blant ungdommen er det mange ulike ungdomskulturer. Det kan komme til uttrykk i synlige trekk som klær, symboler og frisyre, men også i verdisyn og holdninger. Mange av ungdomskulturene er direkte produsert og formidlet gjennom kommersielle markedskrefter. "Et karakteristisk trekk ved det industrialiserte vekstsamfunnet er at unge mennesker er blitt en viktig konsumentgruppe" (Evenshaug og Hallen 2000 s. 299).

Ungdomstiden er en tid med mange utfordringer. Det er store endringer i denne perioden, både i forhold til egen kropp, venner, kjærester, valg av utdanning og arbeid, familierelasjoner. En forutsetning for at den unge skal bli selvstendig, utvikle sin identitet og finne sin plass i samfunnet, er at de lykkes med å frigjøre seg fra foreldrene. Jevnaldersgruppen får en viktig funksjon i denne frigjøringsprosessen. Opprettholdelse og

etablering av vennskap og sosiale relasjoner er av stor betydning for unges utvikling. Det gjelder i forhold til sin egen identitet og i forhold til å utvikle sosial kompetanse.

Forskere har funnet ut at ungdom kan bli særdeles lidenskapelig opptatt i enkelte saker. Ungdom har en større interesse for mikropolitikk enn for makropolitikk. De fokuserer på enkeltsaker og hverdagssaker (Rantalaiho & Teige 2006 s. 41-42). Enkelte voksne har den oppfatning at ungdom deltar lite i samfunnet. Men det har vist seg at de unges deltakelse er veldig avhengig av i hvilken grad de får mulighet til å delta og om deres meninger blir tatt på alvor. Ungdommers ikke-deltakelse har mer å gjøre med selve samfunnet og politikken mangler på relevans for ungdommer.

4.1 Ungdom og møteplasser

Det er ikke bare noe som skjer i vår tid at de unge i samfunnet samles på offentlige steder som gater og torg, skriver Mats Lieberg i sin avhandling: *Att ta staden i besittning* (1992). Han viser til fortellinger som omhandler tiden midt på 1800-tallet da ungdommer møttes på åpne, offentlige steder som markeds plasser, veikryss mellom stedene for å koble av, danse og prate med hverandre.

Mats Lieberg undersøkte ungdommers anvendelse av de offentlige miljøer på det stedet de bodde og så på den symbolske betydning av den anvendelsen. At noe er offentlig betyr at det er åpnet, synlig og tilgjengelig for alle, skriver han (ibid.). Habermas skriver i sin offentlighetsteori om den borgerlige offentlighets betydning for politisk utvikling og formidling av tanke og hensikt på 1700 tallet. Den offentlige mening kom fram gjennom samtale og diskusjon av publikum. Publikum besto av privatpersoner som ikke representerte andre enn seg selv. De temaene som ble tatt opp var av allmenn interesse. Lieberg viser til at samme type offentlighet har visse paralleller til dagens ungdomssituasjon og forholdet til byene. På offentlige plasser kan man velge hvordan man vil stå fram. Man kan velge om man vil ta kontakt med andre eller bare være til stede. I offentligheten treffes ungdom etter offentlighetsprinsippene. Alle kan delta, er likeverdige og kan fritt si sin mening. Lieberg snakker om "ungdomsoffentlighet", noe han definerer som "en social sfär eller gemenskap, som fungerar som ett livsrum för självständig bearbetning och utbyte av upplevelser och erfarenheter tillsammans med andra ungdomar"(Lieberg 1992 s. 109).

Behovet for en gruppetilhørighet er sterkt til stede i ungdomstiden. Det er derfor naturlig at de unge oppsøker steder der de treffer andre ungdommer. Der kan de få tilfredstilt

behovet for tilhørighet. De kan prøve ut ideer og atferd og få tilbakemeldinger. Jevnaldrende blir en referansegruppe. Ved å dele tanker, følelser og erfaring med andre får den unge innsikt i sine egne følelser og samtidig utvikler de forståelse for andre i følge Evenshaug og Hallen (2000 s. 302). Ungdom trenger derfor steder som fremstår som en sosial arena der de kan treffe jevnaldrende. Peter Zollo har en enkel tese om ungdommers møteplasser; "Hangout = central location + teens – adults" (Zollo 2004 s. 236). I følge Zollo er det tre hovedkriterier som ungdom ser etter når de søker et sted å være: det skal være andre ungdommer der, lite foreldrekontroll og tilgang til mat, i den rekkefølgen (Zollo 2004 s. 234). De voksnes fravær ved ungdommers møtesteder er naturlig, ettersom ungdomstiden i stor grad handler om løsrivelse fra de voksne. "Public space is therefore an important arena for young people wanting to escape adult surveillance and define their own identities and ways of being" (Valentine 2004 s. 84).

Steder som er åpne for ungdommen og som er fri fra foreldrekontrollen, blir oppfattet som frisoner. Lieberg skriver at ungdommers frisoner skiller seg fra andre soner i samfunnet som han kaller normsoner. Normsoner er steder der ungdommene får ha en egen plass, men de er likevel på de voksnes vilkår. Det er tre krav som må innfris for at et sted kan kalles en frisone, skriver Lieberg. For det første at de handlinger og handlingsmønstre som finnes der ikke blir kontrollert av voksne. Det andre kravet for at stedet skal kalles en frisone, er at det som skjer innenfor frisonen trenger ikke være styrt av et mål eller en hensikt. Å ikke gjøre noe, men samtidig være åpen for at alt kan skje, er et viktig element. Det tredje er at det skal være mulighet for eksperimenterende og utprøvende aktiviteter. Med andre ord det skal være rom for frie handlingsmønstre uten påbud på hva man skal eller ikke skal gjøre.

Ungdommer ønsker i størst mulig grad å styre sine egne liv. De er i større grad enn de voksne henvist til det offentlige rommet for å utføre sine aktiviteter, sier Lieberg. Men ungdom mangler tilgang til det Goffman kaller "back-stage" steder i samfunnet. De voksne kan trekke seg tilbake til sine steder, mens ungdommen henvises til offentlige plasser for å være for seg selv. På grunn av ulike restriksjoner er ungdommer ekskludert fra flere steder i det offentlige rom. I situasjoner der det er mangel på valgmuligheter blir ungdommene ofte henvist til bestemte plasser. Her snakker man om tvungne plasser (Lieberg 1992 s. 230). Han mener at ungdommer søker seg til steder med varierende egenskaper både fysisk og sosialt (Lieberg 1992 s. 221). De fysiske egenskapene går på utformingen og utrustningen, samt at de ligger lagelig til i forhold til andre steder. I og med at ungdom mangler "back-stage" områder i samfunnet, hender det at de tar i bruk et "on-stage" område og gjør det om til et "back-stage-

område”, sier Lieberg. Et eksempel er ungdom som tar i bruk et gatehjørne som sitt eget. Både barn og voksne kan føle det ubehagelig å passere. Ungdom på gatehjørnet kan ofte oppfattes som truende selv om de ikke har til hensikt å skremme. Det som er annerledes både i livsstil og uttrykk kan ofte bli sett på som farlig og skummelt. Dermed blir ungdommene sett på som farlige, og mange foreldre ønsker ikke at barna deres skal stå ”å henge” på slike steder.

Lieberg sier at man i tidligere sosiologisk forskning på ungdom og det offentlige rom så på ungdom som et problem. Ungdommen burde ledes vekk fra gata der de oppholdt seg og inn i organiserte aktiviteter. Mange har oppfatningen at ungdom ikke gjør noe når de kun henger på steder. Ungdommer som henger blir sett på som motpol til de som deltar i organiserte aktiviteter. Men dette er ikke nødvendigvis tilfellet. Ungdommer bruker samvær med andre ungdommer til identitetsskaping. Valentine trekker fram at det i økende grad har blitt vanskelig for ungdom å henge og ikke gjøre noe i dagens samfunn. Mange blir sendt fra den ene organiserte aktiviteten til den andre (Valentine 2004 s. 84).

De fleste unge i dag har sitt eget rom der de kan tilbringe tid sammen med venner uten at foreldre eller andre voksne er til stede. I følge Zollo er hjemmet det stedet der ungdom oftest treffer vennene sine. (Zollo 2004 s. 237). En stor del av fritiden brukes til sosialt samvær i hjemmene. Samvær med andre barn er viktig i hele oppveksten. Men i ungdomstiden får jevnaldrende en vesentlig viktig rolle. I løpet av ungdomstiden endres bruken av fritiden. Eldre ungdommer går oftere ut av hjemmet for å treffe andre. De bruker også mindre tid på organiserte aktiviteter i forhold til yngre ungdom.

Lieberg deler de offentlige plassene opp i to: retrettplasser og interaksjonsplasser. Retrettplasser er steder ungdommer drar til når de vil være uforstyrret og for seg selv. Interaksjonsplasser er livlige, folketette plasser som ungdommene drar til for å vise seg (Lieberg 1992 s. 224). Retrettplasser kan videre deles inn i to hovedgrupper, ”tilhåll” og ”gömstallen”. ”Tilhåll” er plasser hvor ungdommer tar på seg et ansvar. Det er steder der de selv tar kontroll og kjenner seg hjemme. I forhold til voksenverden og andre ungdommer kan de vise at de duger til noe. ”Gömstallen” er steder der ungdommer føler at de kan være for seg selv og slippe å ta ansvar. Det er plasser der de kan undra seg kontroll fra voksne eller andre ungdommer, og i stedet føle seg frie og selvstendige (Lieberg 1992 s. 225).

Lieberg deler interaksjonsplassene i ”stamställen/ favorittställen” og ”stråk och öppna platser”. Hovedgrunnen til at man søker til ”stamställen”, er at man vil ha kontakt med andre ungdommer. ”Stamställen” er en offentlig plass som en gruppe tilfeldigvis tar over og

omformer til sitt område (Lieberg 1992 s. 229-230). De som går dit kjenner hverandre og de møtes der over et lengre tidsrom. Utenforstående som prøver å ta plassen i bruk, oppfattes som inntrengere. "Stråk och öppna platser" er steder der man møter og har interaksjon med alle grupper i samfunnet, inkludert andre ungdommer. Det man ofte forbinder med slike steder, er gågaten eller torget (Lieberg 1992 s. 231). Det sosiale livet på disse stedene kjennetegnes ved mangfold, variasjon og mennesker i bevegelse. Lieberg skriver at ungdom trenger ulike typer plasser hvor de kan interagere med hverandre. De trenger både plasser hvor de kan trekke seg tilbake og være for seg selv og steder hvor de kan bli sett og treffe både venner og andre som de ikke kjenner.

Det kan være interessant å se disse stedene opp mot kriteriene på det Oldenburg kaller tredjesteder. På retrettsteder trekker ungdom seg tilbake fra voksenverdenen. Både tilhåll og "gömstallen" ligger lett tilgjengelige i lokalmiljøet. "Tilhåll" kan for eksempel være et øvingslokale (Lieberg), der ungdommene bruker mye av sin fritid. "Gömstallen" er ofte et uteområde der det er mulig å bevege seg fritt, men som ligger utenom steder der voksne ferdes. Man kan komme og gå som man vil. Både "gömstallen" og "tilhåll" har stamgjester, og man vil treffe folk man kjenner fra før. På et vis kan man si at stedene er nøytrale fordi de ligger på et offentlig område. Men det er ikke åpent for alle i lokalsamfunnet, verken voksne eller andre ungdommer som er utenfor miljøet. På et tredjested skal man kunne komme som man er. De ulike ungdomskulturene kan ha sine klesstiler og væremåter. Man skal ikke skille seg for mye ut før man ikke føler seg velkommen eller kan bli direkte utestengt.

Interaksjonsstedene viser til steder der interaksjonen er det viktigste. "Stamstället" har stamgjester. Der treffer man på folk man kjenner, hovedaktiviteten er samtalen og stedet ligger i nærområdet. Men man kan ikke si at stedet har lav profil. Det er ikke åpent for alle, da stedet er okkupert av en gruppe som ser på det som sitt eget. For de som hører til stamgjestene, vil "stamstället" oppleves som et hjem utenfor hjemmet. "Stråk och öppna platser" ligger sentralt og lett tilgjengelig. Her kan man treffe andre eller bare gå rundt og se på folk. Stedet har lav profil. Det har også stamgjester, da det ofte er de samme menneskene fra lokalmiljøet som man møter. Stedet inkluderer alle som bor der og man kan komme i snakk med folk som man til daglig ikke har omgang med.

Både "gömstallen", "tilhåll" og "stamstället" kan karakteriseres som et hjem utenfor hjemmet, men bare av de ungdommene som bruker det. De tilbringer mye tid der og prater med sine venner. Men ingen av disse stedene er åpne for alle i lokalsamfunnet, heller ikke alle ungdommene der. Disse møteplassene er høyintensive plasser. Stedene er med på å styrke

bonding sosial kapital som er viktige for ungdommen i sin identitetsskaping og sosialiseringsprosess. "Stråk och öppna platser" er det som har mest til felles med et tredjested da det inkluderer alle i lokalsamfunnet. Jeg vil kalle det en lavintensiv møteplass der ulike ungdommer i lokalsamfunnet kan se hverandre, snakke sammen og får mulighet til å øke tilliten til hverandre og dermed bridging sosial kapital.

4.2 Ungdom og sosial kapital

Forskningen på sosial kapital og barn og unge har i stor grad lagt vekt på relasjonen mellom foreldre og barn. Den amerikanske økonomen Glenn C. Loury ser på sosial kapital som noe barn får tilgang til gjennom sine foreldre. Gjennom foreldrenes atferd og engasjement vil barna få fordeler i forhold til å tilegne seg ferdigheter og kunnskap. Han sier også at barn med gode evner, men med fattige foreldre som bor i et middelklassestrøk, kan nyte godt av foreldreressursen til bedre utdannede og velstående foreldre (Loury 1987, 1995, gjengitt etter Hvinden 2005 s. 21).

Coleman utvikler videre Lourys tilnærming til sosial kapital, men legger mer vekt på sosial kapital som et kollektivt fenomen. Han definerer sosial kapital som:

Det settet av ressurser som ligger i familierelasjoner og den sosiale organiseringen av lokalsamfunn [community] og som er nyttig for den kognitive og sosiale utviklingen til et barn eller en ung person. Disse ressursene er forskjellige for ulike personer og kan utgjøre en vesentlig fordel for barn og unge i utviklingen av deres humankapital (Coleman 1990: 300, gjengitt etter Hvinden 2005).

For Coleman er også familien den viktigste kilden til sosial kapital hos barn. Han fokuserer på foreldrenes påvirkning på barna. Coleman kom fram til at det tradisjonelle familielivet, der mor var gift med far, gav de gunstigste betingelsene for barn til å fullføre sitt utdannelsesforløp. Han er imidlertid blitt kritisert for å være konservativ i forhold til nyere familieformer. Colemans forskning viser at der foreldrene har et godt samarbeid med skolen og med hverandre, vil barna ha fordeler av det i form av bedre skoleresultater. Det er imidlertid mye som tyder på at foreldrenes investeringer av tid og oppmerksomhet til barnas skolegang og hvordan foreldrene bruker sitt sosiale nettverk for å hjelpe avkommet til å skaffe seg jobb etter endt skolegang, har betydning for barnas framgang videre i livet (Hvinden 2005 s. 32). Familier som selv ikke kan sies å ha høy sosial kapital, vil ha nytte av å bo i et område med høy sosial kapital. Det betyr at barna kan vokse opp i trygge omgivelser med lite kriminalitet og mye tillit til andre samfunnsborgere og til lokalsamfunnet. Høy sosial kapital i

miljøet rundt skolen vil for eksempel kunne veie opp for foreldre med lav sosial status eller etnisk minoritetsbakgrunn (Lauglo 2000, Strand 2004, gjengitt etter Hvinden 2005 s. 33).

Sosial kapital er satt i forbindelse med bedre helseresultater for voksne. Det er naturlig å anta at det samme gjelder for barn og unge (Schaefer-McDaniel 2004 s. 164). Gjennom å styrke det sosiale nettverket og øke tilliten og følelsen av å høre til i et fellesskap, vil unge oppleve at livskvalitet blir bedre og de vil ha lettere for å mestre stress. Et samfunn med høy sosial kapital vil ofte ha et godt utbygd tilbud av organisasjoner og klubber for barn og unge. Gjennom å delta i slike aktiviteter vil de unge få mulighet til å utvikle gruppeferdigheter. De lærer å komme overens med andre og å respektere andres meninger. Flere forskere som Hart (1992, 1997) og Chawla og Heft (2002) beskriver aktiviteter der barn over hele verden forplikter seg til å ta ansvar for omgivelsene sine. Barna blir oppfordret til å være aktive og si sin mening. Følgene viser seg i at barna utvikler bedre selvfølelse og blir trygge på sin beslutningsevne. De blir vant til å handle demokratisk, noe som viser seg får konsekvenser for dem senere i livet, slik som for eksempel å stemme ved politiske valg (gjengitt etter Schaefer-McDaniel 2004 s. 164-66). Når det gjelder barn og unge er det i mange tilfeller ikke barna selv som har valgt å delta i ulike organisasjoner, men de etterkommer foreldrenes ønsker. Det er derfor svært viktig å fokusere på de arenaer der barn deltar frivillig (Schaefer-McDaniel 2004 s. 164).

I studier av sosial kapital hos den unge generasjonen har det i liten grad blitt samlet informasjon fra de unge selv. I stedet kommer informasjonen fra lærere og foreldre (Schaefer-McDaniel 2004 s. 158). I tillegg inkluderer forskningen de unges interaksjoner med de voksne som en del av sosial kapital, men ikke interaksjoner dem i mellom. For å måle sosial kapital må man ta med hvordan barn og unge selv tenker om sosial kapital.

De viktigste arenaene for barn og unge er hjemmet, skolen og fritidsaktiviteter. Fritidsarenaen er en sosialiseringsarena. Kari Stefansen (2004 s. 109) har sett nærmere på de unges fritid. Hun tok utgangspunkt i en yngre aldersgruppe: 10 – 12 åringer. Fritidsaktiviteter kan deles opp i organiserte og uorganiserte aktiviteter. Kari Stefansen skriver at deltakelse i organiserte aktiviteter sees gjerne som en indikator på barns deltakelse i samfunnet. Det å ikke delta i organisert fritidsaktiviteter kan tolkes som en indikator på sosial eksklusjon. Hun legger særlig vekt på forholdet mellom familiens økonomi og barnets deltakelse. Et av

funnene hennes er at jenters deltakelse er preget av hvilken etnisk bakgrunn de har. Nær tre ganger så mange jenter med ikke-vestlig bakgrunn som jenter med norsk eller annen vestlig bakgrunn, så at de ikke deltok i organiserte fritidsaktiviteter (Stefansen 2004 s. 113). Mange har kommet med ulike forklaringer på hvorfor innvandrertjenter ikke deltar. Man har fokusert på at årsakene kan synes å finnes i kulturelle og religiøse forhold og kravet fra organisasjonene om foreldrenes engasjement. Når det gjelder den uorganiserte fritiden, ser man at etnisitet har betydning. Størstedelen av barnas frie aktiviteter er å være på besøk hjemme hos hverandre. Barn med ikke-vestlig bakgrunn hadde sjeldnere venner med seg hjem. Her var forskjellen mellom jenter med vestlig og ikke-vestlig bakgrunn også markant. Det samme gjaldt når det var snakk om å dra hjem til andre.

I følge Leonard (2005 s. 613) kan mangel av annen kapital hindre familier i å mobilisere sosial kapital. Et eksempel når det gjelder barn, er at mangel av økonomisk kapital kan hindre unger i å delta på fritidsaktiviteter der sosiale nettverk blir formet. Samfunnet er blitt mer og mer kommersielt. Man må ha penger for å delta. Før spilte barn fotball på løkka, og det var fritt for alle å være med. I dag må foreldrene melde barna inn i en klubb og betale medlemsavgift for at barna skal få mulighet til å spille. Det fører til at de som mangler ressurser blir stående utenfor. Disse får da heller ikke samme mulighet til å utvikle seg sosialt som de med økonomisk kapital. Barns og unges levevilkår slik som venneflokk, lokalsamfunn og aktivitetsmuligheter influerer på utviklingen av de sosiale ferdighetene og dermed på framtiden deres. Sosialiseringprosessen blir en kvalifiseringsprosess til å bli integrert i kunnskapssamfunnet (Frønes 2003).

James Gibson diskuterer i sin teori at spesielle fysiske områder i omgivelsene frembringer eller tillater visse typer oppførsel. Det vil derfor være nødvendig å utforske ungdommers bruk av offentlige rom for å identifiserer arenaer som forsterker sosiale interaksjoner, men også de arenaer som begrenser slike aktiviteter. Offentlige rom som gir en følelse av tilhørighet og forsterker sosiale interaksjoner, er med på å øke sosiale kapital. (Schaefer-McDaniel 2004 s. 166).

Som tidligere nevnt har det i studier av sosial kapital hos den unge generasjonen i liten grad blitt samlet informasjon fra de unge selv. I stedet kommer informasjonen fra lærere og foreldre (Schaefer-McDaniel 2004 s. 158). I tillegg inkluderer forskningen de unges interaksjoner med de voksne som en del av sosial kapital, men ikke interaksjoner dem i mellom. For å måle sosial kapital må man ta med hvordan barn og unge selv tenker om sosial kapital. Det er derfor viktig at biblioteket blir sett på som en arena for ungdom til å øke deres

sosiale kapital. Biblioteket er gratis og kan derfor være med å styrke sosial kapital uavhengig av andre typer kapital. Biblioteket blir også sett på som et sikkert sted å være for ungdom, noe jeg vil utdype senere. Et sikkert sted synes å appellere sterkt til ungdommer og foreldre med en ikke-vestlig bakgrunn.

Bonding sosial kapital er avgjørende for ungdom i den livsfasen de er i. Å ha nære vennskap og sosiale relasjoner er viktig for å utvikle egen identitet og få sosial kompetanse. De unge skal frigjøre seg fra foreldre, og da blir jevnaldrende viktig som referansegruppe. I samvær med andre ungdommer får de dekket behovet for tilhørighet og kan prøve ut sine tanker og ideer og bli trygge på seg selv. Men som i samfunnet ellers er utvikling av bridging sosial kapital også viktig for ungdommen. For stor del av bonding sosial kapital innenfor de ulike ungdomskulturene kan virke ekskluderende på de som står utenfor eller på andre grupper i samfunnet. Det er derfor nødvendig å finne tiltak og steder der slik bridging kapital kan utvikles og styrkes.

4.3 Ungdom og biblioteket som møteplass

Biblioteket har et spesielt ansvar for barn og unge. Det står nedfelt i Reglement for folkebiblioteket – veiledende retningslinjer. ABM-skrift #27 *Rom for lek og læring* tar for seg bibliotektilbudet til barn og unge. ”Idealer om opplysning, demokrati, ytringsfrihet, dannelse og utdanning ligger innbakt i bibliotektradisjonen og har like stor gyldighet for barn og unge som for voksne” (ABM-utvikling 2006b s. 10).

Bruken av biblioteket er blant annet påvirket av hvilken livsfase man er i. Barn er aktive brukere. De kommer til biblioteket sammen med foreldre eller i regi av skole og barnehage. I ungdomsårene slutter mange å benytte seg av tilbudet biblioteket gir. De oppfatter ikke biblioteket som relevant for dem. Tida deres går til skole, hjem og organiserte og uorganiserte aktiviteter. Mange bibliotek har prøvd å lage aktiviteter spesielt rettet mot ungdom, men ikke alle har lyktes. ”Folkebiblioteket skal være en kulturarena for barn og unge. En arena er et sted der noe skjer, der en kan delta sjøl eller være tilskuer, der en samtidig kan være alene og sammen med andre” (ABM-utvikling 2006b s. 42).

Ungdom har behov for nøytrale ikke-kommersielle steder. Å møte andre på en uforpliktende måte, ansikt-til-ansikt-kontakt utvikler identitet og tillit. De treffer individer på omtrent samme alder, men som allikevel kan ha ulikt verdisyn og kulturbakgrunn. I deres

rapport *A safe place to go*, skriver Cox et al. (2000 s. 15) at under deres observasjon var ungdommer mye til stede i biblioteket. De brukte mye av tiden til å sosialisere seg med andre ungdommer, det være seg å møte venner eller å flørte (Cox et al. 2000 s. 8). Vennskap er en betydningsfull faktor i personlighetsutviklingen i ungdomsårene. ”Vennskap og sosialt felleskap i grupper kan utfolde seg på det helt uformelle plan der de unge rett og slett bare er sammen, prater sammen og har det hyggelig, eller det kan skje gjennom ulike typer organiserte fritidsaktiviteter” (Evenshaug og Hallen 2000 s. 302). Cox et al. (2000) fant ut gjennom observasjon ut at den måten ungdom bruker biblioteket på, er i stor grad å møte andre. Spesielt gjelder det de med strenge foreldre. Foreldrene oppfatter biblioteket som et trygt og sikkert sted for ungdommen.

Kofod og Sørensen sier at de unge ikke oppfatter biblioteket som en aktuell fritidssysse. Grunner for dette kan være at de ikke føler seg velkomne. Åpningstidene passer ikke inn ungdommens hverdag. Den frie tiden som ungdommen har, er på kveldstid og i helger når bibliotekets åpningstider er begrenset (Kofod og Sørensen 2006 s. 33). Kofod og Sørensen har funnet ut at ungdommer oppfatter biblioteket som ikke imøtekommende, umoderne, fargeløst og stille. De ser på biblioteket som et lite hyggelig sted. Det resulterer i at biblioteket er et sted hvor ungdommen ikke ønsker å oppholde seg på fritiden (Kofod og Sørensen 2006 s. 40). De oppfatter heller ikke biblioteket som et sted å gjøre lekser. De synes det er vanskelig å finne bøker og sier at det mangler studieplasser. Kofod og Sørensen ba ungdommene fantasere om hvordan deres drømmebibliotek ville se ut. Det ungdommen ønsket, var at det skulle være et sted for hygge og lekser. Smil, latter, glede og lyst til å være der, var det de ønsket å forbinde med et bibliotek (2006 s. 41). Kofod og Sørensen sier at i de årene da internett ikke var allment, men fantes på biblioteket, kom ungdommer oftere til biblioteket. De kom for å bruke internett, men også fordi de visste at på biblioteket fantes det andre ungdommer (Kofod og Sørensen 2006 s. 30). Ungdommene oppfattet biblioteket som en møteplass for likesinnede. Da internett ble allemannseie, mistet biblioteket sin attraksjonsverdi for de unge.

Ved Ballerup bibliotek ble det gjennomført et prosjekt hvor ett av målene var å etablere biblioteket som et tverrkulturelt møtested for unge med ulik etnisk bakgrunn (Khawaja og Staunæs 2007 s. 5). Det viste seg at det var gruppen unge gutter med etnisk minoritetsbakgrunn som brukte biblioteket mye. De kom til biblioteket for å chatte, snakke

sammen og bruke internett. Jones nevner at mange bibliotekarer oppfatter chatting på nettet som meningsløst. Han sier at chatting på nettet har en svært høy verdi for ungdommer. Chatting har et sosial aspekt ved at man gjennom chatting har muligheten for å uttrykk en selv. Gjennom chatting kan ungdommer utforske sitt selv bilde (Jones 2002 s. 18).

Guttene ved Ballerup bibliotek sa også at de brukte biblioteket som et ”pit-stop”, et sted hvor man møtes og går videre til andre ting. For denne gruppen ble biblioteket en del av deres sosiale liv. Det sosiale fellesskapet omfattet ofte å sitte sammen rundt pc-ene. Men rapporten konkluderte med at ungdommen ikke ser på biblioteket som et sted der man møter nye venner og stifter bekjenskaper (Khawaja og Staunæs 2007).

Som nevnt tidligere er det i dagens samfunn flere steder som ungdom ikke har tilgang. Ikke alle byer og tettsteder har ungdomshus eller ungdomsklubber. Ungdommer trenger steder der de kan treffe andre ungdommer. I frigjøringsprosessen fra foreldrene får jevnaldrende en viktig rolle (Frønes 2003). Gjennom samhandling med andre ungdommer utvikles sosiale ferdigheter. Samfunnet i dag trenger innbyggere som er kommunikative og mestrer sosiale koder. Biblioteket kan være et rom der ungdom kan møte andre med andre synspunkt og meninger enn deres egne. På den måten er biblioteket med og påvirker både framtiden til de unge og til samfunnet.

Flere steder har biblioteket begynt å sette fokus på ungdom gjennom blant annet å sette av egne rom og aktiviteter rettet mot aldergruppen. Cox et al. (2000) sier at bibliotek som tilrettelegger for ungdom, er de biblioteket som har minst problemer med ungdom. Jones (2002) mener at når man lager aktiviteter for ungdom skal man ikke spør ” hva må jeg gjøre?” men heller spørre spørsmål som: hva er vår visjon og hva slags resultat gir dette for ungdommen?

The new direction of services is to look at what young adult need first, and then to develop services to meet those needs. The vision is about reconnecting with teenagers, forming relationships with them, and supporting them as they develop into adults (Jones 2002 s. 15).

Jones snakker ikke bare om hvilket tilbud man kan gi til ungdommen i biblioteket men hva bibliotekets tilbud gjør med ungdommen. Hvordan bibliotekets tilbud kan være med å hjelpe ungdommen og være en positiv faktor i deres liv. “Librarians who serve young adults don’t just develop collections; they help in the vital process of developing young people to become lifelong learners and competent, caring, adults (Jones 2002 s. 5)”

Man må se på biblioteket i konteksten med ungdommens utvikling. Det nevnes her at man må ha et bredere syn på ungdom og biblioteket ut over de fire vegger og den enkelte hylle med bøker tilpasset denne gruppen (Jones 2002 s. 6). Å inkludere andre bidragsytere slik som lærere og familier inn i arbeidet sees på som positivt.

Successful young adult services in school and public libraries emerge from the bottom up, not the top down. Young people are seen as assets to libraries, not as customers. Services are planned with young adults, not merely for them. The needs of young adults come before the needs of librarians. (Jones 2002 s. 7).

Patrick Jones mener at man må respektere ungdom og ta deres behov på alvor. Ed T. Sullivan (2001) har skrevet om sine erfaringer med ungdom i biblioteket i artikkelen "Teenagers are not luggage; they don't need handling". Hans oppfatning er at mange voksne og deriblant bibliotekarer ser på ungdom om problem. "To often I heard my colleagues, in discussions about young adult services speak from a perspective of what can be done about them" rather than "what can be done for them" (Sullivan 2001 s. 76).

Han trekker fram at mange voksne har en frykt for ungdom og har vanskeligheter for å forstå ungdommers handlinger. Han vektlegger ungdomstiden som en tid med mange motsigelser og hvor en hver hendelse kan bli oppfattet som en stor krise. Sullivan ser ikke med milde øyne på at mange bibliotek ikke har noen til å spesielt ta seg av tilbudet til ungdom og han mener at å ha en bibliotekar som både skal ta seg av barn og ungdom ikke er hensiktsmessig. "In such situations, the youth services person or people have to decide where to place their focus, and it is inevitable the older children and teens who are on the losing end of the decision" (Sullivan 2001 s. 77).

Selv om mange bibliotek skylder sitt manglende tilbud til ungdom på plassmangel og dårlig økonomi mener Sullivan at dette ikke er en god nok grunn. Han mener at det hele koker ned til de ansattes fordommer overfor ungdommer og motvilje til å betjene dem. Han trekker også fram det Jones snakket om at ungdommer har behov for oppfostring som barn. "Young adults need adults with whom they feel comfortable and a place where they can feel welcome and respected. It should be the goal of the public libraries to be just that kind of place for teens. (Sullivan 2001 s. 77)"

I *Teens & Libraries: Getting it right* presenteres det en sjekklister for tiltak overfor ungdommer i biblioteket (Walter & Meyers 2003 s. 99-100).

Teens & Libraries: Getting it right

LIBRARIES AS POSITIVE DEVELOPMENTAL SETTINGS

<u>BENEFITS ZONE</u>	<u>FEATURES</u>	<u>DANGER ZONE</u>
Physical space is safe, youth feel comfortable and welcome; building is open weekends and evenings.	Physical and psychological safety	Physical hazards are present; youth feel unwelcome; building hours are inconsistent.
Some spaces and activities are designed with teens' needs in mind; managed consistently with mutual respect for youth and adults.	Appropriate structure	Spaces and activities are too restrictive (e.g., not allowing for groups to meet, talk); activities are inconsistent, unclear or change unexpectedly.
Designated areas are available for youth to interact with peers; youth feel supported by staff.	Supportive relationships	Youth do not have opportunities to interact with peers; youth feel ignored or not supported by staff.
Youth are encouraged to join groups and activities, programs, activities; and materials reflect youth interests.	Opportunities to belong	Youth are excluded from activities: programs, activities, and materials do not reflect youth interests.
Library staff have high expectations of youth and encourage and model positive behaviors.	Positive social norms	Library staff allow negative behaviours to go unaddressed or make some teens feel unwelcome, rather than helping them conform to expectations.
Youth-focused programs and activities are challenging and based on youth input; youth are encouraged to take active roles in the overall functioning of the library.	Support for efficacy and mattering	Youth input is not considered; activities are not challenging.
Staff help youth identify interests and opportunities to develop and practice skills in the library and the community.	Opportunities for skill building	Youth do not have opportunities to develop and practice skills in areas of interest.

Library offers opportunities for families; homework help is available; provides space for youth and community meetings and activities; works with schools.	Integrations of family, school, library, and community efforts	Library does not offer opportunities for family activities; homework help is not available; no partnerships with schools and community organizations.
Library offers information on health and social service resources, helps assess options, may make referrals; transportations, snacks, small stipends available for special programs.	Basic care and services	Library is not equipped to make social service referrals; snacks, transportation never available.

4. 3. 1 Eksempler på ungdomstiltak i biblioteket

Jeg ønsker her å presentere to veldokumenterte tiltak ved Deichmanske bibliotek som er rettet mot ungdom. Holmlia prosjektet kan kalles en lavintensiv møteplass, mens jentegruppa er en høyintensiv møteplass.

Holmlia prosjektet. Ungdomsrommet, en lavintensiv møteplass.

I 1988 ble det opprettet et prosjekt på Holmlia filial for å få erfaring og viten om ungdoms lesevaner og bibliotekbruk (Skjærseth 1991 s. 16). Prosjektet var rettet mot 13 – 16 åringer ved Holmlia ungdomskole. Holmlia var på dette tidspunktet den siste store drabantutbyggingen i Oslo, med 15 % innslag av innvandrere. Holmlia filial hadde på det tidspunktet et ungdomsrom. Det var et lite rom i tilknytning til barneavdelingen. Man så at det var flest 12-13 åringene som brukte dette rommet, mens 15 -16 åringer trakk inn mot voksenavdelingen (Skjærseth 1991 s. 19).

I regi av prosjektet ble det gjennomført flere tiltak for å gjøre biblioteket mer relevant for ungdommer. Et av tiltakene var å lage et nytt ungdomsrom. Det nye rommet ble plassert i tilknytning til voksenavdelingen. Det ble lagt vekt på å lage et så ungdomsvennlig miljø som mulig. Det nye rommet ble tidlig svært populært. Nå var det 15 -16 åringene som dominerte bruken av det. Men rommets størrelse satte begrensninger. Hvis det satt en gjeng på 6 til 7 stykker der, var rommet så fullt at en del kviet seg for å gå inn (Skjærseth 1991 s. 20). De ansatte opplevde at noen ungdommer kom bare for å ha en plass å være eller stakk innom for å se etter kjente. Skolens midttide var et attraktivt tidspunkt. Ungdomsrommet ble en møteplass der det ikke ble stilt noe krav. De kunne komme bare for å treffe andre og hadde

mulighet til å låne bøker om de ville. Det ble en lav intensiv møteplass der uforpliktende møter fant sted.

Under evalueringen i etterkant kom det fram at det som hadde fristet ungdommen mest blant de ulike tiltakene, var satsingen på et eget ungdomsrom slik at ungdommen fikk et eget sted å være. ”Erfaringene fra Holmlia-prosjektet viser at et eget ungdomsrom har betydning for ungdommens bruk av biblioteket både som et sted å være og for lån av bøker (Skjærseth 1991 s. 22).”

Ungdomsrommet var universelt, dvs. alle ungdommer i området kunne fritt bruke det. De får opplevelsen at noen bryr seg om dem og vil dem vel, noe som inngir tillit og øker sosial kapital. Mellom ungdommene bygges det nettverk, noe som er en viktig del av det sosiale livet. Gjennom ungdomsrommet fikk de unge et eierforhold til biblioteket. Det skapte aktive deltakere. Aktive deltakere innad i en gruppe, vil på sikt skape aktive deltakere i samfunnet. På den måten ble Holmlia prosjektet et tiltak som var demokratibyggende.

Jentegruppa, en høyintensiv møteplass

Jentegruppa ved Torshov bibliotek ble opprettet på begynnelsen av 90-tallet. Det var i samarbeid med feltarbeidsteamet i bydelen, Bydelen hadde som mål å skape jentegrupper for flerkulturelle jenter. Hensikten var å bidra til miljømessig integrering, gjensidig forståelse og bedre norskkunnskapene. De ville bruke litteraturen som grunnlag for diskusjoner om ulike tema (Ulvik 1997 s. 24).

For å nå ut til jentene, ble tilbudet markedsført til alle ungdomsskolejentene på Bjølsen skole. Det har siden den gang vært dannet flere grupper. Da Hilde Ljødal (2005 s. 47) skrev sin rapport, hadde Jentegruppa i sin daværende form ca. 40 medlemmer fra 16 nasjonaliteter i alderen 13 til 18 år. Jentegruppa hadde møte en gang i uka. Biblioteket stilte til rådighet lokale, maskiner og en fast bibliotekar i tre timer. Jentene leste bøker, diskuterte, anmeldte bøker på nettet og gjorde skolearbeid. De fikk hjelp til å innhente informasjon om samfunnet, f. eks hvordan søke jobb eller skaffe seg en lærlingeplass i en bedrift. I tillegg ble det arrangert egne aktiviteter som hyttetur og kinobesøk. Bibliotekaren sa at hun arbeidet mest som bibliotekar i gruppen, men hadde også rollen som sosialarbeider. Etter hvert kom det til en voksenperson fra barnevernet. Den menneskelige faktoren med en stabil bibliotekar, virket positiv.

I debatter innad i gruppen kunne jentene prøve ut sin stemme både muntlig og skriftlig. Egenproduserte dikt og anmeldelser av bøker la de ut på hjemmesiden til gruppen.

Jentene hadde forskjellige meninger alt etter kulturbakgrunn. De fikk lære å formulere seg og argumentere. Deltakerne ble oppmuntret til å være aktive og komme med sine meninger på møtene. De fikk trening i å beherske språket og argumentere, noe de også nyttiggjorde seg i skolen og ellers i samfunnet. Møteplasser som skaper aktive deltakere i en gruppe vil over tid skape aktive deltakere i samfunnet forøvrig (Ljødal 2005 s. 37). Det viste seg at to av medlemmene i jentegruppa deltok offentlig i bydelens ungdomsråd. Jentegruppa er et godt eksempel på et demokratibyggende tiltak. Jentegruppa fungerte som et debattforum slik Dorthé Skot-Hansen beskriver den politologiske tilnærmingen til sivilsamfunnet. Gjennom jentegruppa fikk ungdommene prøvd ut sin egen stemme før de tok del i en større kritisk debatt slik som de to jentene som valgte å bli medlem i bydelens ungdomsråd. Jentegruppa var med på å styrke både samfunnsidentiteten og samfunnsdialogen til deltakerne.

I intervju med noen av deltakerne vektla jentene møteplassfunksjonen. De så på gruppen som et sted der de kunne hygge seg, møte andre og holde på med ting de var opptatt av. Jentegruppa skapte et fellesskap seg i mellom. Her stiller biblioteket til rådighet lokale, materiell og tjenester og gir mulighet til den sosiologiske tilnærmingen til sivilsamfunnet.

5 Oppsummering

Jeg har i oppgaven vist til ulike teorier og forskere som har kastet lys over temaer innenfor bibliotek, møteplass og ungdom. Det har i de senere år vært fokus på de positive konsekvenser sosial kapital har for samfunnet og for enkeltindivider. Sosial kapital er nødvendig for å få et samfunn til å fungere og det gir de som bor der et bedre liv. Putnam var den som satte søkelyset på nedgangen i sosial kapital. Det ble viktig å finne ut av hva som måtte til for å beholde og øke den sosiale kapitalen. Forskeren så en forbindelse mellom nedgangen i ikke-kommersielle møteplasser og beholdningen av sosial kapital. De påpeker at det er nødvendig med offentlige rom og møteplasser der folk kan se hverandre og kommunisere. Samfunnet trenger spesielt arenaer der det utvikles bridging sosial kapital.

Jeg har tatt for meg ulike møteplasseteorier som viser til møter med forskjellig grader av intensitet, samhandling og instrumentalitet. Høyintensive møteplasser er det flest av. Der treffer vi folk med samme interesser og verdisyn som oss selv. Lieberg skriver at ungdom trenger ulike typer plasser hvor de kan trekke seg tilbake og være for seg selv, og steder hvor de kan bli sett og treffe både venner og andre som de ikke kjenner. Med andre ord ungdom trenger både høyintensive og lavintensive møteplasser. På de lavintensive møteplasser

utvikles det toleranse for andres meninger. PLACE-prosjektet som denne oppgaven er en del av, tar utgangspunkt i at vi lever i et multikulturelt samfunn. Prosjektet ønsker å utforske folkebibliotekets rolle i samfunnet. For PLACE er sosial kapital et kjernebegrep. PLACE er opptatt av å legge til rette for at folk kan møtes på tvers av interesser og holdninger. De fokuserer på at det er behov for plasser som kan brukes til diskusjon og debatt, men også til uformelle møter mellom ulike kulturer og generasjoner. Skot-Hansen skriver at biblioteket kan opptre som et politologisk rom ved å fungere som et debattforum og et sosiologisk rom ved å være et møtested. Det blir viktig for meg å finne ut av om folkebiblioteket fungerer som en møteplass for ungdom? Folkebiblioteket har potensiale i seg til å være både en høyintensiv og en lavintensiv møteplass. Hvilke erfaringer har ungdommen av møter i biblioteksrommet?

For å kunne si noe om biblioteket som møteplass må jeg finne ut hva ungdommene legger i begrepet møteplass. Hva kjennetegner en møteplass for ungdommene? Hvilke møteplasser bruker de i sin bydel? Zollos tese om at møteplasser for ungdom må ha fravær av voksne og tilgang til mat, tilsier at biblioteket ikke vil være den mest naturlige plassen for ungdom. Det er voksne til stede, bare i sjeldne tilfeller er det tilgang til mat og drikke, og i biblioteket hersker den uskrevede regelen om stillhet. Vil derfor biblioteket være en dårligere møteplass for ungdom, slik de ser det? Tenker ungdommen over hvorfor møteplasser er viktige?

Bibliotekaren har en viktig rolle i møte med biblioteket. Hvilke erfaringer har de unge av bibliotekaren? Cox et al. (2000) erfarte at de bibliotek som tilrettelegger for ungdom har minst problem med dem. Mange nye tiltak er planlagt og igangsatt ved ulike bibliotek. Hva vet de unge om disse tiltakene og har noen av dem deltatt?

Både Greenhalgh et al. og Ljørdal skriver om å skape en god atmosfære og at interiøret i biblioteksrommet i denne sammenheng er viktig. Har ungdommen noen meninger om dette? Det samme gjelder materiell og medier? Ungdommer er de som først tar i bruk nyere medier. Er de fornøyde med biblioteket på dette området?

Stortingsmeldinger og ABM-skrifter kan vise vei og gi oss visjoner, og er viktig som en rettesnor for politikere rundt i kommunene. Hva kan gjøres for at ABM-skriftene ikke bare blir fine ord i et statlig dokument? Hva etterlyser ungdom selv på biblioteket? Med andre ord, hva må til for at ungdommen skal ta i bruk biblioteket som en møteplass?

6 Metode: Fokusgruppe

Jeg valgte å benytte meg av en kvalitativ metode i form av å ta i bruk fokusgrupper. Med bakgrunn i problemstillingen, så jeg på den metoden som den mest hensiktsmessige for å finne noen svar på de spørsmål jeg stiller. Fokusgrupper kan sees på som et gruppeintervju. En intervjuer leder samtalen og diskusjonen mellom deltakerne. Fokusgrupper fører til at man får materiale fra flere objekter samtidig, noe som korter ned tiden og er mer kostnadseffektivt enn en-til-en intervjuer. Fokusgrupper er nyttige når formålet er å fremskaffe informasjon om hva folk tenker om ulike forhold. ”Fokusgrupper kan brukes som en selvstendig metode for å avdekke nye forskningsområder eller undersøke velkjente problemstillinger fra deltakernes egen synsvinkel ” (Johannessen, Tufte & Kristoffersen 2006 s. 105).

Eilis Hennessy og Caroline Hearly (2005) tar for seg hvordan fokusgrupper kan brukes i forhold til barn. Ett moment som de tar opp, er størrelsen på fokusgruppen. Det er viktig å ikke ha for store grupper da enkelte deltakere kan forsvinne i mengden. På den annen side er det ikke helt problemfritt med for små grupper heller. Johannessen og Tufte sier at små grupper krever sterkere grad av deltakelse og engasjement fra den enkelte (2006 s. 105). Størrelsen på fokusgruppen kan variere, men antallet bør ikke overstige tolv og heller ikke være færre enn fire (Nøtnæs 2001 s. 4). Det er derfor en kunst å finne det rette antallet deltakere til en fokusgruppe. Ved sammensetningen av fokusgrupper må man ta hensyn til de ulike barna. Enkelte barn kan ta over fokusgruppen ved å være veldig frampå og skremme de andre deltakerne. Gorman og Clayton sier at de fleste mennesker har en tendens til å si seg enige med sine medmennesker (2005 s. 148). Man må være bevisst på at barn er spesielt påvirkelig når det gjelder andres meninger og holdninger. De kan lett adaptere dem som sine egne, spesielt hvis den andre framstår som sterk og selvsikker.

Fokusgrupper er med sin åpne form egnet for barn. De krever ikke at alle deltakerne svarer på alle spørsmålene, noe som legger mindre press på barna. Barna deler sine erfaringer med de andre barna i gruppen i motsetning til å bli intervjuet av en voksen. Her blir barna sett på som eksperter, og uttalelsene deres blir tatt på alvor. “Focus groups elicit relatively spontaneous responses and interaction, leading to greater emphasis on the participants’ rather than the moderator’s point of view (Ann Goudling 1997).” I tillegg er barn og unge fortrolig med små gruppesetninger fra skolearbeidet. Barna kan også bli påvirket til å si seg villig til deltakelse når de hører at andre jevnaldrende skal delta. Det har vist seg at barn minnes lett

sine egne erfaringer eller kommer fram til synspunkt gjennom bidrag fra andre (Hennessy og Hearly 2005 s. 238). Bidrag til diskusjonen kan dermed være med på å skape en snøballeffekt.

En av fordelene med fokusgrupper er den åpne formen som gir mulighet til å oppdage og komme inn på uforutsette temaer. Ved overraskende og uventede uttalelser fra deltageren kan intervjueren stille oppfølgingsspørsmål. Det kan bli en utfordring for intervjueren. Han må være helt til stede i diskusjonen for å fange opp det som blir sagt. Det kan også bli en krevende oppgave for intervjueren å ha kontrollen i gruppen. Man bør være forberedt på en del utenomstakk (Nøtnæs 2001 s. 6). Jeg kan tenke meg at dette gjelder i særlig grad fokusgrupper bestående av ungdommer.

I fokusgrupper oppmuntres deltakerne til å ha interaksjon seg i mellom. Intervjueren skal ha fokus på å føre diskusjonen frem i motsetning til et en-til-en intervju hvor man kun er fokusert på intervjuobjektets svar. Intervjueren kan velge å ha rollen som sterkt involvert eller mer tilbaketrukket. Der intervjueren har en liste av spørsmål som han skal få gruppen til å svare på, må diskusjonen bli sterkt strukturert av intervjueren. En slik form for strukturering kan være hensiktsmessig når deltakerne avsporer fra temaet. Det kan brukes for å få alle deltakerne med, ikke bare de aller ivrigste. Transkribering og sammenligning av dataene kan bli enklere med en fast struktur. Men ved for mye kontroll kan områder av temaet, som intervjueren ikke selv så på som relevant, forbli uoppdaget. En fokusgruppe som er mindre strukturert, krever en intervjuer som er litt mer tilbaketrukket og ikke lar seg involvere så mye i diskusjonen. "Less structured groups will tend to pursue those ideas and topics of greater importance, relevance and interest to the group members themselves" (Goulding 1997).

En god fokusgruppe er avhengig av intervjuerens kommunikative ferdigheter. Det er viktig at intervjueren er bevisst på hvordan han opptrer. Intervjuerens oppgave er å få deltakerne i gruppen til å føle seg komfortable. Dette kan gjøres både ved hjelp av kroppsspråk og ved å kommunisere med deltakerne i et språk som er forståelig. Det går an å vise både med smil, nikk og ord at deltakernes bidrag har verdi. Den løse formen som fokusgruppen åpner for, gir intervjueren muligheten til å få klarhet i eventuelle uklare eller motstridende svar. Intervjueren bør sette seg utenfor andre autoritetsfigurer som ungdommen er vant med. Han må vise at han er der for å lytte til deres meninger og erfaringer og forstår deres følelser (Hennessy og Hearly 2005 s. 242). "Allowing the children's ideas to dominate for at least part of the discussion also conveys to the group that the adult is not controlling all

the topics of the discussion” (Hennessy og Hearly 2005 s. 243). Intervjueren må være bevisst på å la barna få bruke sine egne ord. Å la barn og unge ha det morsomt under diskusjonen som for eksempel ved å fortelle vitser eller historier, kan gjøre det lettere å få dem til å holde fokuset på emnet.

En fokusgruppe starter som regel med at hver deltaker presenterer seg og forteller litt om seg selv. Det gjøres for å lette stemningen slik at alle får sagt noe i starten. Når alle deltakerne har fått snakket høyt i gruppen, er det lettere for den enkelte å ta ordet igjen. Ved fokusgrupper med barn og unge er det viktig å begynne med å fastslå hensikten med at de deltar i gruppen. I denne fasen er det også viktig å gi deltakerne muligheten til å stille spørsmål (Hennessy og Hearly 2005 s. 245).

6. 1 Jakten på respondenter

Jeg startet med å ta kontakt med et bibliotek i en middels storby. Jeg ønsket å forske på et bibliotek som hadde en nysatsing på gruppen ungdom. Planen var å rekruttere ungdom direkte fra dette biblioteket. Etter noen møter med bibliotekar der, fikk jeg innsyn i de problemer dette biblioteket nå sto i. Ungdomsavdelingen opplevde å bli utsatt for både hærverk og tyveri. En gruppe ungdom hadde kolonisert deler av biblioteket som var tiltenkt aldersgruppen, og bibliotekaren mente det var fare for at andre ungdommer holdt seg borte av den grunn. Det ville derfor bli vanskelig å få et bredt utvalg av respondenter fra dette biblioteket.

Jeg valgte derfor å forandre planene og vende meg mot Oslo. Her valgte jeg ut to bydeler, en sentrumsbydel og en drabantbydel. Jeg fikk her mulighet til å rekruttere respondenter direkte fra barne- og ungdomsrådene. Man kan stille spørsmål med å bruke barne- og ungdomsrådets medlemmer som intervjuobjekter, og jeg hadde en del tankearbeid i forkant av dette valget. Ved å velge en allerede etablert gruppe av denne type, har man valgt bort store deler av ungdomsgruppen i bydelene. Ungdom som er villige til å bruke av sin tid i et ungdomsråd kan ha visse fellestrekk. De er engasjerte, tror at de kan bidra med noe, trygge på å fungere i en gruppe og vant til å uttrykke sin mening. Utenfra kan ungdommer som deltar i et ungdomsråd, oppfattes som ganske selvsikre og velfungerende. Men medlemmer i en gruppe er ikke ensartet, selv om de kan ha flere likhetstrekk. Ut fra egen erfaring i råd og organisasjonsarbeid i ungdomstiden vet jeg at medlemmene kan ha ulik bakgrunn, ulik måte å opptre på, ulike synspunkter på det meste og gjøre ulike vurderinger. Ikke alle føler seg verken trygge på seg selv eller flinke, og de kan som andre ungdommer slite med

mindreverdighetskomplekser, men de er kanskje villige til å utfordre seg selv. En annen oppgave kunne vært å undersøke bakgrunnen til de som tar del i ungdomsråder og se på hva som gjør at de er aktive der, men i og med at denne oppgaven går på å se på folkebibliotekets rolle som møteplass for ungdom, så velger jeg å konsentrere meg om hva disse ungdommene forteller meg om det som kan belyse problemstillingen.

Etter gjennomført fokusgruppe med begge ungdomsrådene, satt jeg overraskende igjen med materiale som viste at medlemmene ikke så på seg selv som brukere av biblioteket eller brukte biblioteket i svært liten grad. Informasjonen de gav var verdifull. Men jeg ønsket å ha et bredere spekter på materialet. Jeg valgte derfor å ta direkte kontakt med bibliotekene i de samme bydelene og be bibliotekarene der finne respondenter til undersøkelsen.

Bibliotekarene løste utfordringen på ulike måter. Ved den ene filialen tok bibliotekaren kontakt med ungdomsskolene i bydelen og ba om hjelp til å finne respondenter. Her fikk jeg beskjed om at det ville komme ungdommer som alle gikk på samme skoletrinn, det tiende året, men de var fra to ulike skoler. Jeg skjønnte fort at dette var skoleflinke elever, da læreren jeg hadde kontakt med, sa at fokusgruppen godt kunne foregå i skoletiden da disse elevene var så flinke at det gjorde ikke noe om de var borte. Ved den andre filialen rekrutterte bibliotekaren ungdommer fra de som tok del i leksehjelptilbudet ved biblioteket.

På tross av at jeg nå hadde fire fokusgrupper er det bare å innse at ytterpunktene av gruppen ungdom ikke er med i denne undersøkelsen. Jeg tenker da på de som tilbringer mye tid hjemme med foreldre og søsken og som ikke deltar på egen hånd i aktiviteter som henvender seg til ungdom. I tillegg gjelder det også gruppen som henger ute sammen med andre ungdommer mesteparten av tiden og som ikke er innom noen organiserte aktiviteter. Men selv om bare et lite spekter av ungdom som finnes i bydelene deltok, så vil disse informantene gi verdifulle innspill til Place-prosjektet. De ER ungdommer. De omgås andre ungdommer på skole og i fritid. De møter andre ungdommer på vei til kjøpesenter og på skole. De ser med ungdommers øyne. De kan legge merke til andre ting enn det vi som voksne ser. De kan peke på ting jeg ikke har vært oppmerksom på, oppfatte ting som blir sagt og vite hva som rører seg i ungdomsgruppen. De kan også ha fått reaksjoner om bibliotek fra andre ungdommer som vi som voksne ikke ville ha fått.

6. 2 Intervjuguide

Intervjuguiden er en veiledning for intervjueren. Den viser i hvilken rekkefølge spørsmålene er planlagt å taes opp i intervjuet. Intervjuguiden sørger for en viss kontroll over

de ulike delemnene innenfor temaet slik at ikke noe blir utelatt eller glemt. Men intervjueren må være så fleksibel at hvis intervjuobjektene tar opp temaer i annen rekkefølge enn hva intervjuguiden tilsier, så må det være åpenhet for det.

En intervjuguide bør inneholde fem hovedtyper av spørsmål: åpnings-, introduksjons-, overgang-, nøkkel- og avslutningsspørsmål. Hver spørsmålstype fyller en funksjon. Det er viktig å begynne med enkle spørsmål og gradvis komme til de mer vanskelige emnene. På den måten opparbeider intervjueren seg tillit og samtidig oppnår intervjuobjektet en mestringsfølelse. Åpningsspørsmål kan være en presentasjon av seg selv. I følge Nøtnæs har åpningsspørsmålet to funksjoner. Det ene er å gi hver enkelt en mulighet til å snakke for å bli litt ”varme i trøya”. Det andre er at deltakerne skal se at de selv har visse likhetstrekk med de andre i gruppen. Mennesker har lettere for å snakke med andre man oppfatter som lik seg selv enn de man oppfatter som annerledes enn en selv.

Introduksjonsspørsmålet bringer temaet på banen. Spørsmålet får deltakerne til å rette fokus mot hva dette skal handle om. Som oftest har spørsmålet en åpen formulering. Det gir deltakerne mulighet til å delta med egne erfaringer og synspunkter. Overgangsspørsmål skal hjelpe deltakerne til å se på temaet i et større perspektiv. Her går man mer i dybden av deltakernes erfaringer og forståelse. Nøkkelspørsmål er de viktige spørsmålene. Vanligvis er det to til fem slike spørsmål i en fokusgruppe. Man må sette av god tid til diskusjonen rundt disse spørsmålene. Her må intervjueren følge med på hva som blir sagt og stille oppfølgingspørsmål. Det er viktig å være oppmerksom på om noe trenger nærmere utdyping eller forklaring. Man kan gjerne avslutte med noen enklere spørsmål for å avrunde intervjuet på en god måte.

Krueger og Casey (2000) mener at man ved fokusgrupper bestående av barn og unge må ha færre spørsmål enn ved voksne. De vektlegger at man må bruke god tid slik at de unge deltakerne i gruppen skal bli kjent med hverandre. Å unngå ja- og nei-spørsmål er spesielt viktig når det gjelder barn og unge. Voksne forstår at intervjueren egentlig ønsker noe mer enn et kort ja eller nei. Det er ikke gitt at barn og unge gjør det samme. Krueger og Casey (2000) trekker også frem at man må være klar over at ungdom kan være skeptiske i forhold til intervjuerens ønske om at de skal dele både negative og positive meninger. ”Young people regularly find themselves in situations where adults seemingly want feedback but then react in an unpleasant manner when contrary or negative ideas are expressed” (Krueger og Casey 2000 s. 177). Ungdommer har ikke den samme erfaringen som voksne og kan derfor ha problemer med å svare på enkelte spørsmål. ”Vet ikke” kan være et korrekt svar på et

spørsmål fordi ungdommen rett og slett ikke har erfaringer om emnet. Krueger og Casey skriver at ungdom i sin hverdag ofte forholder seg til tidsrammer på 45 minutter og at en fokusgruppe med en tidsramme på to timer kan være slitsomt for dem.

6. 3 De ulike gruppene

Jeg endte opp med fire fokusgrupper, to grupper med tilhørighet i en drabantby og to grupper fra det jeg vil kalle en sentrumsbydel. I hver bydel besto den ene gruppen av medlemmer fra Ungdomsrådet og den andre gruppen var ungdommer rekruttert gjennom det lokale bibliotek. For å være tydelig når jeg henviser til en gruppe, gir jeg de to gruppene med respondenter fra Ungdomsrådene navnene: drabantrådet og sentrumsrådet. De to andre fokusgruppene kaller jeg drabantbrukerne og sentrumsbrukerne. Når jeg henviser til drabantrådet og sentrumsrådet samlet, kaller jeg dem bare ungdomsrådet. De andre to gruppene vil jeg samlet kalle for brukergruppen.

Respondentene i fokusgrupper i samme undersøkelse bør være like langs enkelte dimensjoner. Bydelstilhørigheten vil her være en variabel. Aldersspennet i ungdomsrådene var fra 13 til 18 år. Brukergruppen var i alderen 14 til 16 år. Krueger og Casey (2000) er skeptiske til et stort alderspenn ved fokusgrupper med barn og unge og mener at man maks skal ha et alderspenn på to år. Ungdomstiden er en tid i rask forandring, og ungdom kan være meget bevisste på sin egen alder i forhold til andre ungdommer i omgivelsene og kan lett bli påvirket av andre, spesielt eldre ungdommer.

Ungdomsrådets medlemmer var jevnt fordelt på alder og kjønn. Jeg antok at bruken av biblioteket varierte i gruppen, noen brukte kanskje biblioteket mye mens andre kanskje aldri har satt sin fot der. Hvert råd besto av ti medlemmer. Dette gir en stor fokusgruppe, noe som har både sine begrensninger og sine utfordringer. Jeg antok at neppe alle ti ville dukke opp på fokusgruppen. Det ideelle antallet for en fokusgruppe er i følge Krueger og Casey seks til åtte personer (Krueger og Casey 2000 s. 79). Ungdomsrådet er ungdom som allerede er aktive i sitt lokalsamfunn. De forholder seg til byråkratiet og har på det området mer erfaring enn den gjengse ungdom. Det er en del av deres oppgave å være orientert om hva ungdom i bydelen ønsker. Gjennom møter i ungdomsrådet er de vant til gruppediskusjoner, noe som kan være positivt når det gjelder gjennomføringen av fokusgruppen. Ungdomsrådet har en voksenkontakt som fungerer som sekretær. En av sekretærene ga meg et tips om at ungdommen i rådet var så snakkesalige at de lett kunne snakke seg vekk fra emnet og at jeg

burde være spesielt forberedt på dette. Siden ungdomsrådet allerede er en etablert gruppe vil det si at de kan ha formet en gruppedynamikk som kan påvirke deres respons i fokusgruppen (Krueger og Casey 2000 s. 84). Krueger og Casey sier at når det gjelder barn og unge pleier man å holde seg unna etablerte grupper, da slike grupper kan gi et snevert syn på emnet som kan være påvirket av ledertypen i gruppen.

De to siste gruppene kom i gang etter at jeg hadde gjennomført fokusgrupper med ungdomsrådene. Erfaringen derfra var at ti stykker i en gruppe var for mye. Jeg ville derfor gå ut fra åtte deltakere og ta høyde for at det kunne bli noe frafall. Avtalen med bibliotekaren i drabantbydelen var at det skulle komme seks ungdommer fra 10.årskull. Det viste seg at samme dag som fokusgruppen skulle gjennomføres, var to blitt syke. Dermed ble de to erstattet med to jenter som var et år eldre. Drabantbrukerne viste seg alle å være jenter med ikke-etnisk norsk bakgrunn. Til fokusgruppen med sentrumsbrukerne skulle det komme syv ungdommer fra 10.årskull. Her var det også frafall, så fem ungdommer dukket opp. Denne gruppen besto av tre jenter og to gutter, og det var både etnisk og ikke-etnisk norske med.

6. 4 Pilotintervju

I forkant av en fokusgruppe er det vanlig å ta i bruk en pilotgruppe for å teste ut spørsmål, settingen og utstyret. Å la et pilotintervju ta form som et rollespill, kan være en nyttig erfaring for intervjueren. Hver enkelt deltaker får da tildelt en bestemt rollefigur de skal spille. Eksempelvis kan en være den stille i gruppen, mens en annen kan være den aktive som alltid prater og sporer lett av fra temaet. Her får intervjueren erfaring i å håndtere de ulike deltakertypene og utfordringene som ligger i å lede en fokusgruppe. Dessverre kom mine fokusgrupper så fort i stand at jeg ikke fikk tid til å gjennomføre en pilot fokusgruppe. Læringskurven på hvordan gjennomføre en fokusgruppe ble derfor bratt. Jeg anbefaler alle å ta seg tid til å gjennomføre en slik pilot, da det er mye å hente i øvelse. Jeg opplevde å være mer trygg i situasjonen og mestre intervjurollen bedre i de to siste fokusgruppene enn i de to første. Jeg ser heller ikke bort fra at jeg av den grunn har fått mer verdifull informasjon i forhold til temaet i de siste fokusgruppene.

6. 5 Gjennomføringen av fokusgruppene

Da valget falt på ungdomsrådet som informanter, sendte jeg en e-post ut til sekretærene i de respektive ungdomsrådene. Jeg ønsket å komme fort i gang. I den ene bydelen svarte sekretæren raskt. Hun tok kontakt med medlemmene i ungdomsrådet og la alt til rette praktisk for at fokusgruppen skulle bli gjennomført. Når det gjaldt den andre bydelen måtte jeg i tillegg til e-post ringe og deretter få min veileder til å ta kontakt, før det gav resultater. Sekretæren i denne bydelen henviste meg da videre til lederen av ungdomsrådet. Å forholde meg til lederen i ungdomsrådet slik jeg gjorde i dette tilfelle var ikke så enkelt som å forholde seg til sekretæren i det andre ungdomsrådet. Sekretæren var en voksen person som kunne nåes på dagtid. Kontakten direkte med lederen i ungdomsrådet foregikk på kveldstid da han var skoleelev og det tok lengre tid å få både gitt og tatt i mot den informasjonen jeg trengte. På tross av dette var det å rekruttere fra ungdomsrådene svært mye enklere enn å rekruttere via bibliotekene. Bibliotekarene tok kontakt med andre voksne personer som igjen tok kontakt med ungdommene. Det gjorde at informasjon måtte gå gjennom flere ledd før den kom fram til ungdommene. Det oppsto litt forvirring rundt hva dette var og hva fokusgruppen skulle handle om blant de voksne kontaktpersonene. I forkant måtte jeg også innhente godkjenning fra foresatte til deltakelse i fokusgruppen.

Ved gjennomførelse av fokusgrupper kan man forvente at ikke alle dukker opp. I ungdomsrådene var det ikke frafall. Jeg fikk beskjed på forhånd om at det var noen som ikke kunne komme. Men utover det var det ikke frafall. Alle påmeldte møtte opp. I drabanrådet dukket det opp et medlem mer enn det jeg hadde fått beskjed om. Ungdommene i ungdomsrådene virket svært motiverte. Informasjonen om at de ville få et gavekort for å delta var ikke nådd ut til dem, men de var allikevel villige til å være med i en slik undersøkelse. I brukergruppene var jeg inne på tidligere at det var noe frafall. Jeg valgte steder for møtene der ungdommene følte seg komfortable og trygge. Skoleområdet kan ungdommer ha ulike forhold til, derfor unngikk jeg det. Brukergruppene hadde møtet i det lokale biblioteket. Drabanrådet var i sitt eget møterom i bydelsadministrasjonen og sentrumsrådet var i en ungdomsklubb. Tidspunktet ble tilpasset etter den tiden ungdommene pleide å møtes på.

Selv om man forbereder seg grundig på temaet, kan det komme opp overraskende element i en fokusgruppe. Jeg hadde antatt at flere av medlemmene i et ungdomsråd var brukere av biblioteket. Men ungdommene så på seg selv som ikke-brukere og sa de hadde bare vært innom biblioteket i svært liten grad. Dermed falt en del av mine spørsmål som jeg hadde satt opp i intervjuguiden bort. Intervjuguiden ble i større grad en slags sjekkliste for

temaer vi var innom. På grunn av fritt skolevalg gikk ungdommene på ulike skoler. Det gjorde at de hadde svært ulike erfaringer fra skolebiblioteket ved den enkelte skole. Dette gav en stor bredde i svarene, men samtidig fikk man ikke gått i dybden av det enkelte skolebibliotek.

Mangel på lokalkunnskap om Drabantbydelen gjorde det vanskelig for meg å sette meg inn i enkelte ting de snakket om. Ungdommene nevnte steder i lokalmiljøet og detaljer om skolebiblioteket som jeg ikke hadde mulighet til å se for meg. Jeg hadde ikke vært på disse stedene. Fordelen med å være kjent kom tydelig fram ved fokusgruppen i Sentrumsbydelen da min veileder også deltok. Han hadde kunnskap om bydelen og biblioteket der og kunne stille bedre og mer granskende oppfølgingsspørsmål med bakgrunn i sin lokalkunnskap. I etterkant av fokusgruppen valgte jeg å dra rundt til enkelte av stedene for å gjøre meg kjent før jeg lyttet til materialet. Dette viste seg å være svært lurt og åpnet øyene mine for mange av svarere de gav.

Ved fokusgruppen i drabantbydelen deltok ti ungdommer. Det viste seg å være en for stor gruppe. Samtalen delte seg gjerne i to når de ble mange som ønsket å si noe. Enkelte dominerte samtalen veldig, mens andre gjemte seg bak dem. I denne gruppe oppdaget jeg at når en av dem svarte på et spørsmål, kom ikke de andre med motstridende svar, men lot det første svaret stå. Det ble bare enkelte ganger diskusjon. Sentrumsrådet var bare på seks personer. Her ble det mer diskusjon og hver enkelt fikk deltatt.

I løpet av fokusgruppene ble det klart for meg at intervjuguiden ikke kunne bli fulgt slavisk. Den ble mer en huskeliste over temaene. Grunnen var blant annet at ungdommene kom meg i forkjøpet på enkelte emner. Enkelte av spørsmålene var også for ”vide”. Ungdommene sleit med å tenke rundt store temaer. Jeg måtte omforme spørsmålene til å bli mer konkrete og direkte. Jeg måtte også følge opp svarene mer med. Hvorfor det? Hva mener du? Fortell! Ved gjennomføringen av de to siste gruppene hadde jeg fått mer erfaring og tilpasset både gruppestørrelsen og intervjuguiden. Drabantbrukerne besto av seks personer og i sentrumsbrukergruppen ble det fem. Alle fikk deltatt og samtalen delte seg sjelden i to. I drabantbrukergruppen var det blitt tatt inn to personer som var litt eldre enn de andre. En av jentene fra 10.årskull hadde en del meninger som skilte seg fra de andre. Når hun ble nedstemt av ”de eldre” 16-åringene, trakk hun fort uttalelsene sine tilbake.

Som sum for alle gruppene kan jeg si at møtene i liten grad var preget av heftig diskusjon. Det virket som om ungdommene var redde for å skille seg ut og at det var viktig for dem å være enige. Man kan diskutere hvor vidt fokusgruppe er en hensiktsmessig metode

for å få fram meningen til hver enkelt. På den andre siden må jeg gjennomført mange en-til-en intervjuer for å samle samme mengde datamateriale som fokusgruppene gav. Engasjementet i løpet av den tiden fokusgruppen varer, er svingende. Da var det godt å kunne få dem med på personifiseringsoppgaven². Denne oppgaven ble oppfattet som lek og moro og mye mindre seriøst enn de andre spørsmålene. Ungdommene ble ofte revitalisert etter denne oppgaven. Jeg er helt sikker på at de holdt lengre ut på grunn av denne oppgaven enn om jeg ikke hadde inkludert den. Men det er viktigste er å huske på hva Krueger og Casey sier om gjennomføringen av fokusgrupper: "Keep your sense of humour, show respect, and be ready to improvise." (Krueger og Casey 2000 s. 180)

² Ungdommene ble bedt om å forklare hvor biblioteket ville vært hvis det var en person

7 Analyse

7.1 Presentasjon av gruppene

Ungdområdet i Drabant bydelen

Kari	17 år
Therese	18 år
Miriam	18 år
Ivar	14 år
Erlend	17 år
Hilde	18 år
Ahmet	15 år
Thomas	16 år
Malick	17 år
Imran	17 år

Brukerne i Drabantbydelen

Idil	16 år
Arooj	16 år
Derya	14 år
Bez	14 år
Aisha	14 år
Evin	14 år

Ungdområdet i Sentrums bydelen

Marius	18 år
Fatma	13 år
Jens	18 år
Henriette	15 år
Christian	17 år
Anniken	18 år

Brukerne i Sentrumsbydelen

Stian	15 år
Malin	14 år
Nadia	14 år
Marita	15 år
Abed	14 år

Kvalitativ forskning vil aldri vise helt representative funn for hele den kategorien som undersøkes. Men ungdommer er kategorier av gruppen ungdom, og fokusgruppene her representerer noen av ungdommene i sin bydel. Materialet viser meninger og holdninger disse ungdommene har i forhold til de temaene vi tok opp. Man kan anta at andre ungdommer har liknende eller delvis samme synspunkter. Allikevel vil det i bydelene være enkeltpersoner eller grupper av ungdommer som vil stå for andre oppfatninger. Det er rimelig å anta at kategorier av synspunkter vil være viktige, selv om man ikke kan si noe om hvor utbredt hvert synspunkt er i hele ungdomsgruppa. Som tidligere nevnt kaller jeg Ungdomsrådene for: Drabantrådet og Sentrumsrådet. Ved henvisning til begge rådene kaller jeg dem Ungdomsrådene. De to brukergruppene kaller jeg Sentrumsbrukerne og Drabantbrukerne. Samlet benevner jeg dem som brukergruppene.

Jeg ønsket å se nærmere på ungdommers forhold til biblioteket som møteplass. I vårt digitaliserte samfunn forekommer møter også på nettet. Her har jeg konsentrert meg om de fysiske møtene som skjer i biblioteksrommet. Biblioteket er en kompleks møteplass. Hva som ligger i ordet møter i biblioteket har jeg tidligere i oppgaven vært inne på. For brukerne var det ikke like selvsagt å se på møter i den vide forstand som jeg gjør, men det åpnet opp for diskusjon og refleksjon om hva biblioteket kan inneholde. PLACE prosjektet tar utgangspunkt i at vi lever i et flerkulturelt samfunn. Begrepet flerkulturelt viser ikke bare til at personer fra den tredje verden er blitt våre landsmenn, men også at samfunnet vårt består av folk med ulik sosio-økonomisk bakgrunn, utdannelse, alder osv. Disse kategoriene er også kulturelt ladet og kan føre til på segregering av samfunnet. Jeg har valgt grupper av ungdom fra to ulike bydeler, en drabantby og en sentrumsbydel i samme storby. Jeg ville prøve gjennom samtalen i fokusgruppene å få fram hvordan disse ungdommene oppfattet biblioteket som en møteplass i lokalsamfunnet. Videre ønsket jeg å få vite om biblioteket fungerte som en møteplass for dem. Og sist men ikke minst ville jeg ha de til å fortelle meg hva som skulle til for at biblioteket skulle framstå som en møteplass i lokalsamfunnet som kunne være relevant for dem og som de ønsket å ta i bruk.

Dorte Skot-Hansens mener at av de tre tilnærmingene til sivilsamfunnet er det den sosiologiske og den politologiske tilnærming som er forenlig med biblioteket som en offentlig institusjon. Biblioteket kan fungere som et sosialt rom der folk kan komme og gå fritt og velge selv om og hvem de vil interagere med. I det politologiske rommet åpnes det for debatt og den kritiske samtale. Biblioteket skal med sitt spesielle ansvar for barn og unge ta del i å

utvikle individer til nyttige samfunnsborgere. Gjennom å stå fram som et lokalt senter er biblioteket med på å styrke samfunnsidentiteten til de som bor i området, samtidig som det er med på å legge til rette for dialog mellom dem.

Jeg vil i analysen først gå inn på hvordan ungdommene så på seg selv, definerte de seg som en bruker av biblioteket eller definerte de seg som en ikke-bruker? Så tar jeg for meg hvilken kunnskap de satt inne med om biblioteket. Videre i analysen går jeg inn på hva som i deres øyne kan kalles en møteplass, og hvordan de ser på biblioteket som en møteplass. Ungdommene fikk som en oppgave fritt assosiere biblioteket med en person. Det var en oppgave som skapte munterhet og engasjement. Jeg presenterer de ulike personene og har noen tanker om dem. Til sist tar jeg opp de ulike endringer og forslag ungdommene kom med for å ta i bruk biblioteket som en møteplass.

7. 2 Bruker og ikke-bruker

På spørsmål om ungdom bruker biblioteket, var svaret fra alle gruppene at mange ungdommer ikke bruker biblioteket. Ungdomsrådene var raskt ute med å betegne seg selv som ikke-brukere av biblioteket. Senere i samtalen kom det fram at flere av ungdommene hadde vært innom biblioteket i ulike sammenhenger. De så allikevel ikke på seg selv som en bruker. Det viste seg at alle hadde brukt skolebiblioteket i forbindelse med skolearbeidet. Når de sa at de så på seg selv som ikke-brukere, så var det tydelig bruken av folkebiblioteket de mente. Det som de først og fremst forbandt folkebiblioteket med, var å låne bøker og da til fritidsbruk, noe de ikke eller svært sjelden gjorde. Hva ungdommene legger i ordet bruk av biblioteket og bruker av biblioteket ville vært interessant og sett nærmere på.

Trude Hoel og Lise Helgevold (2005) står bak en undersøkelse som tar for seg gutter som lesere og brukere av biblioteket. Undersøkelsen er en kvalitativ oppfølging av ”Fritt valg”-rapporten 2004. Tendensen i undersøkelsen viser at gutter forholder seg til lesing som en aktivitet og ikke som en identitet. De sier at om gutter i aldersgruppen 11 – 17 år skulle krysse av på et skjema om de var en leser, ville de krysse nei, selv om lesevanene deres forteller at de leser. De registrerte at enkelte gutter hadde en uvilje mot å bruke begrepet leser om seg selv. Hoel og Helgevold peker på at det kan være knyttet enkelte egenskaper til det å være en leser som guttene ikke ønsket å identifisere seg med. Senere i analysen forteller jeg om da gruppene fikk som oppgave å beskrive biblioteket som en person. Når jeg ser på de

personene som gruppene kom fram til, var det ingen ”kul ungdom” som de beskriver, men heller en traust, litt kjedelig og fornuftig voksen. Kanskje ungdommene i ungdomsrådene ikke ønsket å koble seg til en slik identitet? Når de derimot beskrev handlingene sine, så viste det seg at de hadde vært innom biblioteket i ulike ærende. Selv om det i ungdomsrådene var både jenter og gutter, så var også tendensen her at de ønsket ikke å identifisere seg som brukere av biblioteket.

De fleste i ungdomsrådet sa at de hadde vært innom folkebiblioteket i oppveksten og da sammen med foreldre eller i skolesammenheng. De trodde også at de kom til å bruke folkebiblioteket senere i livet, men oppfattet det ikke som relevant for dem i dagens situasjon. I boka *Gjør biblioteket en forskel?* forteller Jochumsen og Hvenegaard Rasmussen (2000) at det ikke var så enkelt å gruppere intervjupersonene i brukere og ikke-brukere som de i utgangspunktet hadde trodd. Der viste det seg at alle ikke-brukerne på et eller flere tidspunkt i livet hadde benyttet noen av bibliotekets tilbud. Den samme variasjonen fant de også hos de som sa at de regelmessig kom til biblioteket. En person som sa hun brukte biblioteket regelmessig, hadde ikke vært innom på et halvt år og en person som sa hun ikke hadde vært der på tre år, gikk fast på foredrag i bibliotekets regi. I tillegg fant de en sammenheng i bruken av biblioteket og hvilken livsfase personen var i. Det stemmer med det ungdomsrådet sier da de både har brukt biblioteket mer som barn og tror de vil bruke det mer i framtiden i en senere livsfase. Folkebiblioteket skiller seg fra skolebiblioteket og andre utdanningsbibliotek ved at de kan brukes av alle uansett hvor i utdanningsløpet de er (ABM- utvikling 2006a s. 171).

Ved spørsmål om avstanden har noe å si for bruken, svarer de positivt på det. Kari fra drabanrådet forteller at tidligere var det en bokbuss som stoppet rett ved henne og at hun da lånte flere bøker enn hun gjør nå. Nå må hun reise en halv time for å låne en bok. Ahmet fra drabanrådet sa at de han kjente ikke dro til biblioteket for å låne bøker, for de var ikke lesere. De dro dit for å gjøre lekser eller andre ting der. Allikevel, kommentarer om at bøkene i ungdomsavdelingen ikke traff ungdomsgruppen og at det heller var fristende å finne bøker i voksenavdelingen, viste at de ikke var helt ukjent med folkebiblioteket i bydelen. Skolebiblioteket er derimot mer relevant. Marius i Sentrumsrådet sier at grunnen til han bruker skolebiblioteket, er at det er enklere. Der finner han de bøkene som tilhører fagene han har på skolen. Hilde i Drabanrådet synes også at det er lettere å bruke skolebiblioteket og mener at de har de fleste bøkene der. Miriam supplerte ved å si at det er mulig å bestille hvis de ikke har bøkene. Ungdomsrådene ser på skolebiblioteket først og fremst som en

læringsarena i skoletiden. I aldersgruppen over 16 år er det flere som har jobb ved siden av skolen. De ønsket ikke bruke den lille fritiden de har, til å dra på folkebiblioteket.

Men de fleste jobber jo og går på skolen. I hvert fall min alder og da er det ikke tid til noe annet å gå på skole og jobbe og dra hjem og gjøre lekser og etter det så er det liksom helg og da vil du helst feste.

Miriam 18 år Drabantrådet

Brukergruppene som navnet sier, definerte seg som brukere av biblioteket. Her skilte bydelene seg ut. Sentrumsbrukerne oppgir at de bruker biblioteket en til to ganger i måneden, en gang på egenhånd og en gang med skolen. Drabantbrukerne bruker folkebiblioteket mye på egen hånd, ofte en til to ganger i uken. Bruken henger ofte sammen med leksehjelptilbudet. Både brukerne i Sentrumsbydelen og Drabantbydelen setter deres egen bruk og generell bruk av biblioteket i sammenheng med lesing. Marita sier at bruken kommer an på mengden fritid man har. Bez i Drabantbrukerne sier at hun bruker biblioteket ofte fordi hun kjeder seg. Jochumsen og Hvenegaard Rasmussen kom fram til at det primært var faktorer utenfor biblioteket som påvirket i hvilken grad biblioteket ble brukt og nevner i den forbindelse personer som har fått en ny og krevende jobb og dermed ikke har tid til å gå på biblioteket. Om dette også gjelder ungdom generelt, kan jeg ikke si, da det er mange faktorer som spiller inn i ungdomstiden.

Sentrumsbrukerne forteller at de går ofte på biblioteket i skoletiden med klassen. De registrerer da at ungdommene som ikke bruker biblioteket til vanlig, trekker til pc-ene for å se på youtube. Sentrumsbrukerne oppfatter ikke dette som en korrekt bruk av biblioteket. Biblioteket hører sammen med lesing. Sentrumsbrukerne har ikke brukt alle aktivitetene ved biblioteket og kjenner heller ikke til alle tilbudene. De er brukere av biblioteket fordi de liker å lese. I tillegg bruker de biblioteket som en arbeidsplass enten alene eller i gruppe.

På spørsmål om hvorfor ungdom ikke brukte biblioteket, sa drabantbrukerne at de selv ikke var venner med noen som ikke brukte biblioteket, men var klar over at mange ikke gjorde det. De kom med forslag til hva som kunne være grunner til at enkelte ungdommer ikke gikk der. Derya nevnte at det sikkert er fordi de ikke liker å lese. Aisha trodde ikke-brukerne oppfattet biblioteket som gammeldags selv om det ikke var det. Bez trodde at ikke-brukeren trodde det bare var nerder på biblioteket. Drabantrådet så på bruken av biblioteket som et stressselement. De synes det er lettere å kjøpe boka selv om de ser at det økonomisk vil

være bedre å låne den. Det som oppfattes som stress er at man må reise til biblioteket, skaffe seg lånekort og huske å levere boka tilbake ellers får man purringer. Dette har mye med at de leser i rykk og napp og at det da er bedre å eie enn å låne. De bøkene de eier har foreldrene kjøpt (i pocket) eller de har fått i gave. Buskovens undersøkelse konkluderte med at over halvparten av de som ikke hadde brukt folkebiblioteket siste år, foretrakk å kjøpe litteraturen framfor å låne. (Buskoven 2006 s. 8).

7.3 Kunnskap om og bruken av biblioteket

Selv om ungdomsrådene ikke definerte seg i brukergruppen, mente de å sitte inne med en del kunnskap om biblioteket. De visste hvor det lå i bydelen. De så på det som et sted hvor alle kunne gå, men som ikke var aktuelt for dem. Både ungdomsrådet og brukergruppene hadde en tradisjonell oppfatning av biblioteket som gikk på at hovedhensikten med å bruke biblioteket var å låne bøker. På spørsmål hvorfor de hadde oppsøkt biblioteket, var svaret at det var for å låne bøker eller å få hjelp i studiet. De brukte biblioteket stort sett til å skaffe informasjon til et særemne eller en bokrapport. Alle fire grupper så på biblioteket i stor grad som en læringsarena som var nyttig i skolesammenheng. Jochumsen og Hvenegaard Rasmussen fant i sin undersøkelse at det var utlån av bøker som ikke-brukeren forbandt med biblioteket. Ronald B. McCabe påpekte at folkebiblioteket har en lang historie som utdannelsesinstitusjon i samfunnet. Han mener at bibliotekets oppgave med å gi informasjon ikke er et mål i seg selv, men heller et middel til å utvikle gode samfunnsborgere.

Alle gruppene visste at det var gratis å bruke biblioteket. Kumlin og Rothstein sier at det er de institusjonene som er universelle som bidrar til å øke den sosiale kapitalen og skaper tillit i samfunnet. Brukergruppene la større vekt på gratisprinsippet enn ungdomsrådene. De så et stort behov for gratis tilgang til både lesestoff og informasjon. Sentrumsrådet la mer vekt på tilgang til informasjon. Å slippe å bruke penger på å lære, var en positiv ting ved biblioteket. Drabantbrukerne sier at gratisprinsippet var for å få folk til å lese. Ungdommene mener at bøker er dyre og at man ikke ville hatt råd til å ha så mange bøker som er tilgjengelig i biblioteket.

Det [biblioteket] er jo egentlig for å gi alle et tilbud. For det er ikke alle som har råd til å kjøpe bøker kanskje. Hvis du har lyst til å lære så kan du gå dit. Det er det som er oppgaven deres.

Imran 17 år Drabantrådet

Det tilbudet som var mest kjent blant ungdomsrådene utover utlån av bøker, var leksehjelp. Blant respondentene var det de to med ikke-etnisk norsk bakgrunn i Drabantrådet som visste mest om det. Ahmet sa at han hadde brukt tilbudet. Enkelte i Sentrumsrådet sa at

de hadde brukt leksehjelp tidligere. Sentrumsrådet var svært positive til tilbudet leksehjelp og så fordeler ved å gjøre lekser der. De påpekte at hvis man ville gå dypere eller lengre inn stoffet, kunne man ta seg en tur rundt i biblioteket og finne informasjon. Drabantbrukerne var flittige brukere av leksehjelp. De ble rekruttert fra leksehjelpen til å være med i fokusgruppen.

De unges fokus på at biblioteket er en læringsarena, kan sees i sammenheng med det Audunson et al. ([2009?]) Upublisert manus) presenterer som Felles aktiviteter. Ungdommene sa at de brukte biblioteket til å møte venner for å jobbe med skolearbeid. Tilbudet leksehjelp som er det tilbudet de fleste kjenner til, er også en slik arena som legger til rette for Felles aktiviteter. Felles aktiviteter er høyintensive møter der folk kan leve ut sine profesjonelle og private forhold med kolleger og venner.

Enkelte i Ungdomsrådene visste at man kunne låne filmer og tegneserier i tillegg til bøker. For Sentrumsrådet var kunnskap om at man kunne gå på nettet å søke opp alt av materiale Deichmanske har på de ulike filialene, helt ukjent. Jens i Sentrumsrådet trodde det var en form for bokklubb på biblioteket, men var usikker. Sentrumsbrukerne sa de lånte både filmer, tegneserier og bøker. Stian i denne gruppen var svært begeistret over muligheten til å fjernlåne bøker selv. Han forklarte at det gikk an å bestille bøker fra andre filialer og hente dem i det lokale bibliotek dagen etter. Marita i Sentrumsbrukerne trodde ikke det var så mange som brukte bibliotekets nettside. Begge ungdomsrådene visste at biblioteket har pc-er til disposisjon. Enkelte ved Drabanrådet sa de hadde brukt dem. Sentrumsrådet mente at pc-ene på biblioteket var for få og for treige. Det gikk raskere å søke på internett hjemme.

Sentrumsrådet viste seg å ha mer erfaring fra biblioteket enn de fra begynnelsen av sa. De forteller at mange av bøkene i ungdomsavdelingen ikke treffer dem. De beskriver bøkene som rare og at de prøver for hardt å være ungdomsbøker. Derfor sliter de med å finne bøker som passer dem og går heller i voksenavdelingen..

Det er ikke så fristende å gå i den ungdomsavdelingen og lese en bok. Da blir man fort litt usikker på hvor man skal hente bok fra. [...] De er så rare. De prøver å forestille ungdomstiden. Det blir bare merkelig. Det passer liksom ikke. Det er mer fristende og gå å ta en bok i voksenavdelingen hvor de faktisk prøver å skrive litt skikkelig.

Marius 18 år Sentrumsrådet

Ahmet i Drabanrådet som virker til å ha mest erfaring med biblioteket i den gruppen, forteller også om problemer med å finne litteratur som passer han. Det stemmer med det

Kofod og Sørensen kom fram til. På spørsmål om hvorfor han ikke tok kontakt med bibliotekarene, kom det fram at dette problemet var spesielt for skolebiblioteket hvor det ikke alltid var bibliotekarer til stede. Fatma i sentrumsrådet mener at systemet biblioteket har er vanskelig, fordi enkelte bøker er sortert etter navn på forfatteren mens andre etter sjanger. Hun opplever det som vanskelig når hun skal lete etter en bestemt bok.

Brukergruppene sier at de bruker bibliotekarene flittig. Bibliotekarene blir oppfattet som gode til å komme med boktips og hjelpe dem med å finne informasjon. I sentrumsbydelen har de en egen barne- og ungdomsbibliotekar som de er svært godt fornøyd med. Malin har mange gode erfaringer med bibliotekarer, men bare en negativ. Noen andre ungdommer som satt rett ved der Malin og hennes venner satt, bråkte og bibliotekaren valgte å henvende seg til Malin og vennene og ba om å være stille hvis ikke måtte de forlate lokalet.

De som har vært her veldig lenge, de har jo mye kunnskap om alt sammen og det er de jeg spør. Men så har det også kommet noen nye, men når jeg spør dem så får jeg ikke så mye hjelp.

Aisha 14 år Drabantbruker.

Både McCabe og Greenhalgh et al. setter fokus på bibliotekarens rolle. Greenhalgh et al. sier at bibliotekarene står overfor nye utfordringer, da de blir tillagt andre funksjoner enn hva de er utdannet til. Nye brukergrupper gjør at de i større grad må opptre som sosialarbeidere og videoutleiere. Mens McCabe mener at det er et behov for bibliotekarene tar på seg rollen som en leder i lokalsamfunnet. Hvis bibliotekarene kun skulle tilby bøker på lik linje med en bokhandel, så kunne den jobben gjøres av personer med mindre utdanning. Sentrumsbrukerne hadde fått en god relasjon til barne- og ungdomsbibliotekaren.

Han [bibliotekaren] har gått ut med sykemelding nå da. Han var så kul. Jeg kommer til å savne han. Vi har pleid å få hjelp av han. Hvis det var bøker jeg hadde lyst på om forskjellige ting.

Malin 14 år Sentrumsbruker

7.4 Ungdommens møteplasser

En møteplass er et sted der du vet det er mennesker, og når du går dit, så treffer du noen å prate med, er et svar som går igjen. På spørsmål om hva ungdommene bruker som møteplasser i lokalsamfunnet trekker de fram kiosker og kafeer. En møteplass må ha mat og drikke, sier de, gjerne uteservering med mulighet for å være under tak. Om vinteren må det være varmelamper så de kan sitte der uten å fryse. Steder hvor de kan sitte og jobbe og bruke

trådløst internett er også populære. På spørsmål om hvorfor kafeer er viktige, svarer de at man drar på kafé sammen med venner eller har avtale om å møte noen der. Man kan ta en kaffe, prate og sladre litt

Ungdomsrådene påpekte at det måtte være sitteplasser på en møteplass, men ville ha med 7-eleven og Narvesen. Går man en runde i en storby i Norge, vil man finne 7-eleven, Narvesen eller andre kioskkjeder i hver eneste bydel. Ethvert lite område har sin lokale kiosk. Flere av dem har utvidet sitt tilbud ved å ha et lite område der folk kan sitte ned, prate og nyte kaffen eller andre varer man kjøper der. Kiosker har ingen kleskode og lav profil. Flere av dem har åpent hele døgnet. Stedet er tilgjengelig på grunn av nærheten til hjemmet og åpningstider og man treffer kjente fra lokalmiljøet. I forhold til Oldenburgs kriterier over tredjesteder, vil kiosker og kafeer stå høyt på listen.

Alle gruppene opplevde hjemmet som en møteplass. De kunne treffes ute og så bestemme seg for å dra hjem til noen. Det mest vanlig stedet er å møtes hjemme hos hverandre i følge Zollo (2004) De fleste har sitt eget rom der de kan være uten innblanding fra voksne. Lieberg så også at ungdommene brukte hjemmet som møteplass, ofte i mangel av andre steder.

Aktiviteter som idrett dekker det sosiale behovet hos mange, mener ungdomsrådene. Det fantes flere ungdomsklubber, i sentrumsbydelen var en blitt nedlagt, men disse passet best for de i 13 – 14 årsalderen. Eldre ungdommer gikk på kafé eller var hjemme hos hverandre. Sentrumsrådet sier at de bruker møteplasser i hele Oslo, men at dette varierer med alder. Når man begynner på videregående, går man gjerne på skole i en annen bydel og da begynner man å henge andre steder enn bare i bydelen. Sentrumsbrukerne går ikke på kafé eller ungdomsklubb. De mener at ungdomsklubbene ikke er for alle og opplever at de ikke passer inn. Marita føler seg annerledes og ikke som en del av fellesskapet der. Hun synes ikke om musikken de spiller, og mener det er spesielle typer som går der. Det må være noe å gjøre på en møteplass, sier Stian. Han synes heller ikke om å stå og henge på et hjørne.

Et vilkår for at en møteplass skal kalles offentlig, er at den må være tilgjengelig for alle, sier Lieberg. Selv om ungdomsklubber er offentlige, finner ikke alle ungdommer seg til rette der. For yngre ungdom er mange steder i det offentlige rom stengt pga av aldersgrense. Ungdommene nevnte også kjøpesenteret som et møtested, men sa at de selv ikke gikk der. Erlend i Drabanrådet mente at ”det var kun de som ikke hadde noe liv som hang på senteret.” Det Erlend sier her, kan sees i sammenheng med det Lieberg skriver. Han viser til tidligere forskere som mente at ungdom som tilbrakte tid sammen i det offentlige rom uten noen som

helst form for aktivitet annet enn å stå og prate, drev med en aktivitet som ikke hadde noen verdi i seg selv. Derimot ble organiserte aktiviteter sett på som mer verdifulle. I Drabanrådet blir kjøpesenteret også pekt på som et sted som utestenger ungdom ved at det kun er lov til et vist antall skoleelever inne i senteret om gangen.

På spørsmål om hvorfor møteplasser er viktige, sier ungdommen at det handler om sosialisering. I drabanrådet blir det en diskusjon om hvorvidt mennesket er født sosialt, men de blir enige om at det er viktig å være sosial for å utvikle sine sosiale ferdigheter. Man trenger sosiale ferdigheter for å bli et samfunnsfungerende menneske. På møteplasser lærer man å omgås folk og blir utsatt for andre meninger og synspunkter enn sine egne, ble det sagt. McCabe mener at biblioteket som institusjon i samfunnet har et ansvar for å utvikle individer til ansvarlige samfunnsborgere.

Drabanrådet nevner at møteplasser er viktige for ungdom for å komme vekk hjemmefra. Muligheten for å komme unna foreldrenes "mas" er viktig. Lieberg sier at ungdom trenger steder å interagere med hverandre uten innblanding av voksne. Han merket seg at ungdommer ønsket å innrette egne rom eller frisoner i det offentlige rom. Utearealer i bydelen blir dratt fram som møteplasser. Lieberg sier at det er ikke noe nytt at ungdom treffes ute på åpne plasser. Ofte tok de i bruk et hjørne eller sted i det offentlige rom og gjorde det til sitt eget. Drabanrådet forklarer at om sommeren pleier de å henge på barneskolen der det er basketballbane og sitteplasser. Mens i Sentrumsrådet blir ei løkka i nærmiljøet trukket fram. Der kunne de spille fotball og bare henge.

Det er liksom alltid folk der. Man behøver ikke samle folk å dra dit. Man kan bare dra dit og treffe folk. Man kan gjøre alt mulig der. Det er kjempe praktisk. Det er alltid folk der.

Marius 18 år Sentrumsrådet

Sentrumsrådet bruker ordet "sunt" om å være sosial på møteplasser. Man blir glad, man gleder andre og kroppen har godt av det, er ord som går igjen. I møte med andre får man erfaringer. Christian er raskt ute med å nevne sladder som en del av møteplassbruken. Han sier at sladder er svært viktig for ungdom. Stian sier at møteplasser er viktige i samfunnet fordi det binder folk sammen og man møter nye mennesker. Når Jens skal svare på hvorfor møteplasser er viktige, siterer han fra reklamen til Peppes pizza: "Den beste tiden er den du deler med andre." Ungdommene så tydelig behovet for å ha tilgang til både høy-intensive og lav-intensive møteplasser uten at de satte slike benevnelser på det. Å møte nye mennesker og bli utsatt for andres meninger er med å bygge opp bridging sosial kapital i samfunnet.

Når ungdommene beskriver møteplasser, sier de at det må være mennesker der og at de treffer noen der. Dette kan sees i forhold til Torg-møtene Audunson et al. presenterer. På Torg-møtene treffer man tilfeldig på venner og naboer eller man gjør avtaler med å treffe noen på et sted for å gå videre. Det er mennesker som er annerledes enn oss selv. Dette er en form for lavintensive møter. En annen møteplass ungdommene nevner, er løkka som kan ha en slik torg funksjon. Når ungdommen skal nevne møteplasser, trekker de fram det som går under Felles aktiviteter møter og høyintensive møter. På spørsmålet om hvorfor det er viktig å ha møteplasser, henviser de til møter under kategori 2 av Audunson et al., Møte med mennesker som er annerledes enn seg selv. Ungdommene vektlegger at man trenger å utvikle sine sosiale ferdigheter og treffe andre for å bli et samfunnsnyttig menneske.

Tenk deg en som bare har vært med mor og far da, og ikke har vært noe sosial. Hvordan tror du det fungerer ute i samfunnet når det er flere forskjellige meninger. Når den personen kun har hatt mors og fars og sin egen, og sin egen er ofte en blanding av mor og far. Også kommer det masse andre syn på ting, forskjellige personligheter du aldri har opplevd før. Hvor folk kanskje er drittsekker eller utrolig snille. Du blir jo et sosialt avvik. Du er jo på en måte avhengig av å sosialisere og være med folk fra forskjellige steder.

Hilde 18 år Drabantrådet

7. 5 Biblioteket som møteplass

Ungdomsrådene så ikke på folkebiblioteket som en møteplass eller værested. De hadde store problemer med å forstå hvorfor man skulle ønske å treffes på et bibliotek. Å sitte på biblioteket å lese med andre der som gjorde det samme, var ikke et møte i deres øyne. De ville heller bli distraheret, så de, og begynne å følge med på hva andre gjorde. I motsetning står drabantbrukerne. For dem er folkebiblioteket et tilnærmet tredjested. Der treffer de folk som de kjenner. De oppfatter biblioteket som lett tilgjengelig. Enkelte av dem bor i nærområdet. Det er et hjem utenfor hjemmet, noe som Bez representerer ved å si at det er dit hun trekker når hun kjeder seg hjemme. De liker bibliotekets lav profil og ser ikke behovet for å gjøre noen forandring på interiøret. Begge brukergruppene er til en viss grad fornøyde med biblioteket i den form det er i dag. De bruker biblioteket fordi de har et behov for det. For Drabantbrukerne er tilfeldige møter på biblioteket helt vanlig. Å treffe ukjente har drabantbrukerne også opplevd, spesielt på leksehjelptilbudet. Stian blant sentrumsbrukerne har opplevd et tilfeldig møte på biblioteket.

Jeg har truffet en bekjent en gang. Da skulle jeg bare låne en bok også var han tilfeldigvis her også, så gikk vi og spilte bordtennis.

Stian 15 år Sentrumsbruker.

Jeg har avtalt å møtes der, men det var fordi vi måtte låne bøker fordi vi skulle lese en sann greie på skolen.

Thomas 16 år Drabantrådet

Når drabantbrukerne sier at alle de kjenner låner bøker på biblioteket, tolker jeg det slik at deres nærmeste venner også er bibliotekbrukere. De har i sine omgivelser mange som ikke bruker biblioteket, både i klassen de går i, på skolen og blant ungdommer i nabolaget. Men drabantbrukerne pleier ikke omgang med dem på fritiden. På biblioteket føler de seg hjemme og er trygge. Måten de bruker biblioteket på, er å låne bøker og gjøre lekser. På spørsmål om de vet om tiltak rettet mot ungdom i regi av biblioteket, kan de ikke nevne noen. De bruker biblioteket på den tradisjonelle rollen som har røtter langt tilbake. Møtene de har i biblioteket, kan karakteriseres som høyintensive. Det er flest avtalte møter, men det har også oppstått tilfeldige møter.

Da jeg skulle lete etter en bok så møtte jeg en annen som også lette etter en bok og så snakket vi om en bok også ble vi kjent med hverandre.

Aisha 14 år Drabantbruker

Alle ungdommene kom inn på at stillheten i biblioteket var et hinder for å bruke det som møteplass. Deres oppfatning var et folk gikk dit for å lese og da ville de bli forstyrret med snakk. For Oldenburg er hovedaktiviteten på et tredjested, samtalen. Greenhalgh et al. så i sin forskning på hvilke libraryness faktor som folk forbandt med biblioteket. Det som gikk igjen var den uskreve regelen om stillhet. Carlsson og Person i Sverige, samt Eikeland har i sine undersøkelser også sett at kravet om stillhet hemmer bruken av biblioteket som møtested.

Det med biblioteket som møteplass, altså, det skal jo være stille der. Jeg vet ikke om de har et bråkerom på biblioteket. Drar du på kafé så kan du prate med folk og få hysterisk latteranfall hvis det måtte komme. Men hvorfor skal du møte noen på biblioteket? Der låner du bøker og hvis du vil kan du sitte og lese. Det er ikke noe annet.

Hilde 18 år Drabantrådet

Jeg tror ikke det kan være en møteplass der man kan sitte og snakke om alt og sann, men det kan være en møteplass for lekser og være i ro. Jobbe med skoleprosjekter.

Arooj 16 år Drabantbruker

Brukergruppene la stor vekt på stillheten i biblioteket. De satte pris på et stille bibliotek fordi de går dit for å lese, men sa at det godt kunne være rom eller avdelinger der det var mulig å prate. Blant ungdommene i ungdomsrådet var den rådende oppfatning at på biblioteket skal det være stille, og at det av den grunn ikke kan brukes som møteplass. Deres fokus på stillhet kan ha sammenheng med at de har et syn på biblioteket som hovedsaklig læringsarena.

Ungdomsrådet skiller mellom bruken av folkebiblioteket og skolebiblioteket. De omtalte skolebiblioteket som et møtested i friminuttene. Spesielt gjaldt det drabantrådet. Skolebiblioteket ble brukt hvis man hadde lekser man ikke hadde fått gjort eller trengte hjelp av andre elever. Grunnen til at de da gikk på skolebiblioteket, var at skolen manglet sitteplasser ellers på skoleområdet. Klasserommene var låst i friminuttene. Skolebiblioteket ble brukt som en erstatning for stillelesingssal. Christian visste om et område med bord og stoler til stillelesing som ikke ble brukt. Drabantrådet ønsket stillhet i biblioteket selv om de fortalte at det var vanskelig å få ro til å lese der. De mente at de samme stillhetsreglene som gjelder på folkebiblioteket gjaldt på skolebiblioteket også. Skolen som de fleste går på, har en åpen løsning med mange avsatser og hvor biblioteket er plassert ganske sentralt. Det er en åpning mellom kantina og biblioteket. Det fører til at ungdommene gjerne roper til hverandre, noe som oppfattes som bråk. Mange gikk også på skolebiblioteket for å bruk datamaskinene, men regelen var at de skulle benyttes til skolearbeid og ikke til spill. Brukergruppene så på skolebiblioteket som en møteplass, spesielt hvis de skal ha gruppearbeid. Det var ingen fast bibliotekar der, bare en lærer noen timer i uka. De lånte ikke bøker i skolebiblioteket. Mens deler av Sentrumsrådet mener at man finner alt på nettet og at dette gjør at de ikke gidder å gå på biblioteket for å finne informasjon, mener drabantbrukerne at det er lettere å bruke bøker enn internett til skolearbeidet. Buskovens undersøkelse viste at tre av fire i alderen 16 -24 år foretrekker å bruke internett i stedet for folkebiblioteket (Buskoven 2006 s. 8). Over halvparten i Sentrumsrådet er over 16 år, men ingen blant drabantbrukerne er så gamle.

Rafste har sett på skolebibliotekets funksjon og sier at den ligger i en gråsoner mellom undervisning i klasserommet og fritiden i skolegården. I forhold til undervisningen brukte de biblioteket til et sted å gjøre lekser og innhente informasjon. Men skolebiblioteket ble også brukt som sosial møteplass før og etter skoletid, og i midttimen eller fritimene. Dette utgjør

halvparten av bruken. Hun så på skolebiblioteket som en viktig sosialiseringsarena fordi man traff jevnaldrende, men også elever fra andre årstrinn og studieretninger. Det var et sted å utvikle sosial kompetanse.

7. 6 Biblioteket som person

Hver av gruppene ble bedt om å beskrive biblioteket som en person. En slik oppgave blir ofte brukt av markedsanalytikere for å se hvilke forestillinger som knytter seg til et produkt. I boka *Gjør biblioteket en forskel?* spør Jochumsen og Hvenegaard Rasmussen om hvilken type bil biblioteket er. De fleste beskrev biblioteket som en driftssikker familiebil eller en buss (Jochumsen og Hvenegaard Rasmussen 2000 s. 28). Jeg håper svarene jeg får, kan belyse ungdommenes forestillinger om biblioteket. Det vil ikke alltid eksistere en konsensus mellom intervjuobjektene i en slik fremstillingen. Jeg oppdaget at ungdomsrådene i stor grad var enige med hverandre. Enkelte ganger prøvde noen å kaste inn noen momenter som flertallet ikke var enige i. De ble da raskt nedstemt. Disse innspillene har jeg nevnt i parentes. Brukerungdommene var i større grad uenige om hvilken person biblioteket var.

7. 6. 1 Drabantrådet om biblioteket som person

En middelaldrende kvinne som har kommunegrått hår (Hilde mente at hun er 30 år men ser ut som om hun er 50 år). Hun er streng, kjedelig, smart og veldig intelligent. Hun er glad i mennesker. Hun er ikke i nærheten av å være gift og har ikke barn. Har kanskje noen katter eller andre kjæledyr.

Av mat spiser hun i hvert fall ikke kjøtt eller kylling og svært lite krydder. Hun spiser enkel, sunn mat, frukt og grønt, er vegetarianer, men spiser litt fisk. Hun bruker Fjordland ferdigretter når hun ikke har tid til å lage mat.

Hun kjører ikke bil men har en sykkel med kurv foran som er fylt av bøker og blomster. Hun liker ikke musikk, synes all nymotens musikk er bråk, kan til nød høre på litt klassisk.

Hun liker verken å sminke seg eller pynte seg i fine klær. Klærne er enkle i fargene grått, svart og mosegrønt. Hun bruker ullsokker året rundt og alltid de beste vinterskoene. Hun går også i helsesko. Hun reiser ikke på sydenferie. Hvis hun drar noe sted, så reiser hun på fjellet.

Men da reiser hun helt alene. Hun er veldig blek. Hun er opptatt av miljøvern og samfunn og alt man kan skrive, men ikke interessert i sport.

7. 6. 2 Sentrumsrådet om biblioteket som person

Han er en middelaldrende mann med lite hår på hodet og litt skjegg. Han er høy. Han går med bukseseler, skinnvest og halvmåne briller. Han sitter mye hjemme, er ikke gift og har ingen barn. Han prøver å være veldig samfunnsengasjert. Han stemmer sosialistisk, SV eller kanskje KRF.

Av mat liker han appelsiner. Han har alltid matpakke og går ikke på kafé. Han liker han kamferdrops. Han har ikke bil (Henriette mente at han kjørte en grå boble, men ble nedstemt). Han sykler i stedet, men kan en sjelden gang ta trikk. Han sykler med avis over hodet hvis det regner

Han er selvsagt opptatt av bøker. Musikken han hører på er enten country eller norsk musikk som for eksempel Odd Norstoga. Han er lidenskaplig opptatt av norsk litteratur og holder gjerne timelange foredrag.

7. 6. 3 Sentrumsbrukerne om biblioteket som person

Marita mente at biblioteket var ei rolig dame med briller på ca 50 år. Hun spiser sunn mat og går spasertur i parken. Hun bor alene, har gode venner og reiser av og på hytta som hun har. Hun lever litt i sin egen verden hvor alt er perfekt. Hun er ikledd kjedelige klær som dekker hele kroppen og sminker seg ikke. Hun har helt rett og perfekt hår. Hjemme har hun det veldig reint.

De andre i gruppen så for seg en mann, en gammel bibliotekar. Han spiser flatbrød og tørt kjedelig knekkebrød. Han er generelt litt tørr og grå og nerdete. Han går for det meste i en veldig gammel gråfarget dress med brunt slips. Han spiller sjakk og sykler. Sykkelen hans er en "Veltepetter". Han er en hjelpsom og smilende person. Han liker å lese og er veldig smart og er medlem i Mensa. Han liker natur, har katter som kjæledyr og er ikke gift.

7. 6. 4 Drabantbrukerne om biblioteket som person

Evin mente at det var en mann som var veldig gammel. Han reiste mye rundt i verden for å skrive bøker og for å få kunnskap. Han er en hyggelig person med masse kunnskap. Og han bor i en enebolig.

De andre i gruppen mente at det var ei ”skikkelig gammel” dame med briller. Hun har på seg et gammelt stripe ullskjørt med forkle utenpå. Hjemme har hun mange bøker og en pc. Hun spiser sunn mat og poteter. Krydderet hun liker best, er pepper. Hun lever sunt. Hun sykler (Arooj mente hun kjørte en gammel Toyota, Aisha mente hun kjørte hest og vogn). Hun er redd for å fly og reiser ikke på ferie, kun på fjellet. Hun er hyggelig og sosial. Hun er ikke gift og har ingen barn. Hun bor i leilighet eller hytte. Hun stemmer SV, men er ikke så opptatt av politikk. Hun liker bare litt musikk og da slik som Beethoven.

7. 6. 5 Hva bildene kan fortelle oss

Man kan trekke mye ut av disse karakterene. Jeg vil ikke ta på meg å gå inn på en dypere analyse, men har noen tanker om karakterene. Personifiseringsoppgaven kom et godt stykke ut i fokusgruppen. Beskrivelsene dekket allerede en del av ungdommene hadde sagt om biblioteket. Det første som slo meg var at alle personene var godt voksne eller eldre. De beskrev et hverdagsliv som var totalt ulikt deres eget. Interesser og levemåter gjenspeilet det ungdommer ofte tror voksne mener er fornuftig og bra. Personene spiste sunn og tradisjonell mat. Her var ikke noe kebab eller Grandiosa. Personene tenker på miljøet og prøver leve i pakt med sin overbevisning ved å bruke sykkel og ikke bil. Det ser ikke ut til å være noen fellestrekk ved disse personene og det livet ungdommene selv levde.

Personen drar svært sjeldent noe sted, i enkelte tilfeller på fjellet, men da alene. De holder seg til seg og sitt. Marita uttalte at personen levde helt i sin egen verden der alt var perfekt. Sentrumsrådet mente personen satt mye hjemme og dro ikke på kafé. Ungdomsrådene beskriver personen som en einstøing, en litt sær person. Ungdommen har allerede uttalt at de ikke mottar informasjon fra biblioteket og at biblioteket behøver markedsføring. Man kan tenke seg at de ikke oppfatter biblioteket som en institusjon som strekker seg utenfor sine dører for å nå dem. Bare Evin som er fra drabantbrukerne, mente at personen tok ut på reise. Hun fastholdt at personen reiste overalt. Hun var også den som ga den mest positive karakteristikken av personen. Sentrumsbrukerne mente at personen hadde gode venner og drabantbrukerne sa at personen var sosial.

Av utseendet ble personen ble beskrevet som grå og kjedelig. De kler seg gammeldags og fornuftig. Man kan trekke tråder til at ungdommen oppfatter biblioteket som en gammel og tradisjonell institusjon i samfunnet. En annen sammenligning kan være at biblioteket bygningsmessig kan være i gamle bygninger og ikke appellere til ungdommer som vil ha det mer fargevalg i innredning og interiør. Mens personene utseendemessig blir presentert som grå og kjedelige, gir ungdommene personene noen gode indre verdier. De er svært smarte, en er til og med medlem i Mensa, hadde masse kunnskap og er lidenskapelig opptatt av litteratur. Brukerne oppfattet personen som hjelpsom, smilende og hyggelig. Det er slik flere av brukerne beskrev bibliotekaren de møtte i biblioteket.

Ungdommene hadde tidligere i samtalen fokusert på stillheten i biblioteket. De oppfattet som et krav at de måtte være stille der. Person her har trekk som kan sidestilles med stillhet. Flere av dem var mye alene eller reiste på ferie alene. De liker ikke musikk i hvert fall ikke den musikken ungdom liker. De kan kun høre på litt norsk eller klassisk musikk. En annen ting som var litt påfallende, var at ingen av personene hadde familie eller var gift. Greenhalgh et al. mener at kravet om stillhet har røtter helt tilbake til den tiden da biblioteket var plassert i tilknytning til kirker og klostre, så assosiasjonen til munk og nonne dukket opp hos meg. Men om det viser til det økende antall single i samfunnet, skal være usagt. Personene her levde i hvert fall sitt velordnede liv alene.

Ungdomsrådene mente at personene var opptatt av samfunnet eller i hvert fall prøvde å være. Ungdomsrådene er en del av det politiske miljøet i bydelen og setter sikkert derfor biblioteket i sammenheng med resten av samfunnet. Brukerne mente at personen ikke var opptatt av politikk. Flere nevnte SV som et parti personen stemte på.

Personene kan gi assosiasjoner til det ungdommene forbinder med besteforeldre. Det viser ord som "Vetlepetter", kamferdrops, klassisk musikk og hest og vogn. Personene henger igjen i fortiden, men de har pc og bruker den. Som framtidig bibliotekar håper jeg ikke personene disse ungdommene beskriver, gir et bilde av hvordan de ser på bibliotekaren i bibliotekrommet. Personene kan imidlertid minne om forestillingen mange har av yrkesgruppen bibliotekarere. Men brukerungdommene gir et annet bilde av de bibliotekarene de treffer i biblioteket. De oppfatter bibliotekarene som hjelpsomme og hyggelige, og hadde et godt forhold til dem

7. 7 Hva er viktig for at biblioteket skal fungere som en møteplass?

Ungdomsrådene var frie i sin utforming av hva som måtte gjøres for at biblioteket kunne fungere som en møteplass. De lekte seg med tanken og kom med mange forslag. Forslagene fra brukerne var mer lavmælte. De brukte jo biblioteket allerede som en møteplass og ville ikke ha for store endringer.

7. 7. 1 Arrangerte møter

Sentrumsrådet er ikke negative til å arrangere møter på biblioteket. De har bare ikke tenkt i de baner før. Men da ville de hatt et stort rom der flere kan samles. De forteller at mange ungdomstiltak mangler sted å ha møter, både større konferanserom og mindre møterom. De har selv vært på jakt etter passende lokaler. Snart skal de ha et større arrangement for ungdom der de trenger et stort rom. De nevner at de som ungdomsråd kunne hatt foredrag på biblioteket. Slik jeg oppfatter det etterlyser de her muligheten for å kunne lage møter i kategori tre av de møtene Audunson et al. presenterer Meta-møter: En offentlig sfære hvor man kan presentere og diskutere politiske og kulturelle ideer. De etterlyser muligheten for å bringe den offentlige debatt og diskusjon inn på biblioteket. Ungdomsrådets oppgave er å fremme ungdommers synspunkter og meninger og er derfor en viktig del av det Lieberg kaller ungdomsoffentligheten (Lieberg 1992 s. 109). Sentrumsrådet forteller videre at ungdomsklubben har et klubbråd som også sliter med at de ikke har noe bra møterom. Sentrumsrådet tror at slike rom hadde blitt mye brukt hvis der ble tatt opp emner som ungdommen engasjerer seg i. Det ville også være med å synliggjøre ungdomsoffentligheten både overfor andre ungdommer og voksne. På Audunsons liste over møter der bibliotekets skårer høyt står det: En arena hvor du kan få informasjon som vil hjelpe deg i å bli en aktiv og involvert deltaker av samfunnet. Møter i ungdomsrådets regi vil kunne gå inn under denne type møte, da de vil kunne rekruttere flere ungdommer til å bli aktive i det arbeidet de står i. Som tidligere nevnt ble to medlemmer av Jentegruppa medlem av ungdomsrådet etter å ha deltatt i Jentegruppa. Vårheim (2007) ser positivt på et slikt samarbeid mellom biblioteket og organisasjoner. Han sier at biblioteket er med og skaper sosial kapital i samfunnet ved å samarbeide med frivillige organisasjoner for å øke deltakelsen i organisasjonene og dermed øke samfunnsdeltakelse.

Skot-Hansen mener at folkebiblioteket ikke er en tydelig nok faktor i den politiske debatten i det offentlige rom (Skot-Hansen 2001 s. 59). Habermas "herredømmefrie" dialog trenges også i dag for å styrke demokratiet og utvikle samfunnsborgere som tar ansvar for det

samfunnet de står i. Biblioteket står fritt i å arrangere møter til kritisk debatt, men det blir ikke ofte gjort, mener Skot-Hansen. Men hun mener at biblioteket har mulighet til å være med å dekke den politologiske dimensjonen av sivilsamfunnet. For Sentrumsrådet var det en ny tanke å legge møter og arrangementer i biblioteket. Folkebiblioteket har ikke vært et sted de har følt seg hjemme, men her har biblioteket en utfordring til å stå fram som en åpen og tilgjengelig institusjon som samtidig legger praktisk til rette for at slike møter kan skje. McCabe ser behovet av offentlige steder som støtter opp om den offentlige dialog og uformelle interaksjonen. Han mener at her har folkebiblioteket som en offentlig institusjon en viktig oppgave.

7. 7. 2 Skal det være noe å drikke?

Greenhalg et al. påpekte at i takt med samfunnet, så forandrer også biblioteket sin rolle. Servicen som biblioteket gir, strekker og utvider seg for å møte nye behov og interesser i samfunnet. Å ha en kaffebar som en del av biblioteket, var noe av det Greenhalgh et al. tok opp for å legge til rette for en møteplass. De ikke-kommersielle møteplassene blir færre og færre, derfor legges det mer ansvar på de universelle institusjonene som står igjen (McCabe 2001 s. 60). Det er helt ulike oppfatninger hos ungdomsrådene og brukergruppene om bibliotek og kafédrift hører sammen. Når ungdomsrådene blir bedt om å gi biblioteket et råd, er de raskt ute med å si servere kaffe og drive kafé. Brukergruppene er ikke inne på den tanken i det hele tatt. På direkte spørsmål om hva de synes om å ha bibliotek og kafédrift sammen, er de usikre. Enkelte av sentrumsbrukerne kunne tenke seg det. Men de påpeker at det må være billig, eventuelt bare en vannkoker eller lignende i et hjørne slik at man kan ta med selv og lage. Det er bare noen få av drabantbrukerne som er positive til kafé og bibliotek sammen.

Jeg synes ikke det er så lurt for biblioteket vil miste meningen sin. Når jeg tenker på bibliotek så tenker jeg på et stille sted der jeg bare skal låne bøker, og hvis man skal bringe inn spill og kafé og alt det greiene der, da mister det meningen sin.

Aisha 14 år Drabantbruker

Mens brukergruppene ønsker bare en vannkoker i et hjørne, tenker ungdomsrådene i helt andre dimensjoner. Begge Ungdomsrådene har et ønske om å ha kafé i biblioteket eller i umiddelbar nærhet til biblioteket. Miriam synes det hadde vært kult å ha et sted som var delt i to, hvor en del var biblioteket og den andre delen var kaféen. ”Så kan du liksom ta med boka

og lese på kaféen.” Sentrumsrådet trekker fram Kaffebrenneriet. De har sett folk sitte der på søndag og lese og drikke kaffe og synes det ser koselig ut.

Så hvis det hadde vært noe sånn, åpnet, at du ser ut og får litt oversikt og hører litt kaffelyder og drikker kaffe og leser så hadde det blitt ganske bra. Også har du et bibliotek bak deg der du kan velge bøker og sitte der i flere timer.

Christian 17 år Sentrumsrådet

Ungdomsrådene mener at mat og drikke er viktig for en møteplass. Der det er mat, kommer det folk, sier de, spesielt hvis maten ikke er for dyr. Drabantrådet peker på at når man serverer mat vil det trekke til seg andre folk enn bare de som leser.

7. 7. 3 Åpningstider

Blant ungdommene i Drabantrådet blir åpningstid trukket frem som et hinder for bruk. De mener at biblioteket bør ha lengre åpningstider. Malin i Sentrumsbrukerne sier hun har vært tre ganger på biblioteket og kommet til stengt dør. Miriam i Drabantrådet forteller at de fleste hun kjenner går på skolen og jobber etterpå og har derfor ikke tid til å bruke biblioteket og at når ungdommene har fri er heller ikke alltid biblioteket åpent slik som i helger. Alle gruppene trekker frem at åpningstidene påvirker bruken. Drabantbrukerne er de som er mest fornøyd med åpningstidene, men mener at åpningstiden i forbindelse med helgen burde være lengre, for da har de fri. Sentrumsbrukerne sier at biblioteket blir ikke brukt som møtested, fordi det ikke er åpent når de har behov for et møtested. Kofod og Sørensen (2006) kom også fram til at åpningstiden ikke passet inn i hverdagen til ungdommene

Jeg synes det bør være lenger åpent. Stenger det ikke kl 7 eller no? Jeg går ofte først på trening også tenker jeg at jeg skal levere bøker etterpå, men så er det stengt.

Malin 14 år Sentrumsbruker

Lieberg sier at forutsetningen for å kalle en plass offentlig, er at den er åpen og tilgjengelig for alle. For at biblioteket skal kunne stå fram som en åpen og tilgjengelig møteplass, må den ha åpningstider som passer de ulike individer i samfunnet. Åpningstidene må derfor være slik at folk får lyst og mulighet til å bruke det. Når Oldenburg definerer et tredjested, er åpningstiden er viktig punkt. Her skal folk kunne komme både i og utenom arbeidstid. Tilgjengeligheten går på både å være åpent til alle tider.

7. 7. 4 Beliggenhet

Ungdommene i sentrumsrådet er misfornøyde med den nåværende plassering av det lokale biblioteket. Det de ikke liker er at det ligger i nærheten av trikken og en stor vei og at det finnes ingen mulighet for å trekke ut å sitte i sola og lese. De var også negative til bibliotek som var en del av et kjøpesenteret. ”I et kjøpesenter får man lyst til å gå rundt i butikker å ikke være på biblioteket.” På spørsmål på hvor de mener biblioteket skulle ligge, svarer de at det burde ligge i samfunnshuset. Samfunnshuset ligger sentralt i bydelen. Det har mange ulike tilbud til bydelens befolkning og betegner seg som en møteplass. Utenfor samfunnshuset er det et åpent grøntareal og butikker i nærheten. Sentrumsrådet er positive til å kombinere biblioteket med andre kulturinstitusjoner. Jochumsen og Hvenegaard Rasmussen (2000) fikk sine respondenter til å sammenligne biblioteket med andre institusjoner og steder i samfunnet. Svarene de fikk inndelte de i fire kategorier: kulturinstitusjoner, steder for opplysning, offentlige kontorer og sosiale samlingssteder. Disse stedene er offentlige og når man besøker dem er det i en bestemt hensikt. Bruken av folkebiblioteket skjer mer spontant. De danske forskerne sier at folkebiblioteket er den kulturinstitusjonen som brukes av flest mennesker og dekker flest behov hos mennesker i ulike livsfaser.

Sentrumsbrukerne sier at beliggenhet er viktigst for bruk, enkelte bor nærmere enn annen filial og bruker derfor den mye mer enn filialen i bydelen. Stian sier at det er ikke alltid han gidder å gå til biblioteket fordi det er langt, hele 200 meter! De er ikke fornøyd med bibliotekets beliggenhet fordi det ligger litt på siden av det de oppfatter som bydelens sentrum. Bydelene er stor og det ungdommen oppfatter som sentrum av bydelen kan variere. Sentrumsbrukerne mener også at biblioteket burde være nærmere skolen deres. De sier at skolebibliotekene er lite og at det ikke er noe gøy der.

Som tidligere nevnt, trakk også Drabantrådet fram beliggenhet som en grunn for ikke-bruk da det tok dem lang tid å dra til biblioteket og at dette ble oppfattet som stress. Drabantbrukerne som er brukere av biblioteket oppfatter bibliotekets beliggenhet helt motsatt. De sier at biblioteket har en god beliggenhet fordi det ligger i bydelens sentrum. De oppfatter at mange går forbi og stikker kanskje bare innom få å sjekke ut biblioteket. Det stemmer med det forskning viser på at bibliotekbesøk ofte oppstår spontant.

Oldenburgs kriterie på tredjesteder, er at det skal være kort avstand mellom hjemmet og tredjestedet. Her har ungdommene forskjellige oppfatninger om avstanden, trolig fordi bydelene er store og de bor ganske spredt. Dermed opplever noen avstanden mellom hjem og biblioteket for stor, mens for andre passer det bedre. Sentrumsbrukerne mente at biblioteket

burde lagt nærmere skolen. Det er et sted de går til allikevel og kunne da ha tatt turen innom på skoleveien.

7. 7. 5 Dataspill i biblioteket

Ungdommene er enig i at dataspill vil trekke til seg ungdom, både på godt og vondt. Men de er uenige om det bør være dataspill på biblioteket. Brukerne signaliserer at spill har ingen læringsverdi. For dem er spill fritidsrelatert. Synet på biblioteket som en læringsarena preger også synet på dataspill på biblioteket. Brukerne mener at biblioteket er først og fremst til for leserne. Ungdomsrådene ser ikke så svart-hvitt på det. De er åpne for at biblioteket kan tilby andre ting enn bøker, men hovedvekten er bøker og læring spesielt.

Sentrumsrådet ser på spillkonsoller som en god ting for å trekke folk til biblioteket. Fatma i sentrumsrådet mener at alle bibliotek bør ha spillkonsoller. Det er bra at biblioteket ikke bare har bøker fordi andre medier tiltrekker seg ungdom, blir det sagt. Spillkonsoller på biblioteket vil være et godt alternativ for ungdom i stedet for å dra på byen, og ungdommene vil spare penger. Fatma nevner at hvis man først er på biblioteket så tenker man kanskje at da kan man like godt låne en bok. Sentrumsrådet er positiv til å ha turneringer med dataspill i biblioteket. De ser på det som noe de kunne tenke seg å delta på.

Drabanrådet vektlegger stillhet på biblioteket mye. De sier at spillkonsoller vil gjøre biblioteket bråkete og at spillkonsoller vil gjøre det om til en klubb, og de har allerede klubber. Klubbene blir sett på som et møtested, men helst for de yngre. Hilde fra Drabanrådet sier at når hun var yngre var klubbene ”ukas happening” der kunne hun treffe elever fra den andre barneskolen. Etter hvert som hun har blitt eldre, har klubbene blitt erstattet med fester. På klubbene er det spillkonsoller, biljardbord, airhockey og musikk. Det er det som tiltrekker ungdommen der. Drabanrådet peker på muligheten av å ha flere rom tilgjengelig i biblioteket for å opprettholde stillheten enkelte plasser. Begge ungdomsrådene nevner at ungdom har steder å være, men at det blir færre og færre av dem. De forteller at tiltakene og klubber blir lagt ned eller revet. Ungdommenes møteplasser blir færre og færre i likhet med andre ikke-kommersielle møteplasser. (Greenhalgh et al. 1995, McCabe 2001 m. fl.)

Brukergruppene er usikre på om de ville likt at det var dataspill på biblioteket. Stian er opptatt av at det ikke må komme for mange til biblioteket. Han er redd det vil bli kø og bråkete. Han er fornøyd med biblioteket slik det er, treffer de han kjenner og føler deg hjemme der. Han er skeptisk til at andre grupper skal komme inn i biblioteket.

Det hadde nok vært for mange rundt den biten [spillkonsoller]. Det hadde ikke vært mulig å lese der. Da måtte man flytte bøkene vekk derfra [...] Å det hadde blitt for mye kø og da hadde det blitt kjedelig å dra dit.

Stian 15 år Sentrumsbruker

Jeg tror ikke det passer i et bibliotek. Dataspill kan passe i vanlige butikker. Bibliotek er mer der man kan få kunnskap eller der man får fakta og sanne ting. Da er det bedre å ha bøker og sanne ting.

Arooj 16 år Drabantbruker

Å samles rundt et dataspill kan være både en lav og en høy intensiv møteplass. Ved aktivitet som turnering, er det en høy intensiv aktivitet, mens det at den er fritt tilgjengelig for alle gjør den til en lav intensiv aktivitet. Man kan sitte på sidelinjen å se andre spille eller man kan velge å delta. Spillkonsoller gir muligheten for sosial gaming. Man kan spille samtidig mot hverandre eller mot andre på nettet som ikke er tilstede fysisk i biblioteket. Man kan også sitte sammen og samarbeide om å spille slik man gjør i et LAN party.

7. 7. 6 Rom og interiør

Vestheim sier at for å organisere biblioteket som en sosial møteplass, er det behov for praktisk tilrettelegging. I sin liste over tiltak som vil tjene unge i biblioteket, står det blant annet i *Teens & Libraries: Getting it right* (Walter & Meyers 2003 s. 99): "Some spaces and activities are designed with teen's needs in minds". Greenhalgh et al. skriver om biblioteket at fysiske rammer og interiør er med og skaper en atmosfære som innbyr til samtale.

Ungdomsrådene vektlegger interiør. Et av rådene biblioteket får fra dem er å pusse det opp. Sentrumsbruker nevner også oppussing. Ungdomsrådene ønsker mere farger og gode sitteplasser, gjerne mulighet til å sitte ute med varmelamper. De mener at man må få det til å se mer fancy og kaféaktig ut. Biblioteket bør ha fine hyller med et godt system der bøkene er stablet ordentlig og gir et godt førsteinntrykk. Christian i Sentrumsrådet har erfaring fra et nytt skolebibliotek som satser mye på design. Han nevner at de der hadde kule og rare stoler og at det var morsomt å være der. Han sier at ungdom blir lett tiltrukket av det "fancy stæsjet". Mangelen av gode sitteplasser blir også tatt opp av sentrumsbrukerne. De nevner at det er en god sofa på biblioteket og at de sloss om å få sitte der. Drabantbrukerne derimot ser seg fornøyd med biblioteket slik det er i dag og ønsker ikke gjøre noe med interiøret.

Det burde fortsatt se litt gøy ut. Det er ikke noe som er tiltrekkende bortsett fra bøkene. Jeg får ikke noe lys til å sitte her og lese heller. Det er så kjedelig på en måte.

Malin 14 år Sentrumsbruker

For å løse problemet rundt stillhet og muligheten til å være sosial, konkluderer de med at biblioteket må ha flere rom. De ønsker at biblioteket skal gi tilbud om å gjøre begge deler, men de vil ha separate rom, slik at lesingen ikke blir forstyrret med prat. De er redd de ville bli fristet til å stoppe lesingen hvis noen pratet. Drabansrådet mener at det burde vært et rom for spising, et for lesing og et for å låne bøker. Sentrumsrådet nevner ønske om lekserom. Brukerne vil også at biblioteket skal inneholde flere rom og nevner lekserom, datarom, spiserom, bråkerom og grupperom der de kan trekke seg unna og være for seg selv og prate. Selv om de ønsker stillhet når de skal lese, mener de at det skal finnes mulighet for å være sosial i biblioteket.

Marie Chetwynd Eikeland skriver at hennes informanter mener at en sonedeling av biblioteket kunne vært bra, en bråkete sone og en stille sone. Ungdommene her har tydelig et lignende ønske for biblioteket. De foreslår også at ungdom kan få egne bibliotek. Dette har blitt gjort i Tyskland.

7. 7. 7 Markedsføring

Ungdommene i alle grupper uttaler at de hører for lite om hva biblioteket har av tilbud. Hilde i Drabansrådet får seg en aha-opplevelse når hun får vite at de ikke bare har historiske filmer på biblioteket, men også nye filmer hun kan låne gratis. Hun utbryter: ”Biblioteket må skaffe seg selv litt mer PR. Ferdig med det!” Det samme mener Sentrumsrådet. De sier at det er få som bruker lokalbibliotekene fordi biblioteket ikke driver reklame for seg selv. ”De må profilere seg mer”. ”De sier jo ikke: kom hit!” Ahmet mener at det er mange som ikke vet nok om biblioteket. De tror at den boka de søker ikke finnes der og vet heller ikke at de kan sitte og gjøre lekser. Ungdommen føler at biblioteket ikke er et sted som prøver å nå dem.

Et godt og bredt biblioteks tilbud er ikke det eneste som skal til for å holde på ungdom som lånere. De unge må også ha en egen opplevelse av at folkebiblioteket representerer et bredt nyttig og attraktivt tilbud akkurat for *dem*. (Fritt valg 2004 s. 16)

Sentrumsbrukerne savner informasjon. De ønsket at informasjonen ble gitt gjennom skolen. Den eneste måten de ser hva som skjer på biblioteket, er på plakater i selve biblioteket og det synes de ikke er nok. Drabantbrukerne nevner også at den eneste informasjonen de får, er på plakatene i biblioteket. De synes at man kunne ha plakater overalt, også på skolen. Sentrumsrådet sier at bydelsavisa er en kanal man kan bruke for å få fram informasjon. De mener at de fleste ungdommer i bydelen kjenner hverandre og at hvis det var bilder av noen ungdommer som har en playstation turnering på biblioteket, så ville det ha blitt lest av mange.

For at unge skal få et medeierforhold (McCabe 2001) til biblioteket, må de bli kjent med det og oppleve at biblioteket dekker ulike behov hos dem. En av fem vet ikke hva folkebiblioteket har å by på. (Buskoven 2006 s. 21) Det er flest unge som ikke vet nok om folkebibliotekets tilbud. ”Muligheten til å nå fram med informasjon er større hvis den skreddersys til de ulike målgruppene (ABM- utvikling 2006 s. 54).” Ungdommene må ha hjelp til å oppdage biblioteket og hva biblioteket har å tilby nettopp dem.

7. 7. 8 Flere tips til biblioteket

Ungdommen ble spurt om tips og råd til hvordan biblioteket kan bli en bedre møteplass. Ungdomsrådene nevnte kurs, trådløs nettverk, bokkvelder, lesegrupper og forfattertreff. Det er tilbud som allerede eksisterer på biblioteket. Drabantbrukerne ville gjerne ha møteplasser i form av arrangementer. De følte at det hadde vært flere slike arrangementer før. Sou var den eneste av alle ungdommene som hadde deltatt på kurs i regi av biblioteket. Stian deltok ved et arrangement på Serieteket og var svært fornøyd med det. Sentrumsrådet sier at kurs og arrangementer kan være en arena til å få nye venner. Jens sier at han gjerne skulle hatt en bokklubb for faglitteratur. Han får derimot en del pepper for dette fra Marius, som på sin side ikke kan forstå at noen frivillig vil ”pløye seg gjennom” en fagbok. Fatma sier hvis det er et tema en er interessert i kan man godt lese fagbøker. Sentrumsrådet nevner at biblioteket gjerne kunne hatt datamaskiner med redigeringsprogram til å redigere foto. Ungdom liker å lage bilder og film og de tror at dette ville trukket ungdom til biblioteket. Miriam i Drabanrådet sier at fotokurs eller skrivekurs kunne vært positivt. Marita skulle gjerne hatt mulighet til å låne instrumenter og også hatt et øverom på biblioteket. Det er mange som ikke har instrumenter hjemme, sier hun. Filmkvelder for ungdom, gjerne med mat, bli også nevnt. De virker ikke kjent med tilbudet Deichmanske har som heter Kinoteket. Drabantbrukerne mente at biblioteket mangler flere eksemplarer av nyere bøker og utvalget kunne vært større. Evin skulle gjerne hatt flere bibliotekarer da hun har opplevd at hun ikke

fikk hjelp når hun behøvde det. Sentrumsrådet kunne tenke seg dataspill turneringer mens Marita i sentrumsbrukerne ville hatt andre konkurranser.

De kunne jo hatt konkurranser her. Hvor man bruker hodet. Spiller sudoku. Hvem gjør det ferdig først. Det er gøy.

Marita 15 år Sentrumsbruker

Marita sier at hun godt kunne tenke seg en Levendebok-aksjon. Hun har hørt om dette fra et annet land. ”Det innebærer at f.eks en lesbisk kvinne kommer til biblioteket på et bestemt tidspunkt, og alle som har noen spørsmål til henne kommer og snakker med henne. Det virker på en måte som å stille spørsmål til en bok og få svar med en gang.” I Norge har man også et slikt tiltak som blir kalt Menneskebiblioteket i regi av blant annet Norsk Folkehjelp og Frelsesarmeen. Slike aksjoner og tiltak er en måte å bryte ned en del barrierer blant mennesker og å forebygge fordommer og diskriminering. ”Menneskebiblioteket er en møteplass for deg som vil lære mer om mennesker du sjelden har kontakt med – men som vi ofte har meninger om” (Norsk Folkehjelp). Her kan man låne man en samtalepartner som er markant forskjellig fra en selv.

Det som slår meg er at mange av de tingene de nevner er allerede tilgjengelige ved bibliotekene. Er det bare slik at informasjonen er ikke nådd ut til dem? Når jeg etterpå vil sjekke på nettet om bibliotekene i bydelen har disse tilbudene, har jeg problemer med å finne det jeg søker. Jeg må både ringe og gå fysisk innom biblioteket for å få tak i den informasjonen jeg ønsker.

7. 7. 9 Oppsummering av hva ungdommene ønsket seg av biblioteket som(møteplass)

- Åpningstider på kveldstid og i helger.
- Sentral beliggenhet.
- Soneinndelt bibliotek, mulighet til både prat og stillhet.
- Interiør tilpasset møteplassfunksjonen som sofagrupper og gode stoler.
- Uteareal med varmelamper om vinteren.
- Kafédrift.
- Kraftige og kjappere pc-er.
- Dataspill.
- Møtelokaler tilgjengelig for organisasjoner og klubber.
- Arrangere skrivekurs, fotokurs m.m.

- Biblioteket må drive PR for seg selv i lokalaviser og på skoler.
- Ulike arrangement i bibliotekets regi som forfatterkvelder og Menneskebiblioteket.

8 Konklusjon

Møtene som ungdommene har erfart i biblioteket, vil jeg i stor grad kalle for høyintensive møter. Det gjelder både avtalte møter og spontane møter. Møtene skjer mellom ungdom som allerede bruker biblioteket. Noen få eksempler viser at de kom i snakk med nye mennesker, så de lavintensive møtene var der, men i mye mindre grad. Dagens samfunn er multikulturelt i vid forstand. Det er avhengig av lavintensive møteplasser der folk kan se hverandre på tvers av de arenaene vi allerede er engasjert i. Møtene ungdommene foreslår for biblioteket er både høy og lavintensive, men jeg tror at noe av det vi vil kalle et lavintensivt møte, for dem kan fortone seg som et høyintensivt, og omvendt. Kan et kurs som vi oppfatter som høyintensiv, være lavintensivt for dem? De har svært få muligheter til å treffe andre utenfor sin egen skole og sitt nærmiljø. Vil det å treffe ungdommer fra andre skoler være et lavintensivt møte? Skolebiblioteket står i en særstilling. Det blir allerede brukt som møteplass. Her skjer både høyintensive og lavintensive møter. Ungdommer kan oppholde seg der, side ved side, uten at de interagerer direkte med hverandre. De ser hverandre og har et fellesskap i situasjonen.

Ungdommene viser med sine utsagn at de er ingen homogen gruppe. De største ulikhetene i synspunkt og oppfatninger innenfor temaet hadde ikke sammenheng med om de kom fra en drabantbydel eller en sentrumsbydel. Forskjellen gikk heller på hvor vidt ungdommene så på seg selv som en bruker av biblioteket eller ikke. Drabantbrukerne sier at alle de kjenner, låner bøker på biblioteket. Brukergruppene betegner seg selv som lesere. Ungdomsrådene ville ikke identifisere seg med de som brukte biblioteket til å låne bøker. Ungdommer fra samme bydel forteller at de ikke bruker de samme møteplassene. I ungdomsklubben og på leksehjelptilbudet hadde ungdommen mulighet til å treffe ungdommer fra andre skoler enn den de selv går på. Men sentrumsbrukerne sier at de ikke føler seg hjemme i ungdomsklubben i bydelen, og sier videre at det er en spesiell type mennesker som går der. De eldre ungdommene mener at det kun er de yngre som går på ungdomskubber. Sentrumsbrukerne liker heller ikke å stå ute og henge slik de oppfatter at andre ungdommer kan gjøre. De snakker om "oss" og "dem" og sier at andre ungdommer gjør slik og slik, men vi gjør ikke det. Gruppene viser stor grad av bonding sosial kapital, men liten grad av

bridging. Samtidig som biblioteket retter blikket utover mot nye brukergrupper, må det ta vare på brukerne som allerede er trygge og har funnet sin plass der. Drabantbrukerne opplevde biblioteket som et hjem utenfor hjemmet. Biblioteket spiller en sentral rolle i livet deres. Redselen for å bli skjøvet ut av nye brukergrupper hvis biblioteket forandret sin profil, var tydelig til stede.

Hvilke åpne, tilgjengelige og ikke-kommersielle møteplasser har disse ungdommene der alle kan føle seg velkomne og aksepterte? Det ungdommene forteller viser at de får dekket sitt sosiale behov gjennom høyintensive møteplasser der de treffer likesinnede som de kan dele sine interesser med. Rollen til lavintensive møteplasser er å fremme toleranse og åpne opp for tilfeldige møter. Mangel på lavintensive møteplasser kan føre til at man blir usikre på fremmede, noe som flere av kommentarene viser til. Ungdommene er bevisst på at å være sammen med andre og møte nye mennesker med andre meninger er nødvendig og viktig for å bli et samfunnsnyttig menneske. Det er åpenbart at det er behov for lavintensive møteplasser i begge bydelene. Disse bydelene kan stå som representanter for liknende bydeler. Folkebiblioteket som finnes i alle landets kommuner, har en enorm mulighet og en stor oppgave til å gjøre seg tilgjengelige for denne aldersgruppen.

Place tar utgangspunkt i at samfunnet har endret seg radikalt de senere år. Vi er i mye større grad enn tidligere en flerkulturell nasjon. Folkebiblioteket som institusjon må komme disse endringene i møte for å opprettholde sin universelle karakter. Place peker på at i et demokratisk samfunn er behov for møteplasser til diskusjon og debatt, men også til plasser som legger til rette for uformelle møter. De ser verdien av lavintensive møter, noe som øker den sosiale kapitalen i lokalsamfunnet. Hva må til for å skape slike møteplasser i biblioteket og hvordan gjøre dette i praksis, er utfordringen biblioteket står overfor. Ungdommene ble ivrige under diskusjonen da de fikk være med å komme med forslag. Spesielt gjaldt det de som ikke brukte biblioteket. De så muligheten til å få biblioteket tilrettelagt slik at det passet til deres behov og interesser. I tillegg var ungdommene veldig tydelig på at biblioteket måtte drive reklame for seg selv, slik at tilbudene nådde ut til målgruppene.

Å bli tatt med på råd og få være med å bestemme, gjør at man får et eierforhold til stedet. McCabe ønsker et bibliotek der brukerne ikke er kunder, men ser på seg som medeiere. Hvis det skal skje med ungdomsgruppen, må de trekkes inn i planleggingen. Skal biblioteket

stå fram som en åpen og tilgjengelig møteplass må man begynne med å lytte til hva ungdommen har å si.

Litteraturliste:

ABM-utvikling. (2006a). *Bibliotekreform 2014: Del II Norgesbiblioteket - nettverk for kunnskap og kultur*. Oslo: ABM-utvikling. Lokalisert 7. desember 2008 på Verdensveven: http://www.abm-utvikling.no/publisert/abm-skrift/bibliotekreform2014_del2.pdf

ABM-utvikling. (2006b). *Rom for lek og læring*. Oslo: ABM-utvikling. Lokalisert 7. desember 2008 på Verdensveven: http://www.abm-utvikling.no/publisert/abm-skrift/lek_laering.pdf

ABM-utvikling. (2008). *Hvem er de og hvor går de? Om brukeradferd i norske storbybibliotek*. Lokalisert 1 desember.2008 på Verdensveven: <http://www.abm-utvikling.no/publisert/abm-skrift/hvem-er-de-og-hvor-gar-de-1>

Audunson, R. (1989). *Hvordan utvikle et bibliotektilbud for ungdom?: Rapport nr 1 fra Holmlia prosjektet*. Oslo: Statens bibliotektilsyn

Audunson, R. A., Vårheim, A., Dokk-Holm, E., & Aabø, S. (2007). *Public libraries, social capital, and low intensive meeting places*. Paper presented at the CoLIS 6, Borås, Sweden

Audunson, R. A. ([2009?]). *Møter, møteplasser, lokalsamfunn og sosial kapital*. Upublisert manuskript

Audunson, R. A. Vårheim, A., & Aabø, S. ([2009?]). *How do Public Libraries function as Meeting Places?*. Upublisert manus

Bengtson, O. & Engström, M. (1991). *MÖTEPLATSER till lust och gagn i stad og bygd*. Solna: Svensk byggtjänst. Skrift / Stiftelsen Vadstena forum för samhällsbyggande. (Vol. 5)

Buskoven, N. K. (2006). *Undersøkelse om bibliotekbruk*. Oslo: Statistisk sentralbyrå. (Rapporter: 2006/14) Lokalisert 14. september 2008 på Verdensveven: http://www.ssb.no/emner/07/02/30/rapp_200614/rapp_200614.pdf

Carlsson, H. & Persson, C. (2001). *Ska vi träffas på biblioteket? En undersökning om folkbibliotekets funktion som mötesplats*. Borås : Högskolan. – Magisteroppsats i biblioteks- och informationsvetenskap vid bibliotekshögskolan/biblioteks- och

informationsvetenskap. (2001:43). Lokalisert 2. desember 2008 på Verdensveven:
<http://dspace.bib.hb.se/dspace/bitstream/2320/823/1/01-43.pdf>

Corradini, E. (2006). Teenagers analyse their public library. *New Library World*.
107(1230/1231), s. 481-498

Cox, E., Swinbourne, K., Pip, C., & Laing, S. (2000). *A safe place to go: Libraries and social capital*. Sydney: University of Technology, Sydney, and the State Library of New South Wales.

Egeland, Lars (12. august 2008) Biblioteket er for universitetet det kirka er for Gud. *Bok og Bibliotek*. Lokalisert 7. desember 2008 på Verdensveven:
http://www.bokogbibliotek.no/index.php?option=com_content&task=view&id=834&Itemid=28

Evenshaug, O. & Hallen, D. (2001) *Barne- og ungdomspsykologi* (4. utg). Oslo: Gyldendal akademisk

Evjen, S. (2006). *Bilder av biblioteket: en kvalitativ undersøkelse av Drammensbibliotekets brukere og ikke-brukere* Oslo: Høgskolen i Oslo

Fisher, K. E. , Saxton, M. L., Edwards P. M. & Mai, J. (2007). Seattle Public Library as Place: Reconceptualizing Space, Community and Information at the Central Library I: John E. Buschman and Gloria J. Leckie(Red.), *Library as Place: History, Community, and Culture* (s. 135-160) . Westport, Conn.: Libraries Unlimited

Folkebibliotekloven: Lov om folkebibliotek. (1985). Lokalisert 6. desember 2008 i Lovdata på Verdensveven: <http://www.lovdata.no/all/nl-19851220-108.html>

Fritt valg-prosjektet: Å skaffe seg kunnskap om ungdoms mediebruk og lesing – slik det kommer til uttrykk gjennom deres bruk av folkebibliotekene. Rapport fra et forsøk i Bergen, Hå, Kvinnherad, Nord- og Sør-Odal, Oslo, Stavanger og Trondheim, fra oktober 2003 til september 2004 (2004). Bergen offentlige bibliotek,

Frønes, I. (2007). *Moderne barndom* (2 utg). Oslo: Cappelen akademisk

Goffman, E. (1992). *Vårt rollespill til daglig : en studie i hverdagslivets dramatikk*. Oslo: Pax

Gorman, G. E. & Clayton P. (2005). *Qualitative research for the information professional : A practical handbook* (2. ed). London: Facet

Goulding, A. (2005). A community forum: UK public libraries as meeting spaces. I: *Librarianship in the Information Age. Proceedings from the 13th BOBCATSSS-symposium* (s. 349-358). ELTE/Oslo University College. Budapest.

Goulding, A. (1997). Joking, being aggressive and shutting people up: The use of focus groups I LIS research. *Education for Information*, 15(4), 331-342

Goulding, A. & Kerslake, E. (1996). Focus groups: Their use in LIS research data collection *Education for Information*, 14(3), 225-233

Greenhalgh, L., Warpole, K. & Landry C. (1995). *Libraries in a world of cultural change*. London, UCL Press

Habermas, J. (2002). *Borgerlig offentlighet : dens fremvekst og forfall : henimot en teori om det borgerlige samfunn* (3 utg.). [Oslo]: Gyldendal

Halpern, D. (2005). *Social capital*. Cambridge: Polity Press.

Hansen, T. og Tjerbo T. (2003). *Politisk engasjement, borgerroller og sosial kapital*. Oslo: Makt- og demokratiutredningen 1998-2003. Lokalisert på Verdensveven:<http://www.sv.uio.no/mutr/publikasjoner/rapp2003/rapport62/>

Helgevold, L. & Hoel, T. (2005). “Jeg leser aldri - men jeg leser alltid!” : *Gutter som lesere og som bibliotekbrukere*. Nasjonalt senter for leseopplæring og leseforskning. Universitetet i Stavanger. Lokalisert 1. desember 2008 på Verdensveven: http://lesesenteret.uis.no/getfile.php/Lesesenteret/Gutter%20som%20lesere%20og%20bibliotekbruker_.pdf

Hennessy, E. & Hearly, C. (2005). Exploring children's views through focus groups. I: Sheilla Greene and Diane Hogan (Red.), *Researching children's experience: approaches and Methods* (s. 236-252). Sage

Hvinden, B. (2005). *Sosial kapital*. Oslo, Norges forskningsråd. Lokalisert 7. desember 2008 på Verdensveven:
http://www.forskningsradet.no/CSSStorage/Flex_attachment/8212021661.pdf

Jochumsen, H. & Hvenegaard Rasmussen, C. (2000). *Gør biblioteket en forskel?*. København: DBF

Johannessen, A., Tufte, P.A. & Kristoffersen, L. (2006). *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode*. Oslo: Abstrakt

Jones, P. (2002). *New directions for Library Service to Young Adults*. Chicago: American Library Association

Khawaja, I. & Staunæs, D. (2007). En evaluering af projektet 'bib:talk unge mødes' på Ballerup Bibliotek. Lokalisert 4. desember 2008 på Verdensveven:
<http://bib.ballerup.dk/Menu/Om+bibliotekerne/Virksomhed/Projekter/BIB.TALK.RAPP.pdf>

Kjærstad, L. (2006). *Sees vi på biblioteket?: møter i folkebiblioteket* / Lise Kjærstad og Barbro Østlie. Oslo, Høgskolen i Oslo.

Kofod, A. & Sørensen, N. U. (2006). *Rapport om unge og biblioteker*. CEFU, Roskilde Bibliotek. Lokalisert 5. desember 2008 på
Verdensveven:http://www.cefu.dk/media/56486/unge_og_biblioteker.pdf

Kommunitarisme ([2000?]). Lokalisert 12. Desember 2008 på Verdensveven:
<http://www.caplex.no/Web/ArticleView.aspx?id=9801609>

Kulturdepartementet. (1999). *Kjelder til kunnskap og oppleving: om arkiv, bibliotek og museum i ei IKT-tid [...]*. (St.meld. nr 22 , 1999-2000) Lokalisert 16. november 2008 på

Verdensveven: <http://odin.dep.no/kkd/norsk/publ/stmeld/01885-044002/indexdok000-b-n-a.html>

Kumlin, S. & Rothstein, B. (2005). Making and breaking social capital: The impact of welfare-state institutions. *Comparative Political Studies*, 38(4), 339-365.

Krueger, R. A. & Casey, M. A. (2000). *Focus groups : a practical guide for applied research*. 3rd ed. Thousand Oaks, Calif.: Sage

Leonard, M. (2005). Children, childhood and Social capital: Exploring the links. *Sociology*, 39(4), 605-622

Lieberg, M. (1992). *Att ta staden i besittning : om ungas rum och rörelser i offentlig miljö*. Lund: Lund universitet

Linderson, P. (2006). *Frizon för ungdomar?: En studie av ett ungdomsrum på folkebibliotek*. Borås : Högskolan. – Magisteruppsats i biblioteks- och informationsvetenskap vid bibliotekshögskolan/biblioteks- och informationsvetenskap. (2006:96) Lokalisert 2. desember 2008 på Verdensveven: <http://dspace.bib.hb.se/dspace/bitstream/2320/1686/1/06-96.pdf>

Ljødal, H. (2005). *Folkebiblioteket som offentlig møteplass i en digital tid*. Oslo: ABM-utvikling.

Lofland, L. H. (c1998). *The Public Realm: Exploring the city's quintessential social territory*. New York : Aldine de Gruyter

McCabe, R. B. (2001). *Civic librarianship : renewing the social mission of the public library*. – Lanham, Scarecrow press.

Nordmenn har sterkest tilknytning til lokalsamfunnet. (2004, 28. september) *Aftenposten*. Oslo. Lokalisert på Verdensveven den 30. november 2008: <http://www.aftenposten.no/nyheter/iriks/article879335.ece>

Norsk folkehjelp ([2003?]) Dette er menneskebiblioteket. Lokalisert 8. desember 2008 på Verdensveven:

http://www.folkehjelp.no/www/Norsk/I_Norge/Antirasisme/Menneskebiblioteket/Dette_er_menneskebiblioteket/

Nøtnæs, T. (2001). *Innføring i bruk av fokusgrupper*. Lokalisert 1. november 2008 på Verdensveven: http://www.ssb.no/emner/00/90/notat_200124/notat_200124.pdf

Oldenburg, R. (1989). *The great good place*. - New York : Paragon House

PLACE: Public Libraries – Arenas for Citizenship. (2007). Lokalisert på Verdensveven 1. november 2008:
http://www.hio.no/enheter/avdeling_for_journalistikk_bibliotek_og_informasjonsfag/place

Putnam, R. D. (1995). Bowling alone: America's declining social capital. *Journal of Democracy*, 6(1) 65-78

Putman, R. D. (2000). *Bowling alone: The collapse and revival of American community*. New York: Simon & Schuster

Putnam, R. D., Feldstein, L. M., & Cohen, D. (2003). *Better together: Restoring the American community*. New York: Simon & Schuster.

Rafste, E. T. (2001). *Et sted å lære eller et sted å være? : en case-studie av elevers bruk og opplevelse av skolebiblioteket*. Oslo: Unipub.

Rantalaiho, M. & Teige, K. H. (2006). *Social capital among young citizens : report on knowledge and prospective research*. Trondheim: NTNU

Schaefer-McDaniel, N. J. (2004). Conceptualizing Social Capital among Young People: Towards a New Theory. *Children, Youth and Environments*. 14(1), 153-172

Skjærseth, A. (1991). *Bok til lyst: Ungdom og bibliotek*. Oslo: Statens bibliotektilsyn

Skot-Hansen, D. (2001). Folkebiblioteket i civilsamfundet – civilsamfundet i folkebiblioteket. I: Ragnar Audunson og Nils Windfeld Lund (Red.), *Det siviliserte informasjonssamfunn, folkebibliotekenes rolle ved inngangen til en digital tid* (s. 45-62). Bergen, Fagbokforlaget.

Stefansen, K (2004). Fritid og sosial deltakelse. I: M. Sandæk (Red), *Barns levekår: Hva betyr familiens inntekt?* (s. 109- 126). Oslo: Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring

Sullivan, E. T. (2001). Teenagers are not luggage: They don't need handling. *Public Libraries*, 40 (2). 75-77

Ulvik S. (1997). *Biblioteket som gikk ut av huset sitt : evaluering av prosjektarbeid ved Torshov filial av Deichmanske bibliotek*. Oslo: Høgskolen i Oslo, Avd. for journalistikk, bibliotek- og informasjonsfag

Valentine, G. (2004). *Public Space and the Culture of Childhood*. Aldershot: Ashgate

Vestheim, G. (1997). *Fornuft, kultur og velferd : ein historisk-sosiologisk studie av norsk folkebibliotekpolitikk*. Oslo: Samlaget

Vårheim, A. (2007). Social capital and public libraries: The need for research. *Library & Information Science Research*, 29(3), 416-428

Vårheim, A., Steinmo, S., & Ide, E. (2007). *Do Libraries matter? Public libraries and the creation of social trust*. Unpublished manuscript, Boulder, CO.

Walter, V. A. & Meyers, E. (2003). *Teens & Libraries : Getting It Right*. Chicago: American Library Association

Webster, F. (2002). *Theories of the Information society 2nd edition*. London : Routledge

Zollo, P. (2004) *Getting wiser to teens : more insights into marketing to teenagers*. Ithaca, N.Y.: New Strategist Publication

Vedlegg:

Intervjuguiden

1. Moderatorene presenterer seg.
2. Forklarer hva som skal skje og bakgrunnen for fokusgruppen.
3. Vektlegge anonymiteten og viktig at det som blir sagt i rommet blir i rommet. Alle må kunne snakket åpent og man må respektere hverandres synspunkter.
4. Praktisk informasjon
 - Videofilming
 - Varighet
 - Påskjønnelse
 - Spørsmål?

Åpningsspørsmål:

Hver enkelt deltaker presentere seg selv.

Navn, alder, skole, hobby/fritid, bøker evt.sjanger de liker.

Generell bruk:

Hovedspørsmål:

- Mener du at ungdommer bruker biblioteket?
- På hvilken måte bruker ungdommer biblioteket?

Hjelpespørsmål:

- Er det et bibliotek i nærheten av der du bor eller går på skole?
- Hvor ofte er du på biblioteket?
- Hva bruker du tiden til på biblioteket?
- Hvilke tilbud benytter du deg av?
- Hvilke tilbud foretrekker du?/Hva vil du helst bruke tiden til på biblioteket?
- Hvilke tilbud mener du er spesielt rettet mot ungdom?
- Går du noen gang innom andre bibliotekfilialer enn det som ligger nærmest der du bor?
- Hva er grunnen til at du ikke bruker biblioteket?
- Hvilke andre grunner tror du folk har for å ikke bruke biblioteket?

- Har du brukt biblioteket tidligere? Når og i hvilken sammenheng?
- Hva skal til for at du skal begynne å bruke biblioteket?

Møteplass:

- Hva tenker dere på når jeg sier ordet møteplass?
- Hvordan vil dere definere en møteplass?
- Hva er ungdommenes møteplass her? Hvorfor?
- Hvorfor er møteplasser viktige?
- Hva er rollen til en møteplass i samfunnet?
- Hvilke roller har ulike møteplasser i samfunnet?
- Er det møteplasser i samfunnet ungdommer ikke kan bruke? Hvorfor?
- Er det ulike møteplasser som dekker ulike behov for ungdom?

Biblioteket som møteplass

Hovedspørsmål:

- På hvilken måte kan biblioteket være en møteplass for ungdom?
- Hvilken rolle spiller biblioteket i samfunnet?
- Hvilken rolle spiller biblioteket som en møteplass i samfunnet?
- Hvilke styrker har biblioteket som møteplass og hvilke svakheter?
- Hva ønsker du skal skje med biblioteket?
- Har biblioteket noen betydning for livet senere?
- Kan du lære noe av å oppholde deg på biblioteket?
- Hva er det biblioteket bør gjøre for å bli en viktig og attraktiv møteplass for ungdom?

Hjelpespørsmål:

- Har du tilfeldig truffet noen du kjenner på biblioteket?
- Har du avtalt med noen av vennene eller familien din å møtes på biblioteket?
- Har du kommet i snakk med noen ukjente på biblioteket? Fortell hva som skjedde.
- Neste gang du så dem på biblioteket, hilste du bare eller snakket du mer med disse personene da?
- Har du hatt noen samtale med ukjente på biblioteket som du vil karakterisere som en "dyp samtale"?

- Har du truffet noen på biblioteket som du senere har snakket med utenfor biblioteket?
- Har du fått nye venner på biblioteket?
- Har du lagt merke til andre som har brukt biblioteket som en møteplass?
- Har du hørt at noen har avtalt å møtes på biblioteket?
- Hva kan biblioteket gjøre eller forandre på for at ungdom skal ta det i bruk som en møteplass?
- Hva må til for at du vil ta biblioteket i bruk som en møteplass?
- Tror du at du vil begynne å bruke biblioteket i framtiden, når og hvorfor?
- Er det noe biblioteket kan gjøre for at du skal bruke det mer som en møteplass? Kom gjerne med flere forslag.
- Drar du noen gang innom biblioteket uten å ha et bestemt formål med besøket?
- Snakker du med bibliotekarene? Tar du selv kontakt eller er det de som henvender seg til deg?